

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Sociální služby pro oběti domácího násilí a jejich
dostupnost v mém regionu**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Palovčíková Geraldina, CSc.

Vypracovala:

Bc. Svatošová Jitka

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Sociální služby pro oběti domácího násilí a jejich dostupnost v mém regionu“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 22.11.2009

.....
Bc. Jitka Svatošová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. a panu doc. Ing Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat Mgr. Monice Huňátové a svému synovi Vojtěchu Svatošovi za podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

.....
Bc. Jitka Svatošová

Obsah

Úvod	1
1. Domácí násilí – specifika domácího násilí	4
1.1 Vymezení pojmu domácího násilí	5
1.2 Podstata a obsah domácího násilí	11
1.3 Kvalifikace trestního postihu domácího násilí	13
1.4 Domácí násilí a postup policejního orgánu.....	18
1.5 Právní úprava od 01.06.2004 do 31.12.2007.....	22
1.6 Předpisy nejvyšší právní síly	27
1.7 Některé zahraniční právní úpravy domácího násilí	29
1.8 Dílčí závěr	34
2. Vznik interdisciplinárních týmů v České republice.....	35
2.1 „Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů.....	35
2.2 Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů - rok 2007.....	38
2.3 Dílčí závěr	46
3. Pomáhání obětem domácího násilí ve městě Brně, historie.....	47
3.1 Vývoj situace v oblasti interdisciplinární spolupráce k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně.....	49
3.2 Stav Interdisciplinárního týmu Brno k řešení případů domácího násilí v roce 2006	53
3.3 Dílčí závěr.....	54
4. Instituce poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím ve statutárním městě Brně.....	55
4.1 Specifická témata poradenství.....	64
4.2 Pomoc obětem domácího násilí – občanská sdružení.....	67
4.3 Dílčí závěr.....	81
5. Empirická část.....	82
5.1 Definice průzkumného problému diplomové práce a použité metody.....	82
5.2 Průzkumný soubor.....	83
5.3 Organizace průzkumu.....	84
5.4 Výsledky výzkumu.....	90
Závěr.....	91
Resumé.....	94

Anotace.....	95
Klíčová slova:.....	95
Annotation.....	95
Seznam použité literatury:	96
Seznam příloh:	99

Úvod

Problematika domácího násilí se stala v posledních letech v České republice nejen předmětem zájmu neziskových nevládních organizací pomáhajících osobám, ohroženým domácím násilím, ale závažnost této problematiky si uvědomují i představitelé státních orgánů a samosprávy.

Domácí násilí začíná na útoky proti lidské důstojnosti, přerůstá v útoky proti zdraví a končí útoky proti lidskému životu a zahrnuje širokou paletu forem projevů, které mohou být v závislosti na jejich intenzitě kvalifikovány jako přešůpek nebo trestný čin. Jelikož se jedná o násilí, páchané zpravidla v soukromí, není zde přítomnost společenské kontroly a v případě, že není proveden zásah zvnějšku, může páchané násilí končit tragicky, což ostatně potvrzují i zkušenosti. Jistým specifikem je vztah mezi násilnou a ohroženou osobou, který osobě ohrožené zabraňuje se proti páchanému násilí aktivně bránit. Jelikož jsou ohrožená osoba a násilná osoba svázány nejen rodinnými a obdobnými vazbami (dle reprezentativního výzkumu agentury STEM žijí v násilných rodinách v 84% děti, ale i domovem, (tedy místem, které by jinak mělo být úkrytem útočištěm), sociálními a ekonomickými vazbami, často se při snaze řešit páchané násilí nachází ohrožená osoba ve zdánlivě bezvýchodné situaci.

Tato situace může být i zhoršena neodborným a necitlivým přístupem osob, reprezentujících pomáhající profese, ačkoliv právě tyto osoby by měly ohroženým osobám nejen účinně pomoci, ale též informovat o dalších místech, kam se mohou dle konkrétní situace obrátit. Dalším aspektem, který činí domácí násilí obtížně zjišitelným a sledovatelným, je izolované posuzování jednotlivých incidentů, které nedokáže postihnout týrání v celé komplexitě. Proto je nesmírně důležité, aby měly osoby, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo domě možnost vyhledat bezprostřední odbornou psychologickou a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Pro osoby ohrožené domácím násilím je nejčastěji nezbytné i poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní.

Ve své diplomové práci se zabývám zmapováním, popisem a vyhodnocením úrovně a dostupnosti sociálních služeb pro oběti domácího násilí v mém regionu – na území

města Brna. Zabývám se legislativním vývojem, vznikem a počátky formování interdisciplinárního týmu v Brně. S ohledem na skutečnost, že se tato forma násilí odehrává mezi blízkými osobami, kdy násilná osoba (agresor, pachatel) a osoba ohrožená (oběť, poškozený) jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně propojeny (např. manžel-manželka, rodič-dítě, druh-družka, prarodič-vnuk), násilí je opakované a dlouhodobé, páchané v soukromí a intenzita jednotlivých incidentů narůstá, cílem mé práce je odpovědět na otázku, zda mají ohrožené osoby možnost vyhledat pomoc, vyřešit svou nepříznivou situaci, zda situaci řešit chtějí a řeší, do jaké míry využívají nabízené sociální služby při řešení své nepříznivé situace. Důvody pro nutnou zvýšenou pozornost pro tento jev spočívají právě v jeho specifikách. Jelikož se jedná o násilí, páchané zpravidla v soukromí, není zde přítomnost společenské kontroly a v případě, že není proveden zásah zvnějšku, může páchané násilí končit tragicky, což ostatně potvrzují i zkušenosti. Další zvláštností je vztah mezi násilnou a ohroženou osobou, který osobě ohrožené zabraňuje se proti páchanému násilí aktivně bránit. Jelikož jsou ohrožená osoba a násilná osoba svázány nejen rodinnými a obdobnými vazbami (dle reprezentativního výzkumu agentury STEM žijí v násilných rodinách v 84% děti, ale i domovem, (tedy místem, které by jinak mělo být úkrytem a útočištěm), sociálními a ekonomickými vazbami, často se při snaze řešit páchané násilí nachází ohrožená osoba ve zdánlivě bezvýchodné situaci. Tato situace může být zhoršena neodborným a necitlivým přístupem osob, reprezentujících pomáhající profese, ačkoliv právě tyto osoby by měly ohroženým osobám nejen účinně pomoci, ale též informovat o dalších místech, kam se mohou dle konkrétní situace obrátit. Dalším aspektem, který činí domácí násilí obtížně zjištělným a sledovatelným, je izolované posuzování jednotlivých incidentů, které nedokáže postihnout týrán v celé komplexitě.

Problematika domácího násilí začala být v posledních letech v České republice nejen předmětem zájmu neziskových nevládních organizací, pomáhajících osobám, ohroženým domácím násilím, ale závažnost této problematiky si již uvědomují i představitelé státních orgánů a samosprávy. U případů domácího násilí lze totiž často vysledovat i jejich spojitost s dalšími formami násilí či kriminality, páchané ve společnosti.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat systém sociálních služeb pro oběti domácího násilí ve městě Brně, zjistit, zda jsou pro ohrožené osoby dostupné. Pro naplnění cíle mé diplomové práce jsem se v teoretické části věnovala domácímu násilí, podstatě tohoto pojmu, některým zahraničním právním úpravám. Ve druhé části vzniku onterdisciplinárních

týmů v České republice, ve třetí části historii pomáhání obětem domácího násilí ve městě Brně. Čtvrtou část jsem věnovala institucím, poskytujícím v mém regionu pomoc ohroženým osobám. Metodickou stránkou byla obsahová analýza dostupných materiálů. V praktické části své práce jsem dotazníkovou metodou ověřila stanovené hypotézy.

1. Domácí násilí – specifika domácího násilí

Fenomén násilí v rodině je velmi závažným patologickým jevem ve společnosti – problém domácího násilí je společensky velmi závažný a tíživý sociální jev. Domácí násilí patřilo po dlouhý čas v českém prostředí mezi tabuizovaná témata. Teprve v posledních letech se tomuto problému začíná věnovat odpovídající pozornost. Neuspokojivý stav znalostí tohoto jevu a absence moderního způsobu řešení fenoménu násilí v rodině je nutno akcentovat především v souvislosti s poznáním, že násilí v rodině není v českém prostředí - respektive v české rodině - jev neznámý. Z různých výzkumů vyplývá, že násilí, a to ve všech svých formách, je v českých rodinách poměrně obvyklým jevem a slouží nejen jako prostředek výchovy, ale i jako prostředek komunikace, a to zejména ve vztahu mezi rodiči a dětmi. Lze tudíž dovodit, že většina českých rodičů se konzervativně drží starého známého přísloví : „Škoda rány, která padne vedle“. Pod termín domácí násilí je možno subsumovat značně rozsáhlou paletu závadných projevů chování. Obecně se rozlišuje násilí fyzické, psychické a sexuální, přičemž je obvyklé, že dochází ke kumulaci těchto druhů násilí. Sociální izolace a ekonomická kontrola.

Fyzické násilí např. facky, kopance, škracení, rány pěstí či jiné fyzické útoky, ohrožování zbraní. Může být namířeno proti oběti, společným (nebo jednoho z partnerů) dětem, popř. vůči chovanému zvířeti. Fyzické násilí je zpravidla patrné na těle oběti. Známkou jeho přítomnosti jsou nejčastěji krevní podlitiny na celém těle oběti včetně obličeje, častá bývají zranění způsobená po pálení cigaretami a také zlomeniny nosu, žeber, vyražené zuby atd.¹

Psychické násilí zpravidla doprovází násilí fyzické, ale vyskytuje se i samostatně, což samozřejmě komplikuje jeho prokázání. Za psychické násilí se považuje například verbální agrese, citové vydírání, vydírání sebevraždou, bezdůvodné obviňování, pokořující poznámky či gesta, vyhrožování fyzickým násilím či jinými činy, ponižování či zesměšňování, terorizování oběti pomocí příkazů, zákazů a kontrol (odpírání spánku či potravy).

Sexuální zneužívání – donucení k sexu (násilím nebo vyhrůžkami), nucení

¹ CONEAYOVA, Helen L. Domácí násilí: Příručka pro současné i potencionální oběti. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2007. 160 s.

k neobvyklým a ponižujícím sexuálním praktikám a k praktikám, které oběti vadí (neakceptuje je). Přítomnost sexuálního násilí v rodině ať už vůči ženě či dětem je obtížně prokazatelná, což samozřejmě neznamená, že tento jev se v našich rodinách nevyskytuje, spíše naopak.

Sociální izolace – bránění v návštěvách rodiny či přátel, sledování telefonátu, SMS a MMS zpráv, e-mailů, pronásledování, nečekané tzv. kontrolní návštěvy či telefonáty.

Ekonomická kontrola – omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, případně i snaha zakázat navštěvovat zaměstnání (chodit do práce).

Pro fenomén násilí v rodině je typické, že jde o jev vysoce latentní (tedy že jen nepatrný podíl domácího násilí je odhalen). Výraznou charakteristikou je také na jedné straně neochota obětí rodinného násilí tuto skutečnost zveřejnit a na straně druhé buď tolerance nebo lhostejnost třetích osob, čehož následkem nedochází k oznamování této násilné kriminality. Okruh obětí domácího násilí je široký. Násilí v rodině bývá namířeno především proti ženě a dětem. Obětí však bývají i muži. Velmi rizikovou skupinou jsou i senioři nad 65 let věku, přičemž vysoká viktimita je charakteristická pro ženy starší 80 let. Je zapotřebí také zmínit, že často je páchano násilí v rodině i dětmi na rodičích.

V České republice stále není dostatek empirických výzkumů, které by se zaměřovaly na problematiku domácího násilí. Z výzkumů, které provedly organizace zabývající se pomocí obětem domácího násilí, však vyplývá, že v České republice je týráno asi 10% žen a 1% mužů, přičemž bylo zjištěno, že k 90% všech násilných trestných činů spáchaných na ženách dojde doma. A z výzkumu sociologického ústavu AV ČR vyplývá, že v ČR zažilo ze strany blízké osoby, nejčastěji partnera či manžela – 38 % žen, 70 % obětí vražd – žen je zavražděno svými partnery. Častým důvodem sebevražd žen je domácí násilí páchané jejich muži.²

Bylo také zjištěno, že násilí v rodině se neomezuje pouze na některé společenské vrstvy a věkové kategorie, ale naopak, že k němu dochází ve všech věkových kategoriích a společenských vrstvách. Stejně tak bylo prokázáno, že je nesprávný názor, že domácí násilí je přítomno především v rodinách lidí s nižším vzděláním a dělnickým zaměstnáním. Právě

2 www.bkb.cz

naopak, nejvíce pachatelů domácího násilí je vysokoškolsky vzděláno, následují pachatelé středoškoláci a až na posledním místě figurují pachatelé, kteří dosáhli vzdělání základního. Také oběti domácího násilí se rekrutují především z řad středoškolaček a vysokoškolaček.

Podle sociologického průzkumu se domácí násilí odehrává za čtyřiceti procenty dveří českých domácností. Většinou tiše a nenápadně. Nezúčastněná veřejnost si vždy klade stejné otázky: jak to mohou ty ženy snášet? Proč taková týraná žena zůstává ve vztahu, kde ji manžel či partner bije a ponižuje? Jenže tak jednoduché to není. Odejít? Často není kam. Ve hře bývají společné děti a tlak ostatních příslušníků rodiny. Vztah oběti a jejího tyрана je provázen vzájemnou závislostí: citovou i finanční. Domácí násilí bývá skryto před zraky okolí. Jedinými svědky bývají oběť a agresor, a co je horší, někdy i jejich děti. Ze statistických výzkumů³ vyplývá, že necelých pět procent obětí domácího násilí tvoří muži. Zbýlých devadesát pět procent obětí jsou ženy, nejčastěji ve věku 30 až 44 let. Oběti se často s problémem nedokážou samy vyrovnat. Stydí se nebo nevědí, kam se obrátit. Přesto je nutné jej řešit., neboť, jak jednak z definic, tak i z praxe, je všeobecně známo, že od chvíle, kdy násilí propukne, se vždy už jen stupňuje a nikdy samo o sobě nepřestane. A i když se ženám podaří z takového vztahu odejít, vzpomínky na léta bití si v sobě nesou dál.

Co se týče výskytu případů domácího násilí v populaci České republiky, je velmi těžké stanovit přibližné číslo. Budeme-li vycházet z výzkumu agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris, uveřejněného v září roku 2006, zjistíme, že za oběť domácího násilí se považuje 13 % respondentů. I zde je třeba nutno zohlednit vysokou latenci případů domácího násilí. Další údaj se týká forem násilí - v 59 % případů se jedná o dlouhodobé násilí, tzn. trvající min. 1 rok, v 81 % je zastoupeno násilí fyzické a v 57 % případů jsou mu přítomny děti. Pro Českou republiku je typické, že velmi brzy dochází k prvním fyzickým útokům, kdy některé z nich (facka, držení) nejsou oběťmi vnímány jako nepřípustné formy chování.⁴

Následky rodinného násilí jsou velmi závažné a lze říci, že oběti násilí v rodině si je nesou po celý život. Kromě toho, že v rámci domácího násilí dochází k závažným fyzickým újmám (někdy dokonce i ke smrti oběti), jsou následkem násilí v rodině zejména dlouhodobá poškození psychického charakteru. Velmi často oběti trpí posttraumatickou

3 <http://www.bkb.cz>

4 <http://www.donalinka.cz>

stresovou poruchou, která se projevuje snad ve všech oblastech života jedince. Osoba je mnohdy stížena neurotickými a psychosomatickými poruchami, různými fobiemi, rozvíjí se u ní agresivní chování, které může být zaměřeno jak proti ní samé, tedy suicidální tendence, tak i proti svému okolí. Prožité trauma samozřejmě také poznamenává oblast mezilidských vztahů, kdy oběť násilí v rodině velmi problematicky navazuje a udržuje užší vztahy s ostatními lidmi. Ne bezvýznamnou je také skutečnost, že řada pachatelů násilné kriminality se rekrutuje právě z rodin, v kterých se domácí násilí vyskytuje.

Pro řešení problematiky násilí v rodině byla přijata řada opatření, které je třeba důsledně využívat a monitorovat jejich plnění.

Hledáme-li cesty, jak zajistit účinnější ochranu obětí domácího násilí, musíme k tomuto problému přistoupit z širšího hlediska. Každá společnost je založena na systému hodnot, vztahů a zájmů, které upravuje právními normami, v nichž cosi dovoluje, přikazuje, zakazuje a sankcionuje. I v tomto případě plně platí, že trestní právo má pomocnou, tzv. subsidiární úlohu v právním řádu, poskytuje ochranu těm nejcennějším statkům před případy porušení či ohrožení a nastupuje tam, kde jiné prostředky řešení jsou neúčinné nebo nedostačující. Nejde však jen o to - musíme odolat lákavé představě zdánlivě rychlého řešení, které vychází z rovnice jestliže nějaké jednání představuje společenský problém, tak je zakážeme a je to vyřešeno. Takový postup zpravidla ve většině případů nedostačuje a výsledkem je jen zeslabování společenské prestiže trestního práva.

Pokud chceme skutečně přispět k řešení problému domácího násilí, měli bychom se v první řadě zajímat, proč tento negativní jev vzniká a za jakých okolností, mezi jakými osobami, jaké jsou možnosti předcházení jeho vzniku a teprve v poslední řadě se zajímat, zda trestní právo umožňuje efektivně potrestat toho, kdo se domácího násilí dopustí a specifickými trestněprávními prostředky zabránit recidivě takového jednání.

1.1 Vymezení pojmu domácího násilí

Jednotnost terminologie a přesné vymezení jevu „domácího násilí“ neexistuje ani na úrovni mezinárodněprávních dokumentů, vnitrostátních zahraničních právních úprav a ani na úrovni odborné literatury. Příčina existence této terminologické nejednotnosti a nejasnosti

je odvislá od mnoha faktorů. Především je potřeba zahrnout do úvah na toto téma skutečnost, že domácí násilí je integrální součástí téměř všech kultur, které se od sebe různým způsobem v mnoha svých sférách odlišují. Ve světle tohoto faktu zdá se snáze pochopitelné, že není možné vytvořit jednotnou univerzální definici, která by obsahovala a zohledňovala všechny diference všech konkrétních, kulturních a společenských kontextů. Jinými slovy řečeno, skutečnost, že každá definice domácího násilí vychází z odlišné představy o povaze tohoto problému a o odlišné hranici každého jedince ve vnímání a posuzování příkoří na jeho osobě, se potom promítá i do jeho vymezení a pojmenování.

V mezinárodněprávních dokumentech, vnitrostátních zahraničních právních úpravách a odborné literatuře se tak při popisu zkoumaného jevu můžeme setkat s poměrně pestrá paletou užívaných více či méně adekvátních pojmů, mezi něž patří zejména : v mezinárodněprávních dokumentech uváděné termíny „*násilí vůči ženám*“ (violence against woman), „*rodově podmíněné násilí*“ (gender based violence), „*zneužívání žen, manželek*“ (woman, wife abuse), „*zneužívání v partnerském vztahu*“ (spouse abuse), „*bitá žena*“ (battered woman), v krajinách s anglosaským systémem práva zavedený pojem „*domácí násilí*“ (domestic violence), v německy hovořících zemích vytvořený termín – „*násilí uvnitř rodinného kruhu*“ (Gewalt in der Familie, inter family violence)⁵.

Z uvedeného je však možno vydedukovat a předestřené pojmy tuto úvahu již na první pohled samy evokují, že pojem „domácí násilí“, se kterým zejména v této práci operuji, může pokrývat v určitém spektru širší paletu vztahů než pojmy „*násilí na ženách*“, „*tyrání žen*“, „*rodově podmíněné násilí*“ apod. (pod pojmem domácí násilí si totiž většinou automaticky představíme např. i jednání agresora muže, který se dopouští násilí na svém homosexuálním partnerovi, či tyranské chování, které směřuje dospělý syn vůči svému starému invalidnímu otci). A naopak termín „násilí na ženách v širším slova smyslu ztotožnitelný s termínem „*rodově podmíněné násilí*“ v sobě může ukrývat i ty stránky, které termín „domácí násilí“ ze své podstaty obsáhnout nemůže (pod pojmem „násilí na ženách“ je v zahraniční odborné literatuře řazeno např. i provádění ženské obřízky v zemích třetího světa, hromadné znásilňování žen za války apod.), „*násilí na ženách v intimních vztazích*“, který lze chápat jako podmnožinu termínu „domácí násilí“.⁶ Definice všech výše předestřených pojmů „*domácí násilí*“, „*násilí v rodině*“, „*zneužívání v partnerském*

5 Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích, Studie BKB, první vydání, Praha, 2002.

6 Huňková M, Voňková J: *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*, Justiční akademie ČR, 2004, str. 40.

vztahu“, „*násilí páchané na ženách*“ atd. (které jsou obsaženy v mezinárodněprávních i vnitrostátních zahraničních právních úpravách a odborné literatuře) jsou v základním nosném pilíři sobě navzájem velmi podobné. Jejich rozdíly potom můžeme vystopovat zejména v míře specifikace jednak jednotlivých způsobů chování, které jsou definicemi považovány za násilí, jednak v typizaci tohoto chování (konkrétně některé definice operují pouze s užitím fyzického násilí, jiné výslovně podřazují pod předmětný pojem i násilí psychické apod.) a dále potom v konkretizaci a stanovení širě okruhu jeho obětí (některé definice tak stanoví jako oběti výslovně pouze ženy, některé zahrnují do okruhu obětí i děti, některé počítají např. i s výskytem násilí v homosexuálním vztahu, či vůči rodičům ze strany dětí apod.).

Společným jednotícím znakem všech definic je zejména to, že považují výše uvedené druhy násilí za poměrně zvláštní, samostatný a složitý fenomén, jehož mimořádnost vyplývá nikoli z existence násilí jako takového, ale zejména z povahy subjektu vůči kterému je toto násilí směřováno (oběťmi tohoto druhu násilí jsou v naprosté většině případů ženy) a za jakých psychologických okolností se tak děje (nerovnováha v mocenském rozložení sil mezi agresorem a jeho obětí atd.) Konkrétně může mít násilí podobu fyzických útoků, které se vyskytují ve formě fyzického či sexuálního násilí (škracení, kopance, pálení ohněm, tlučení hlavou o zeď, bodání nožem, strkání různých předmětů do pochvy atd.), přičemž následky těchto útoků mohou být různé od hematomů na různých částech těla oběti až po její smrt.

V některých definicích potom bývá pod pojmem domácí násilí zahrnováno i násilí psychické, které se může objevovat v podobě verbálních útoků, omezování či zastavení ekonomických zdrojů či omezování ve volném pohybu různými příkazy a nařízeními. Častá je i izolace od rodiny a přátel a neustálá kontrola oběti domácího násilí. Jak již bylo uvedeno výše, nejednotnost ve vymezení pojmů „*domácí násilí*“, „*násilí v rodině!*“ Apod. lze mnohdy vystopovat nejen v kontextu nadnárodních úprav, ale i v právním řádu, odborné literatuře aplikační praxi v rámci jednotlivých zemích.

Pro ilustraci uvádím příklad Velké Británie, která je považována za jednu z nejnávštěvnějších zemí v Evropě, co se ochrany obětí v této práci zkoumaného jevu týká, kde však žádná jednotná legislativně uchopená definice, která by vymezovala pojem domácí násilí, neexistuje. Jednotlivé definice ve Velké Británii užívané pro označení předmětného jevu se od sebe potom navzájem odlišují zejména podle zaměření zájmu toho, kdo je při své praxi aplikuje. Jinými slovy řečeno, definice domácího násilí jsou ve Velké Británii vytvořeny

a využívány vždy podle centrálního bodu pozornosti aplikujícího subjektu (státního orgánu, nevládní organizace, právního teoretika atd.)

Např. Metropolitní policie (tzn. Policie města Londýna) přijala pro účely vymezení pojmu „domácí násilí“ definici **Associations of Chief Police Officers**, která pod předmětný pojem řadí „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny. A to bez ohledu na pohlaví“. Případy domácího násilí jsou pro účely práce londýnské policie začleněny do stejné skupiny jako rasově a homofonně motivované delikty sjednocené pod název „**Hate Crime**“ (delikty motivované nenávistí). U těchto deliktů je považováno za rozhodující faktor předsudek pachatele vůči určité identifikovatelné skupině osob.

Policie v Severním Irsku potom přijala definici vytvořenou **Royal Ulster Constabulary**, která pod domácí násilí zahrnuje jakoukoliv hádku, ostrý spor nebo potyčku, včetně násilí mezi členy rodiny nebo domácnosti. Domácí násilí se vyskytuje při rodinných rozepřích, kdy jednotlivec nebo více osob způsobí fyzickou újmu jinému členu rodiny nebo domácnosti (včetně bývalého partnera). Dále však uvádí, že domácí násilí zahrnuje také jiné než fyzické násilí např. pokračující verbální zneužívání, emocionální zneužívání, zbavení sociálních vazeb nebo finančních prostředků. Jak vyplývá z této definice, Policie v Severním Irsku řadí pod pojem domácí násilí i útoky způsobené vůči dítěti v rámci rodinného kruhu. Oproti tomu Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí řadí pod domácí násilí: „*použití fyzické nebo emocionální síly nebo hrozby v úzkém vztahu mezi dospělými osobami způsobem, který působí oběti újmu nebo tíseň*“. I ženská nevládní organizace **Wome's Aid**, která zaujímá na poli ochrany obětí domácího násilí ve Velké Británii velmi silné postavení, definuje domácí násilí jako „*jednání dospělých osob v blízkém vztahu za použití fyzické či psychické síly nebo výhrůžky, a to způsobem, který vyvolá na straně oběti újmu nebo tíseň*“.⁷

Na základě zkušeností z praxe považuji za vhodné a pro účely této práce budu od sebe oddělovat termíny „**násilí uvnitř rodinného kruhu**“ (respektive jeho zaměnitelné modifikace „násilí v rodinném či obdobném vztahu“, „násilí mezi rodinnými příslušníky“, „násilí v rodině“ atd.) od termínu k němu podřazenému, za nějž považuji termín „domácí

7 Huňková M, Voňková J: *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*, Justiční akademie ČR, 2004, str. 43.

násilí“ Rozdíl mezi obsahem pojmu „násilí v rodině“ atd. vnímám zejména v osobě možných obětí takto označeného společenského jevu, neboť oběťmi domácího násilí se mohou stát podle mého názoru a názoru většiny subjektů, které se v České republice na pomoci obětem domácího násilí podílí, výhradně dospělé osoby, kdežto pod termín „násilí uvnitř rodinného kruhu“ či „násilí v rodině“ je možno podřadit mimo násilí na dospělých obětech i násilí na dětech. v rodinných vztazích.

Domnívám se, že vzhledem ke specifčnosti jevové stránky, ale i k jeho značné společenské nebezpečnosti, by mělo být násilí páchané na dětech upraveno zákonem převážně samostatně se zřetelem k potřebě zvýšené ochrany.

Pojem **domácí násilí** ve světle výše uvedeném se tedy dá definovat jako: *„Jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad osobou, k níž je pachatel v intimním vztahu, způsobující na straně oběti tíseň nebo újmu, přičemž intimním vztahem rozumíme vztah rodinný, partnerský či obdobný“*. Tento termín je využíván i v České republice.

1.2 Podstata a obsah domácího násilí

Jak již samotné označení tohoto jevu naznačuje, domácí násilí je problémem, který se projevuje jako násilí nikoliv mezi osobami, které se náhodně setkaly a třeba se ani neznají, ale naopak k němu dochází v těch nejužších komunitách, jakými jsou rodiny a jim podobné formy soužití osob ve společné domácnosti. Pomineme-li výjimečné případy agresivních jedinců, kteří nejsou schopni bezproblémového soužití a komunikace s nikým, pak domácí násilí je zpravidla vyvrcholením nebo důsledkem narušených vztahů osob, které předtím k sobě měly důvěrný vztah, jaký zákon označuje za vztah blízkých osob. Je třeba zdůraznit „měly“, neboť v mnoha případech se již o blízké osoby fakticky a někdy ani právně nejedná. Jako každé lidské jednání i domácí násilí má své motivy a cíle. Někdy je vedeno jen snahou prostě tomu druhému ubližovat, neboť i ten, kdo se domácího násilí dopouští, si subjektivně zdůvodňuje, že on je tím, komu předtím bylo ublíženo (na cti, na majetku, nebo na právu svobodně si uspořádat do budoucna své poměry), a jedná z jeho pohledu podle hesla „oko za oko, zub za zub“. Nezřídka k tomuto motivu přistupuje snaha násilným jednáním dosáhnout nějakého pro pachatele důležitého cíle (např. vystěhování bývalého partnera ze

společného bytu, získání výhodnější pozice při jednání o rozdělení majetku, nebo styku s nezletilými dětmi). K domácímu násilí dochází nejen mezi dospělými osobami zpravidla manželi, často bývalými, nebo osobami, které spolu žily jako druh a družka, ale na straně jeho obětí jsou často i nezletilé děti, ať již jako „konečné“ oběti, nebo - a to je pravidlem jako nástroje týrání jednoho z rodičů. Očitým svědkem je jen oběť, neboť domácí násilí se uskutečňuje (zpravidla) za zavřenými dveřmi.⁸

Domácí násilí má řadu podob a nemusí se jednat jen o brutální fyzické napadání. Někdy má na psychiku oběti daleko závažnější účinek jednání spočívající ve verbálních útocích, nejrůznějších urážkách, výhrůžkách, šikanách, doprovázených zdánlivě bagatelním fyzickým napadáním. Oběť bývá zmatena tím, že útočníkem je blízký člověk, má strach z pomsty po případné reakci, stydí se a nevidí východisko z nastalé situace. Charakteristické pro domácí násilí je i to, že k němu dochází dlouhodobě, je vázáno na společné bydlení a jeho oběť má jen velmi omezené možnosti, jak je ukončit opuštěním společného bytu.

Po tomto nejobecnějším rozboru podstaty a obsahu domácího násilí může vzniknout otázka když spolu lidé doma nevycházejí, proč se jeden z nich neodstěhuje? Ano, to by často problém domácího násilí již ve svém zárodku vyřešilo s konečnou platností. Co brání, aby se to uplatňovalo v praxi? Je to v první řadě obecně známý nedostatečně rozvinutý trh s byty. Pokud by např. rozvedená manželka měla možnost bez problémů najít přijatelné bydlení za přijatelnou cenu, aniž by to nutně bylo navíc spojeno se změnou zaměstnání nebo změnou školy pro její dítě, jistě by takové možnosti řada z nich využila. Pokud ale kterýkoliv z bývalých partnerů má jen velmi omezené možnosti, jak získat náhradní bydlení, navíc za smluvní nájemné, které v mnohých částech tohoto státu překračuje průměrnou mzdu, pak je jasné, že pro většinu obětí je změna bydlení iluzorní. K minimální možnosti změnit bydliště někdy přistupuje i faktická ekonomická závislost některého z bývalých partnerů na druhém, která jej nutí snášet jeho chování.

Pokud bychom se zaměřili na předcházení vzniku domácího násilí nebo na jeho potlačení v samém zárodku, pak se v první řadě musíme zabývat dostupností bydlení, přemýšlet o tom, zda je dostatečná aktivita měst a obcí při zajišťování alespoň přechodného krátkodobého ubytování pro oběti domácího násilí a zda sociální síť pamatuje na ty, kteří jsou

8. CONEAYOVA, Helen L. Domácí násilí: Příručka pro současné i potencionální oběti. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2007. 160 s.

bez svého zavinění ekonomicky závislí na jiných osobách. Hledání přijatelného řešení přitom musí vycházet z toho, že reakce má být rychlá a účinná tak, aby potlačila možnost recidivy násilného jednání, tzn. aby násilník byl oddělen fakticky od možnosti pokračovat v týrání oběti tím, že nuceně opustí společný byt, bude mít zakázáno stýkat se s obětí či dalšími osobami ze společné domácnosti apod.

1.3 Kvalifikace trestního postihu domácího násilí

Pod pojmem „domácí násilí“ se ale mohou skrývat nesčetné projevy nerovnováhy moci v určité malé sociální skupině. Jsou rozlišovány různé příčiny domácího násilí, jako touha prosadit svou moc, domácí neshody, vliv alkoholu, sexuální požadavky, citové vazby nebo povahové rysy. Může jít o činy, vyplývající ze vztahových otázek mezi různými fyzickými osobami, tedy nikoli pouze mezi mužem a ženou, resp. mezi současnými nebo bývalými partnery, jak např. preferuje britská právní úprava (britská definice domácího násilí byla policejní praxí akceptována v r. 1992 a charakterizuje je jako „fyzické, sexuální, mentální, emocionální, psychické nebo ekonomické zneužívání osoby tím, s kým tato osoba má nebo někdy v minulosti měla intimní vztah“). Může se jednat také o týrání dětí rodiči, týrání rodičů dospívajícími dětmi, různé formy útoků ve vztazích mezi homosexuály, ale také o napadání osob duševně nebo fyzicky postižených, osob přestárlých apod. Někdy se rozlišuje mezi oběťmi přímými a nepřímými. Takovým příkladem mohou být např. děti jako oběť útoku na matku.

Je rozlišována celá řada různých forem útoků, počínaje sexuálním násilím či obtěžováním, fyzickým násilím, přes emocionální a psychické týrání a ponižování, používání výhrůžek atd. Každý z těchto útoků lze dále rozčlenit. Např. za psychické týrání se považuje používání emocionálních ran a úderů v podobě ponižování, vyhrožování, vzbuzování strachu, nesmyslných příkazů či ostentativního přehlížení pocitů jiné osoby, a tak její zatlačování do závislé a bezvýchodné pozice. Jako příklady útoků lze rovněž uvést hrubé chování včetně nadávek, omezování osobní svobody, zamezování kontaktu s rodinou a přáteli, kontrolování a zadržování peněz, fyzické útoky, užití zbraně, znásilnění, vyhrožování, mrzačení až dokonce usmrcení. Praxe také přináší celou řadu možných následků, jako např. extrémní stres a trauma, deprese a úzkost, nejistota a nevyrovnanost, závislost, pocity beznaděje a bezmocnosti, zvýšená psychická zranitelnost, intenzivní pocit viny, sebeobviňování, nápadná

oddanost vůči trýzniteli, emocionální labilita, vymizení radosti ze života, ztráta osobních perspektiv, získaná nedůvěra ve vlastní síly, sebedestruktivní ladění, ale i poškození fyzického zdraví nebo i smrt.⁹

V souvislosti s těmito poznatky se nám nabízí mnoho možností, jak právně kvalifikovat taková chování: v úvahu přichází (řazeno chronologicky podle ustanovení trestního zákona – zákon č. 140/1961 Sb.) např. maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 171), křivé obvinění (§ 174), křivá výpověď (§ 175), nedovolené ozbrojování (§ 185), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a), výtržnictví (§ 202), ohrožování mravnosti (§ 205), pomluva (§ 206), zanedbání povinné výživy (§ 213), týrání svěřené osoby (§ 215), únos (§ 216), ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217), podávání alkoholických nápojů mládeži (§ 218), vražda (§ 219), ublížení na zdraví (§ 221, § 222), účast na sebevraždě (§ 230), omezování osobní svobody (§ 231), zbavení osobní svobody (§ 232), vydírání (§ 235), porušování domovní svobody (§ 238), znásilnění (§ 241), pohlavní zneužívání (§ 242 a 243), soulož mezi příbuznými (§ 245), krádež (§ 247), neoprávněné užívání cizí věci (§ 249), neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 249a), poškození cizí věci (§ 257) atd. Zdá se tedy, že máme celou škálu dílčích prostředků, jak postihnout projevy domácího násilí. Tato ustanovení však nevystihují vždy podstatu situací, které se u tzv. vztahových trestných činů mohou vyskytnout. Jejich smysl směřuje poněkud jinam, než bychom chtěli. Veřejný zájem není chráněn důsledně. V případě trestných činů hrubě narušujících občanské soužití, proti rodině a mládeži, proti životu a zdraví a proti svobodě a lidské důstojnosti lze přihlížet při výměře trestu k přitěžujícím okolnostem. Společensky nebezpečné jednání podřazované pod pojem domácí násilí však bývá nezřídka považováno za problém soukromý či rodinný. Domácí násilí vychází nejčastěji najevo v krajních případech, zejména když oběť nese jasné známky ublížení na zdraví. K naplnění znaků skutkové podstaty úmyslného trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 TrZ, resp. podle § 222 TrZ dochází až tehdy, kdy jde o takovou poruchu zdraví, která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob života nebo výkon obvyklé činnosti anebo má jiný vliv na obvyklý způsob života postiženého, a to nikoliv jen po krátkou zcela přechodnou dobu (R 2/1996), za níž je v praxi považována doba sedmi dnů. K těmto důsledkům v mnoha případech nedochází, protože domácí násilí je zpravidla dlouhodobým fyzickým, psychickým či ekonomickým nátlakem, jehož intenzita v konkrétním okamžiku není vždy tak vysoká, aby odůvodňovala zahájení

9 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

trestního stíhání¹⁰.

Zákonem č. : 91/2004 Sb., ze dne 29.01.2004, kterým se mění zákon č.: 140/1961 Sb., trestní zákon byl za § 215 vložen nový § 215a, který včetně nadpisu zní :

„§ 215a

Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu“.

Platnost zákona č.: 91/2004 Sb. dnem 03.03.2004 a účinnost tohoto zákona dnem 01.06.2004.

Pojem „týrání“ je obsažen již v platném ust. § 215 TrZ (týrání svěřené osoby). Soudní praxe jím rozumí zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám, k žebrotě nebo činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují apod.).¹¹

K tomu je nutné uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutné posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající. Soudy rovněž dovozují, že týrání se může stát i opomenutím povinné péče (§ 89 odst. 2 TrZ), k níž byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba vzhledem ke svému věku nebyla schopna sama s o sebe starat, např. zanedbání osobní hygieny dítěte, neposkytování přiměřené stravy apod. Může jít jak o zlé nakládání působením fyzických útrap, tak i o zlé nakládání v oblasti psychické. Nevyžaduje se, aby u svěřené osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo

1 0 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

1 1 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

bolestivost pociťuje jako těžké příkoří. Má-li jednání pachatele za následek ublížení na zdraví, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání svěřené osoby. Z tohoto důvodu posouzení skutku jako závažnějšího trestného činu podle § 215a TrZ zpravidla fakticky konzumuje jeho posouzení jako méně závažného trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 nebo § 223 TrZ.

Pokud by však týrání vedlo ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti týrané osoby, bylo by to třeba vyjádřit souběhem trestného činu týrání svěřené osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a TrZ a trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c) příp. odst. 3 TrZ, popř. podle příslušného odstavce § 222 nebo § 224 či § 219 TrZ. Je třeba přitom vycházet z úvahy, že při způsobení závažnější poruchy na zdraví by kvalifikace jednání bez použití souběhu trestných činů nevystihovala plně povahu činu.

Zákonem č. : 91/2004 Sb., ze dne 29.01.2004, kterým se mění zákon č.: 140/1961 Sb., trestní zákon bylo v § 34 za písmeno c) vloženo nové písmeno d), který zní :

„d) spáchal trestný čin ke škodě osoby mladší patnácti let, těhotné, vážně nemocné, vysokého věku nebo nemohoucí“.

Tímto byla vytvořena nová přitěžující okolnost. Jiné formy bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti jsou obsaženy v přitěžujících okolnostech podle platného znění § 34 písm. c) TrZ.¹²

K § 34 TrZ :

Přitěžující okolnost, která navazuje na „týrání osoby žijící ve společném obydlí“, je formulována obecněji tak, aby postihla i obdobné zavrženíhodné jednání vůči osobám mladším osmnácti let, těhotným, nemocným, vysokého věku nebo nemohoucím, aniž by muselo jít o osoby blízké, které jsou vymezeny dostatečně ve stávajícím § 89 odst. 8 TrZ. Jiné formy bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti jsou kryty stávající přitěžující okolností podle platného § 34 písm. c) TrZ.

1 2 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

K § 215a TrZ:

Byla vytvořena samostatnou skutkovou podstatu zahrnující pouze „domácí násilí“, tím je vyjádřen specifický znak tohoto trestného činu, že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí, v důsledku čehož je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze skutečnosti, že tyto osoby obývají společné obydlí, a proto jsou mezi nimi vytvořeny zvláštní vztahy vyplývající ze společného bydliště a zpravidla též mají ztíženou možnost toto společné obydlí opustit. Pojem „týrání“ se týká jak osob blízkých (§ 89 odst. 8 TrZ), tak i jiných osob žijících ve společném obydlí.

Pod pojmem „týrání“ (již zavedený v platném ustanovení § 215 TrZ týrání svěřené osoby) soudní praxe rozumí zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám, k žebrotě nebo činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují apod.). K tomu je třeba uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající [srov. odstavec 2 písm. b) § 215a]. Soudy rovněž správně dovozují, že týrání se může stát i opomenutím povinné péče (§ 89 odst. 2 TrZ), k níž byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba vzhledem ke svému věku nebyla schopna sama se o sebe starat, například zanedbáním osobní hygieny dítěte, neposkytováním přiměřené stravy apod. (srov. R 11/1984, s. 83). Může jít, jak již bylo naznačeno, o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické. Nevyžaduje se, aby u svěřené osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (srov. R 20/1984-I.).¹³

V okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby jsou použity okolnosti stejné jako v ustanovení § 215 TrZ o týrání svěřené osoby. Při souběhu trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 215a TrZ s trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 TrZ je možná faktická konzumpce (srov. R 18/1963). Obdobně tomu je i u

1 3 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

souběhu s nedbalostním trestným činem ublížení na zdraví podle § 223 TrZ. Pokud jednání pachatele má za následek ublížení na zdraví, jak je v praxi obvyklé, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání osoby. Z toho důvodu posouzení skutku jako závažnějšího trestného činu podle § 215a TrZ zpravidla fakticky konzumuje jeho posouzení jako méně závažného trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 či § 223 TrZ. Vedlo-li by však týrání ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti týrané osoby, je to třeba vyjádřit souběhem trestného činu týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě podle § 215a TrZ a trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c), příp. odst. 3 TrZ, popř. § 222 nebo § 224 TrZ, anebo dokonce trestného činu vraždy podle § 219 TrZ. Přitom je třeba vycházet z úvahy, že při způsobení závažnější poruchy zdraví by kvalifikace jednání bez použití souběhu trestných činů nevystihovala plně povahu činu (srov. R 11/1984, s. 84 až 85).

Trestní sazby jsou v podstatě stejné jako u trestného činu týrání svěřené osoby podle § 215 TrZ s výjimkou spodní hranice sazby u odstavce 1 nového § 215a TrZ, kde je vyjádřena skutečnost, že vztah závislosti vyplývající ze společného bydlení může být podstatně volnější a méně intenzivní než vztah týrané osoby, která je v péči nebo výchově pachatele u § 215 TrZ.¹⁴

1.4 Domácí násilí a postup policejního orgánu

Zákon číslo 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o policii“) ¹⁵ stejně jako trestněprávní předpisy, poskytuje zákonné nástroje k řešení domácího násilí. Novelizací trestního zákona zákonem ¹⁶ číslo 91/2004 Sb. je nově umožněno podle ustanovení § 215a ¹⁷ tohoto zákona postihovat týrání blízké a jiné osoby ve společně obývaném bytě nebo domě.

Žádné násilí, tedy ani domácí násilí, není soukromou záležitostí a proto je i v těchto případech plně odůvodněna legitimnost zásahu ze strany státu. Omezování všech

1 4 BAXA, J., KRÁL, V. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10.* Praha : C.H.Beck, 2002. 5 s.

1 5 Zákon číslo 273/2008 Sb. o Policii České republiky.

1 6 Zákon číslo 140/1961 Sb. Trestní zákon v platném znění.

1 7 § 215a týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle trestního zákona.

forem násilí včetně domácího násilí patří k zásadním úkolům resortu ministerstva vnitra. Nezastupitelnou úlohu při omezování domácího násilí sehrává Policie České republiky (dále jen „policie“), které ze zákona vyplývá povinnost chránit bezpečnost osob a majetku, odhalovat trestné činy, zjišťovat jejich pachatele, konat vyšetřování o trestných činech, odhalovat přestupky a plnit další úkoly. Nezřídkou je policie kritizována za pasivní přístup k řešení domácího násilí zejména v těch případech, kdy dojde k vážným škodám na zdraví nebo životech obětí.

Ve většině případů tak trestní oznámení podávají poškozené osoby až v okamžiku, kdy již déle nemohou snášet dlouhodobý fyzický či psychický teror, případně kdy již dojde k újmě na zdraví anebo útok proti jejich osobě nabyl takových rozměrů, že u nich vyvolá obavu o své zdraví či život. V případě týraných dětí toto většinou vyplyne na povrch až po návštěvě lékaře, ať už z důvodu nemoci nebo přímo jako následek útoku. Všeobecně zřejmě platí, že týraná oběť vyhledává pomoc až ve skutečně krizových situacích, ve kterých se cítí ohrožena na životě. Domácí násilí je nutné považovat za velmi vážný problém a jeho výskyt za alarmující natolik, že je vhodné hledat účinné strategie řešení pro oběti i pachatele domácího násilí.

Policie ČR je vedle lékařských ordinací jednou z hlavních cest, kterou se případ domácího násilí dostává ze svého uzavřeného prostředí na veřejnost. Oproti lékařům je však policie při své činnosti vázána zásadou oficiality, tzn. pokud se policejní orgán dozví skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, je povinen z úřední povinnosti - ex offo - konat. V Českém právním řádu není až na výjimky ukotvena možnost dispozičního práva poškozeného nakládat s trestním řízením.

Z tohoto důvodu je nutné, aby policisté dokázali včas danou situaci rozpoznat a kvalifikovaně reagovat. Na profesionální výkon při prvním kontaktu ohrožené osoby s policií (na místě činu i při přijímání oznámení) je možno adekvátně navázat jak v oblasti pomoci této osobě po stránce „civilní“, tak (a na což policie z podstaty své činnosti soustředí svou pozornost) v oblasti její bezpečnosti a úspěšného vedení případného trestního nebo přestupkového řízení.

Policie ČR vykonává svou činnost v případech, ve kterých ostatní způsoby nápravy protispolečenského chování selhaly, nebo jsou nedostatečné. Na základě tohoto

vymezení byla až donedávna působnost policie zaměřena na postihnutí násilné osoby za její protiprávní jednání, kdežto pomoc osobám ohroženým domácím násilím byla až druhotná a omezená (zejména kriminalizací násilné osoby, což nemuselo být řešení vyhovující ve všech případech). Pomoc osobě ohrožené domácím násilím měla formu zastavení násilí pouze v určitém okamžiku, v závažnějších případech krátkodobé oddělení násilné osoby (zajištění, zadržení, vazba), odvoz oběti k lékařskému ošetření, rady osobní ochrany, doporučení jiné pomoci (občanské, psychologické poradny).

Od ledna 2007, s účinností již zmiňovaného zákona č. 135/2006 Sb.¹⁸, se však prostor pro policejní práci rozšířil. Na základě výzkumů a zahraničních zkušeností je možno násilí při splnění zákonných podmínek včas zastavit a tak předejít dalším útokům, tedy účinně působit na úseku prevence a ochrany před domácím násilím. Policii byla dána možnost nebýt pouhým represivním orgánem, ale účinně předcházet možnému protiprávnímu jednání. Tato činnost byla u policie v minulých letech často opomíjena a policisté se často dostávali do nevděčného postavení „*psů, kteří se snaží kousat, až když je pozdě*“. Je zapotřebí zmínit, že nový zákon zapadá do celkové snahy o reformy policie, jejíž jednou z činností je prevence a **zásady community policing**.¹⁹

Tento zákon o Policii ČR přinesl tedy zásadní změnu v možnostech ochrany osob ohrožených domácím násilím, a to cestou prevence, dříve, než chování násilné osoby nabude intenzity trestného činu a osoba ohrožená utrpí závažnou újmu na fyzickém i psychickém zdraví. Policisté představují významný článek v řetězu osob podílejících se na prevenci, intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Spolu s lékaři tvoří vstupní bránu, kterou prostupují na veřejnost informace o jednotlivých případech, do té doby skrytých v soukromí. Profesionálové, stejně jako dobrovolníci, kteří přicházejí do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím, jsou od roku 2004 soustavně proškolení v rozpoznání charakteristických znaků tohoto jevu a seznamování s vhodnými metodami a postupy, jak v rozmanitých situacích na domácí násilí reagovat. Rychlá a účinná reakce policie může být v případech domácího násilí životně důležitá.

V oblasti policejní práce je nutné dále pracovat na systematickém vzdělávání

1 8 Zákon číslo 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím.

19 je filozofie policejní práce, která klade důraz na místní znalost a ukotvenost policisty v lokalitě, ve které slouží. Cílem všech policejních postupů, které z této filozofie vycházejí, je zapojit veřejnost do policejní práce takovým způsobem a v takové míře, aby se zvýšila její efektivita, a zapojit policistu do veřejného života takovým způsobem a v takové míře, aby se zvýšila jeho prestiž

policistů zaměřené na potřeby té které cílové skupiny (hlídková služba zasahující na místě, operační středisko, zpracovatelé, vyšetřovatelé) za využití modelových situací s možností ověřit dovednosti policistů a eliminovat tak případné nedostatky v úkonech policistů již od prvopočátku.

Úkoly Policie ČR související s činností proti domácímu násilí

- chrání bezpečnost osob a majetku

Jedná se o velice obecně stanovený úkol, jehož konkrétní výkon má celou řadu omezení (zejména zákonná a kapacitní). Tato činnost je nejčastěji vykonávána policisty služby pořádkové policie (viz. níže), přičemž k domácímu násilí se policisté dostávají zpravidla na základě telefonického oznámení (na linku 158), kdy jsou na místo vysláni operačním střediskem.

- odhaluje trestné činy a zjišťuje jejich pachatele

Výhodou při odhalování trestných činů spáchaných v souvislosti s domácím násilím je skutečnost, že pachatel je zpravidla známý. Nevýhodou při odhalování trestných činů spáchaných v souvislosti s domácím násilím je vysoká latence domácího násilí (a to i v jeho nejtěžších podobách).

- koná vyšetřování o trestných činech

V případě, kdy nasvědčují zjištěné skutečnosti tomu, že byl skutečně spáchán trestný čin a že jej spáchala určitá osoba, zahájí policejní orgán proti takové osobě trestní stíhání dle § 160 trestního řádu. Následně po provedení potřebných úkonů je podán policejním orgánem návrh na podání obžaloby státnímu zástupci. Ten se buď s návrhem ztotožní a obžalobu podá, nebo může věc vrátit k došetření či využít některý z odklonů v trestním řízení (§ 307-309 tr. řádu).²⁰

- odhaluje přestupky.

2 0 Zákon číslo 141/1961 Sb. Trestní řád.

1.5 Právní úprava od 01.06.2004 do 31.12.2007

Dne 01.06.2004 nabyla účinnosti novela č. 91/2004 Sb., která do zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon zakotvila novou skutkovou podstatu „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ (§ 215a), což jednoznačně dokazovalo tvrzení, že stávající právní úprava byla nedostatečná a bylo potřeba ji změnit.²¹ Toto ustanovení však pouze vymezovalo jednání, které lze označit jako domácí násilí a chránilo před ním hrozbou určité sankce. Jinými slovy řešilo pouze následky domácího násilí, samo o sobě však neposkytovalo efektivnější ochranu oběti. Určitý obrat nastal teprve s přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen jako „zákon o domácím násilí“) s nabitým účinnosti ke dni 01.01.2007, který umožňuje za určitých podmínek vykázat násilníka ze společného bytu či domu na dobu 10 dní, k čemuž není zapotřebí ani souhlas oběti. Zákon o domácím násilí nejen, že poskytuje určité prvky ochrany oběti před dalším trýzněním, ale věnuje se také prevenci a klade důraz na tzv. komplexní přístup k problematice domácího násilí. Zjednodušeně řečeno jedná se první právní normu týkající se problematiky domácího násilí, která v principu upřednostňuje okamžitou pomoc oběti před potrestáním pachatele. Dále se přijetím tohoto zákona zjednodušuje činnost některých neziskových organizací a jejich spolupráce jak s orgány státní správy, tak i mezi organizacemi navzájem.

Nutno dále uvést, že na změnu legislativy a uvědomění si závažnosti a specifik problematiky domácího násilí reagují i orgány státní správy. V rámci Policie ČR vznikají na jednotlivých okresech specializované týmy profesionálů, kteří problematiku domácího násilí řeší. Tito pracovníci se specializují pouze na problematiku domácího násilí. Účastní se školení zahraničních odborníků, spolupracují s neziskovými organizacemi a dalšími orgány státní správy a v rámci prevence provádějí školení dalších policistů a přednášky rizikovým skupinám.

Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2007. Díky přijetí tohoto zákona se Česká republika připojila k těm zemím EU, jejichž zákonodárství vytváří ucelený právní rámec pro prevenci domácího násilí a kvalifikovanou pomoc jeho obětem.

Zákon je koncipován na principu

- priority práv – zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod jiných ohrožených osob;
- subsidiarity – bezpečnost osoby ohrožené násilím je zajištěna opatřeními netrestní povahy, role trestního práva je subsidiární;
- odvrácení hrozby nebezpečí – zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání;
- přiměřenosti a minimalizaci zásahů – druh, trvání a intenzita zásahu policisty je určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod;
- výměny informací zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany.²²

Právní rámec upravující součinnost orgánů státních, samosprávných a sociálních služeb uskutečňujících ochranu před domácím násilím: Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen zákon o ochraně před domácím násilím). V citované normě byly novelizovány tyto zákony:

- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky opravňující policisty k vykázaní této násilné osoby ze společného obydlí, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí na dobu 10 dnů, kdy je policista oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti. *(zde upřesňuji, že od 1. 1. 2009 nabyla účinnost tato novela zákona o Policii České republiky, a to zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, kdy institut vykázaní a jeho důvody jsou stejné jako při účinnosti starého zákona č. 283/1991 Sb., o Policii, kdy se ve vykázaní postupovalo podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ale změnil se proces z režimu správního řízení, které zbytečně vše komplikovalo a neodpovídalo charakteru institutu vykázaní, přešel tedy institut vykázaní do běžného oprávnění policisty, proces je tedy zjednodušen, odpadá zahajování správního řízení, vyhlášení, doporučení aj. Vykázaní je tedy upraveno jako faktický úkon a odpadá tedy velké množství formalit. Policista nevydává rozhodnutí o*

2 2 Zákon číslo 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím.

vykázání, je oprávněn osobu přímo faktickým úkonem vykázat. Důležitou změnou je, že se již nerozlišuje vykázání (v případě, že podezřelý je uvnitř) a zákaz vstupu (v případě, že podezřelý není přítomen), jde tedy o oprávnění policisty vykázat násilnou osobu a odpadá zákaz vstupu do společného obydlí).

- Zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád zavádějící zvláštní předběžné opatření ochrany osoby ohrožené domácím násilím (§ 76b předběžné opatření, na návrh ohrožené osoby může být rozhodnutím soudu násilné osobě uloženo, aby na jeden měsíc opustila společné obydlí a zdržela se navazování kontaktu s navrhovatelkou/lem. Tomuto předběžnému opatření nemusí předcházet policejní vykázání a lze ho za stanovených podmínek prodloužit až na jeden rok).
- Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon stanovující sankce za závažné nebo opakované porušení vykázání nebo předběžného opatření nařízené soudem (§ 171 maření výkonu úředního rozhodnutí) doplňuje toto ustanovení o maření „vykázání“, které vydala Policie ČR (policejní vykázání) nebo na základě předběžného opatření soudu. Tohoto trestného činu se může dopustit nejen osoba násilná, ale i osoba ohrožená.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách řadí intervenční centra mezi sociální zařízení krizové pomoci, provozovaná nestátními organizacemi na základě registrace krajských úřadů (účinnost 1. 1. 2007).
- Novela zákona č. 359/1991 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 134/2006 Sb., přináší mimo jiné výrazné zlepšení ochrany nezletilých dětí před domácím násilím.

Tento zákon výrazně pomohl především při ochraně obětí domácího násilí. V podstatě funguje tak, že policista na místě, kde dojde k násilí na osobách ve společné domácnosti, zajistí důkazy a pak útočníka na 10 dní vykáže z tohoto obydlí. Ten si může vzít své osobní věci, doklady a cennosti, a pokud nemá kam jít, tak mu policisté dají seznam míst, kde může žádat o ubytování. Jde především o opatření, které pomůže oběti násilí řešit do budoucna situaci tak, aby k násilí a problémům nedocházelo. Pokud jde o vážnější problémy, pak může poškozená osoba požádat v rámci předběžného opatření soud, aby tuto dobu 10 dnů prodloužil na jeden měsíc a v krajním případě až na jeden rok.

ZÁKON NA OCHRANU PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM SE OPÍRÁ O:

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR § 44 až 47 Oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj;

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon § 171 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní; § 215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě;

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád předběžné opatření § 76b, § 273b Výkon rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným;

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 60a Intervenční centra.

Vykázaní v ČR je nově upraveno s platností **od 1. 1. 2009** v zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v §§ 44 až 47 „Oprávnění vykázat z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí“.

Krátce ze statistiky Policie:

Počty vykázaných násilných osob

Kvůli domácímu násilí policisté v roce 2008 vykážali 679 lidí, z toho na jižní Moravě 72. V 68 případech byla ohrožená žena. V 6 případech muž. Domácí násilí bylo mezi manželi ve 30 případech, druhem a družkou ve 21 případech, zletilým dítětem a rodiči v 19 případech, jedenkrát šlo o jiný vztah mezi agresorem a jeho obětí. Ve 45 případech bylo v domácnosti, kde došlo k násilí, přítomné nezletilé dítě. Jednoho násilníka policisté vykážali třikrát, další dva dvakrát. V roce 2007, kdy zákon zavedl možnost vykázaní, je policisté použili v 862 případech, z toho na jižní Moravě 82krát.

Tabulka 1: Počty vykázaní v jednotlivých krajích v roce 2007 a 2008

Kraj	2007	2008
Jihočeský	50	37
Jihomoravský	82	72
Karlovarský	32	45
Královéhradecký	34	22
Liberecký	30	36
Moravskoslezský	213	110
Olomoucký	44	35
Pardubický	61	39
Plzeňský	16	22
Hlavní město Praha	59	34
Středočeský	79	57
Ústecký	81	87
Vysočina	32	26
Zlínský	49	46
Vykázání	862	668

1.6 Předpisy nejvyšší právní síly

Soubor právních předpisů nejvyšší právní síly, tj. nejvyšší úroveň právního řádu, tvoří v České republice ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava ČR a zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, usnesením předsednictva České národní rady vyhlášená za součást ústavního pořádku (dále jen „Listina“ nebo „LZPS“).²³

Z hlediska problematiky domácího násilí má zásadní význam čl. 1. LZPS, který deklaruje, že lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech, čl. č. 6 garantující právo na život. Čl. 7. LZPS poskytuje ochranu nedotknutelnosti osoby a nepřístupnost krutého nelidského nebo ponižujícího jednání. Násilí na ženách a specificky domácí násilí představují v české republice zásadní problém, k čemuž se v posledních několika letech svými postoji a rozhodnutími přihlašuje i politická reprezentace země. Odborníci, kteří se danou problematikou a pomocí obětem zabývají, potvrzují, že povědomí české společnosti o fenoménu domácího násilí je nepoměrně vyšší než před několika lety, kdy na jeho nebezpečnost poukazyvaly pouze nevládní organizace a několik odborníků ve státní správě.

Zmíněný článek ve svém druhém odstavci zakazuje ponižující zacházení s člověkem. Takové zacházení definovala Evropská komise pro lidská práva (podle Martinková, Macháčková, 2001, s. 97) jako „špatné zacházení, které má vzbudit v oběti pocity strachu, úzkosti a podřadnosti a které je schopné pokořit ji, ponížít a případně zlomit její fyzický nebo morální odpor.“ Evropský soud pro lidská práva (podle Martinková, Macháčková, 2001, s. 97) je definoval jako „zacházení, jež hrubým způsobem pokořuje jednotlivce před jinými osobami nebo ho nutí jednat proti své vůli nebo proti svému svědomí.“ V čl. 10 LZPS se deklaruje právo osoby na zachování její lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména. Čl. 12 LZPS upravuje nedotknutelnost obydlí bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Zásahy do nedotknutelnosti mohou být zákonem dovoleny pouze, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Dne 14. března 2006 byl přijat zákon č. 135/2006 Sb. s účinností od 1. ledna 2007, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím a který zásadním způsobem mění situaci oběti domácího násilí. Cílem uvedení zákona do praxe je zavedení systémového, komplexního přístupu k prevenci a ochraně před domácím násilím. Multidisciplinární spolupráce patří mezi nejmodernější trendy v oblasti domácího násilí. Domácí násilí je vnímáno jako komplexní problém a při jeho řešení by měli spolupracovat aktivně profesionálové ze všech relevantních profesí: policisté, psychologové, státní zástupci, soudci, advokáti, lékaři, probační úředníci, sociální pracovníci státních i nestátních organizací (Dvořáková Závodská, 2006). Podstatou zákona je možnost zásahu státu do vztahu osob, mezi nimiž dochází k domácímu násilí, a to tak, že se násilná osoba vykáže na přiměřenou dobu z obydlí, které sdílí s osobou ohroženou. Je to tzv. institut vykázání, který dává policii pravomoc vykázat násilnou osobu na 10 dní ze společného obydlí (Dvořáková Závodská, 2006). K tomuto vykázání není třeba souhlasu oběti, je to pouze na rozhodnutí policie a policie tak může učinit i proti vůli oběti.²⁴

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákonem č. 135/2006 byla vložena do stávajícího zákona nová ustanovení, která mají souvislost s domácím násilím. Jedná se o paragrafy 74a a 74b, které se zabývají pomocí ohroženým osobám násilím. Výklad zákona je, že osobám postiženým násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo v domě, je zaručena psychologická, sociální, lékařská a právní pomoc, přičemž k poskytnutí této pomoci se zřizují intervenční centra. Součástí této pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie ČR a obecní policie, nestátními a charitativními organizacemi. Pomoc se poskytuje převážně na základě podnětu doručeného policií intervenčnímu centru, kterým je opis rozhodnutí o vykázání nebo zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Rodinné právní vztahy vytvářejí zvláštní a relativně samostatný typ společenských vztahů v rámci práva soukromého, kdy se od jiných soukromoprávních vztahů odlišuje existence osobního, emocionálního a příbuzenského vztahu. V těchto rodinných vztazích hrají důležitou roli morální pravidla. V tomto zákoně má proto řada ustanovení pouze morální charakter, zákon zde stanoví konkrétní práva a povinnosti, ale tyto práva a

povinnosti nejsou zákonem, a tedy ani soudně, vynutitelné. Například v §18 je v zákoně uloženo manželům povinnost spolu žít, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.²⁵

1.7 Některé zahraniční právní úpravy domácího násilí

Slovensko – úprava ve Slovenské republice vnáší do zákona zcela nový pohled na činy spáchané v rámci domácího násilí. Vychází z mezinárodních smluv o lidských právech a dalších dokumentů a považuje tento druh násilí za porušení lidských práv bez výjimky s těžším následkem pro společnost, rodinu a jedince, než je násilí páchané na veřejnosti. Pachatelé domácího násilí mimo to, že porušují povinnosti obecně uložené zákonem o rodině, zneužívají důvěru rodinných příslušníků, zneužívají jejich loajalitu i intimní informace o členech rodiny.²⁶

V roce 2001 byla schválena novela trestního zákona, kterou byl rozšířen § 215 o trestnosti týrání osob blízkých. V současné době jsou tak tímto paragrafem chráněni manželé, bývalí manželé, druzi/družky, bývalí druzi/družky, sourozenci, osvojitelé, osvojenci, osoby, které žijí nebo žily ve stejné domácnosti. Zákon²⁷ stanoví, že týrání blízké a svěřené osoby se dopustí „*ten, kdo týrá blízkou osobu nebo osobu, která je v jeho péči nebo výchově, působí jí fyzické utrpení nebo psychické utrpení zejména bitím, kopáním, údery, způsobením ran a popálenin různého druhu, ponižováním, pohrdavým zacházením, neustálým sledováním, vyhrožováním, vyvoláváním strachu nebo stresu, násilnou izolací, citovým vydíráním nebo jiným jednáním, které ohrožuje její fyzické nebo psychické zdraví, nebo omezuje její bezpečnost, bezdůvodným odpíráním stravy, odpočinku a nebo spánku, nebo odpíráním nezbytné osobní péče, ošacení, hygieny, zdravotní péče, ubytování, výchovy nebo vzdělání, nucením k žebrotě nebo vykonávání činností vyžadujících neúměrnou fyzickou nebo psychickou zátěž s ohledem na její věk nebo zdravotní stav nebo způsobilych poškodit jí zdraví, vystavováním vlivu látek způsobilych poškodit jí zdraví, nebo neodůvodněným omezováním v přístupu k majetku, který má právo užívat.*“

Trestné činy proti rodině a mládeži patří tedy do 3 hlavy trestního zákona č. 300/2005 a nabyly účinnosti od 1.1.2006 a jedná se tedy o § 208 tr.z. „*Týranie blízkej osoby a zverenej osoby*“²⁸

2 5 [Www.ipravnik.cz](http://www.ipravnik.cz)

2 6 RŮŽIČKA, M. *Domácí násilí - impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. Trestněprávní revue č. 8. Praha : C.H.Beck, 2003. 5 s.*

27 [http:// www.iwpravnik.cz](http://www.iwpravnik.cz)

2 8 www.mvcr.cz

Nestátní organizace

Na Slovensku bylo založeno sdružení organizací zabývajících se domácím násilím s názvem „**Liga za život bez násilia**“. Liga za život bez násilia má celkem 37 členů a poskytuje podporu obětem fyzického i psychického násilí, ať už se jedná o ženy, děti nebo muže. Cílem tohoto sdružení je vytvoření sítě sociální pomoci na území celého Slovenska a zefektivnění pomoci poskytované obětem domácího násilí. Liga za život bez násilia také definuje klady a zápory systému pomoci obětem domácího násilí a navrhuje potřebné změny. Usiluje o vypracování preventivních programů a kampaní orientovaných na snižování tolerance veřejnosti vůči násilí.

Aliancia žien

Aliancia žien vznikla v roce 1994 jako občanskoprávní organizace zabývající se právy žen. Zaměřuje se zejména na domácí násilí, obchod se ženami, nucenou prostituci a reprodukční práva žen (tedy možnost samostatně se rozhodnout o počtu dětí a době, kdy se mají narodit). V roce 2000 Aliancia žien založila tísňovou linku pro oběti domácího násilí, později vzniklo ještě krizové centrum.

Tato instituce je spoluzakladatelem organizace „**Možnosť volby**“, která se orientuje na práva žen a dětí a zejména reprodukční právo žen. Aliancia žien realizuje vzdělávání pracovníků působících v oblasti domácího násilí, podílí se na hodnocení legislativy Slovenské republiky a podává návrhy na potřebné změny. Mimo jiné se také věnuje publikační činnosti.

Fenestra

Fenestra je zájmové sdružení žen, které se zabývá problematikou týraných žen a dětí a usiluje o změnu a zlepšení jejich situace. Fenestra mapuje efektivní postupy vedoucí k ochraně obětí domácího násilí a snaží se své poznatky šířit i mezi ostatní instituce a pracovníky, kteří se ve své profesi setkávají s týranými ženami a dětmi.

Fenestra provozuje Krizové centrum Fenestra, které vzniklo v roce 1999 a je zaměřeno na pomoc ženám obětem domácího a partnerského násilí. Fenestra nabízí i telefonickou krizovou intervenci, tato linka ale není v provozu non-stop. Dále je obětem poskytováno sociálně právní poradenství, právní pomoc (bezplatné zastupování advokátem) a sociální asistence při jednání na úřadech a institucích.

Pro ženy, které se staly obětí domácího násilí, jejich situace je stabilizovaná

a žijí v bezpečném prostředí, jsou realizovány podpůrné skupiny. Pro děti klientek jsou určeny individuální a skupinové terapie zaměřené na zvládnání emocionálních stavů a vyrovnání se s obtížnou situací. Pro děti jsou také pořádány rekondiční pobyty.

Statistiky

- Trestný čin svěřené a blízké osoby

Také na Slovensku představuje domácí násilí nejčastější formu násilných trestných činů, více jak tři čtvrtiny násilných činů proti ženám jsou spáchány v domácnosti. V roce 2006 bylo na Slovensku spácháno celkem 388 činů týrání blízké a svěřené osoby, což je o 8 případů více než v předchozím roce. Dále bylo evidováno celkem 181 případů vydírání, oproti roku 2005 tak došlo k nárůstu o 7 případů. Je nutné, abych podotkla, že týrání blízké osoby se stalo trestným činem teprve na konci roku 2002. K 1. 9. 2002 totiž vstoupila v účinnost novela trestního zákoníku, která považuje za osobu blízkou také bývalé manžely, druhy, bývalé druhy, rodiče společného dítěte a osoby, které žijí či žily ve společné domácnosti s pachatelem násilného činu. V roce 2003 tak došlo k masivnímu nárůstu počtu evidovaných trestných činů týrání svěřené a blízké osoby. Do té doby byly registrovány jen trestné činy týrání svěřené osoby.²⁹

Rakousko – spolkový zákon o ochraně před násilím v rodině z roku 1996, ve znění zákona z roku 1999, v § 382b vychází z toho, že soud může osobě, která blízkému rodinnému příslušníku způsobila újmu fyzickým útokem, hrozbou fyzického útoku nebo chováním vedoucím ke značné psychické újmě na zdraví činí další soužití nepřijatelným, na její žádost uložit některé z předběžných opatření omezujících pachatele a ochraňujících oběť. Zákon se vztahuje na manžely, druha a družku, sourozence a příbuzné v první linii, včetně adoptivních dětí a dětí svěřených do pěstounské péče, jakož i adoptivních rodičů a pěstounů, sourozenců manžela nebo druha, pokud žijí s odpůrcem ve stejné domácnosti nebo v ní žili v posledních třech měsících před podáním žádosti.

V květnu 1997 vstoupil v platnost Spolkový zákon na ochranu před domácím násilím.

Evropskou unií byl označen jako tzv. **best practice**, tedy nejlepší přístup k řešení.

Současně s tímto zákonem byly změněny i jiné právní normy jako zákon o policii,

29 <http://www.mvcr.cz>

zákon o exekuci apod. V roce 2000 a 2004 byl zákon na ochranu před domácím násilím novelizován. Od roku 2006 je v Rakousku trestné také pronásledování.

Rakouský model se stal vzorem i pro další evropské úpravy, kdy z těchto zkušeností vychází i české zákonodárství pro tuto oblast. Více než desetileté zkušenosti s jeho fungováním v praxi pak jeho aplikací potvrzují.³⁰

- Rakousko má vybudovaný systém podpory obětí. Existuje zde celkem 9 intervenčních center (v každé zemi jedno), které poskytují obětem domácího násilí psychologickou, právní a jinou pomoc. Tato intervenční centra jsou financována z prostředků Ministerstva vnitra a Ministerstva pro zdraví a záležitosti žen. Právní základ financování těchto center je obsažen v policejním zákoně. Policie má povinnost informovat intervenční centra o rozhodnutích o vykázání, která vydala. Intervenční centra mohou na základě získaných informací a podnětů sama proaktivně oslovit oběť domácího násilí a nabídnout jí právní poradenství a psychologickou pomoc. Na druhé straně ale zástupkyně těchto center zdůraznila, že je počítáno také s aktivním přístupem ze strany obětí. Ta je zpravidla pozvána přímo do intervenčního centra. Pokud by oběť byla ze vzdálené lokality (intervenční centrum je vždy jedno v zemi), je možné schůzku domluvit v nějakém bližším městě, za tím účelem intervenční centrum požádá o pomoc příslušné orgány samosprávy daného města, aby jim umožnili se sejít v budově např. Magistrátu apod. Na dotaz, zda pracovníci intervenčních center navštíví oběť přímo u ní doma v jejím obydlí, bylo sděleno, že taková praxe není zavedena, ovšem není tato možnost vyloučena. Zdůrazněna však byla především aktivita samotné oběti, která by se měla projevit např. právě v tom, že se oběť dostaví do intervenčního centra, příp. na jiné určené místo.
- V Rakousku existuje také 25 zařízení pro oběti (obdoba azylových domů), která jsou financována především národními vládami jednotlivých zemí. Navíc zde existují specifické organizace pro uprchlíky a migranty a dále pro děti, které se staly oběťmi domácího násilí.

Německo – zákon pro zlepšení občanskoprávní ochrany v případě násilných činů a omezování osobní svobody a zároveň i usnadnění přenechání bytu manželů při rozluce z roku 2002 (zákon o ochraně před násilím) stanoví, že způsobila-li jedna osoba jiné osobě

3 0 Voňková,J, Spoustová,I :“ Domácí násilí v českém právu z pohledu žen“, PROFEM 2008, str. 182

protiprávně tělesné zranění, újmu na zdraví nebo omezila-li její svobodu, je soud povinen provést na návrh takto poškozené osoby opatření potřebná k zamezení dalšího poškození této osoby. Následuje výčet předběžných ochranných opatření omezujících pachatele. Ustanovení platí i pro situace, kdy „určitá osoba vyhrožuje v rozporu se zákonem druhé osobě poškozením života, tělesným zraněním, újmou na zdraví nebo omezováním osobní svobody nebo určitá osoba protiprávně a úmyslně vnikne do bytu druhé osoby nebo do prostor v jejím vlastnictví, druhou osobu obtěžuje nevhodným způsobem tím, že proti její jednoznačně vyjádřené vůli opakovaně omezuje její osobní svobodu nebo ji pronásleduje za použití telekomunikačních prostředků“.³¹

Nizozemí – zde neexistuje zvláštní právní norma, která by upravovala postih domácího násilí, ale domácí násilí je trestné jako kterékoliv jiné sexuální nebo psychické násilí. U trestných činů ublížení na zdraví a týrání se tresty zvyšují o jednu třetinu základní trestní sazby, pokud se viník dopustí trestného činu vůči své matce, svému zákonnému otci, své manželce, manželovi nebo svému dítěti. Trestní stíhání je zahajováno bez souhlasu poškozeného. Pro účely policejní praxe se pod pojmem domácího násilí rozumí fyzické, psychické a sexuální násilí (zneužívání) v rodině. Nizozemský trestní zákon dále upravuje novou skutkovou podstatu trestného činu „slídění“. Toho se dopouští ten, kdo záměrně, svévolně a opakovaně sleduje druhou osobu, a tím tomu, kdo je sledován, působí emoční utrpení nebo v něm vzbuzuje strach z násilného útoku.

Velká Británie – nemá speciální zákon o ochraně před domácím násilím. Operativní definice metropolitní policie považuje za domácí násilí „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví“. Útok vedený někým, koho žena zná nebo s kým žije, je trestním právem posuzován jako trestný čin způsobený neznámou osobou. Každý má právo na ochranu před násilím. Ochranu před domácím násilím poskytuje právo občanské i trestní. V občanském právu lze postupovat podle zákona o právu rodinném z roku 1996 a podle zákona o dětech z roku 1998. Tyto zákony se však v případech domácího násilí oproti institutům trestním používají jen zřídka. Mezi opatření trestněprávní spadá např. zákon o obtěžování z roku 1997, který upravuje

3 1 RŮŽIČKA, M. *Domácí násilí - impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. Trestněprávní revue č. 8. Praha : C.H.Beck, 2003. 5 s.*

trestný čin „obtěžování“ a trestný čin „vystavení jiné osoby strachu z násilí“. Při odsouzení za některých z těchto trestných činů vydá soud rozhodnutí, které přikazuje odsouzenému zdržet se určitého jednání. Porušení zákona je trestným činem. Zákon o deliktech proti osobě z roku 1861 postihuje jednání, která měla za následek ublížení na zdraví nebo újmu na zdraví (i psychickou),³² úmyslné zranění, znásilnění, omezování osobní svobody (ženy mužem), pokus vraždy, pohrůžky usmrcením.

1.8 Dílčí závěr

Úvahy *de lege lata* (z hlediska platného zákona) a *de lege ferenda* (z hlediska připravovaného zákona, z hlediska postulované právní úpravy) by se neměly omezovat pouze na trestní zákon. Za zásadní je třeba považovat zejména to, aby platná právní úprava byla provázaná s ustanoveními zákonů a jiných právních předpisů v netrestní oblasti. Tedy, aby trestněprávní opatření byla doplněna opatřeními v jiných právních odvětvích práva občanského, správního apod. Důležité je i uplatňování prvků mediace a probace, aby se v míře co možná největší ve vztahu k fenoménu domácího násilí uplatňoval multidisciplinární přístup – problém domácího násilí by měl být řešen společně odborníky z oblasti občanského, rodinného, správního a trestního práva – bez něhož lze stěží očekávat vymýcení nebo alespoň omezení toho závažného jevu.

Trestní právo má subsidiární úlohu v právním řádu, poskytuje ochranu těm nejcennějším statkům před případy porušení či ohrožení a nastupuje tam, kde jiné prostředky řešení jsou neúčinné nebo nedostačující. Jak jsem tedy již nastínila výše, uvedené evropské státy mají domácí násilí zakotvené ve svých právních systémech.

3 2 RŮŽIČKA, M. *Domácí násilí - impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. Trestněprávní revue č. 8. Praha : C.H.Beck, 2003. 5 s.*

2. Vznik interdisciplinárních týmů v České republice

2.1., Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů

Omezování všech forem násilí patří k zásadním úkolům resortu vnitra. Jednou z forem každodenního násilí, se kterým se policisté setkávají, je násilí, jehož oběťmi jsou převážně ženy. Potlačování násilí na ženách je od roku 1998 součástí programového dokumentu vlády "Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen". I z tohoto důvodu se stalo úsilí o systémové řešení problematiky eliminace domácího násilí součástí Priorit Ministerstva vnitra ČR při prosazování rovnosti mužů a žen. Nezbytným předpokladem systémového řešení této komplikované problematiky je účinná ochrana před domácím násilím a náprava jeho následků, která vyžaduje v rovině legislativní součinnost ministerstev vnitra, spravedlnosti, práce a sociálních věcí, zdravotnictví i ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a v praktické rovině také spolupráci samosprávných orgánů a nestátních neziskových organizací. Právě Ministerstvo vnitra se vzhledem ke své působnosti stalo rozhodujícím zastřešujícím nositelem řešení uvedeného problému mezi všemi složkami společnosti. Proto k plnění úkolu navrhnout koncepci spojení zdravotní, sociální a policejní pomoci při odhalování a stíhání případů násilí na ženách, ustanovil v dubnu roku 2002 ministr vnitra meziresortní pracovní skupinu zástupců a zástupkyň odpovědných resortů a nevládního sektoru. Cíl byl od počátku jasný - navrhnout koncepci koordinovaného a efektivního systému boje proti násilí na ženách a vytvořit bázi pro praktické postupy v oblasti řešení problému domácího násilí v České republice. S ohledem na shora uvedené skutečnosti zpracovala meziresortní skupina pro zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání násilí na ženách návrh „Modelového mezioborového projektu k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí“. Projekt byl realizován v roce 2003 s využitím osvědčeného nástroje k systémovému řešení obdobných komplikovaných společenských problémů - panelovou odbornou diskusí u šesti kulatých stolů. Setkání u šesti kulatých stolů byla vedena snahou seznámit se s názory účastníků -

odborníků, vybraných expertů a představitelů politického i veřejného života na tento problém a společně hledat konstruktivní řešení. Výstupy, které byly předloženy vládě České republiky, daly směr reálným krokům a strategiím, vedoucím k omezování domácího násilí, směřovaly k zajištění maximální možné ochrany obětem domácího násilí, ke konkrétní pomoci rodinám postiženým domácím násilím a k vyjádření jasného oficiálního postoje státu, že domácí násilí nebude v naší republice promíjeno³³ ani tolerováno.

PŘEDKLÁDACÍ ZPRÁVA O REALIZACI PROJEKTU

Povinnost řešit problematiku domácího násilí vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních úmluv, přijatých v rámci Organizace spojených národů, zvláště z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen³⁴ (dále jen Úmluva). Podle článku 2 Úmluvy je Česká republika povinna " přijmout příslušná legislativní a jiná opatření, včetně sankcí tam, kde jich bude třeba, zakazující veškerou diskriminaci žen, zavést právní ochranu práv žen na rovném základě s muži, zajišťovat prostřednictvím příslušných národních soudů a jiných veřejných institucí účinnou ochranu žen proti jakémukoliv aktu diskriminace, přijímat veškerá příslušná opatření pro odstraňování diskriminace žen jakoukoliv osobou, organizací, nebo podnikem, přijímat veškerá příslušná opatření, včetně opatření legislativních, ke změně nebo zrušení existujících zákonů, předpisů, obyčejů nebo praktik, které představují diskriminaci žen". O plnění závazků vyplývajících z Úmluvy je Česká republika povinna podávat Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen (dále jen Výbor) každé čtyři roky zprávu o plnění doporučení a o pokroku, který byl dosažen.³⁵ Problematika násilí na ženách je rovněž jednou z

33 www.mvcr.cz

34 Česká republika (dále jen „ČR“) sukcedovala ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků České

a Slovenské federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva“), kterou bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 17. července 1980, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu federálního shromáždění Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 16. února 1982. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako vyhláška ministrů zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 62/1987 Sb.

35 V souladu s čl. 18 odstavcem 1 Úmluvy předloží Česká republika Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen v roce 2004 Třetí periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy. 3. Základní mezinárodní dokumenty a úmluvy vztahující se k lidským právům a ochraně žen před násilím

A. Mezinárodní dokumenty Všeobecná deklarace lidských práv (*Universal Declaration on Human Rights, 1948*) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb. – *International Covenant on Civil and Political Rights, 16.12.1966*) Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb. – *International Convention on Economic, Social and Cultural Rights, 16.12.1966, ČR ratifikováno 1.1.1993*) Úmluva OSN o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (z 2.12.1949 – *International Convention on Suppression and Abolition of the Trade in People and Exploitation of Prostitution of Others, 1949*) Úmluva o právech dítěte (z

kritických oblastí Pekingské akční platformy. Vláda České republiky začala systematicky naplňovat závěry Akční platformy přijaté na V. světové konferenci o ženách v Pekingu v roce 1995 až od počátku roku 1998, kdy ministr práce a sociálních věcí, který byl na základě usnesení vlády č.6/98 pověřen koordinací vnitrostátní agendy týkající se postavení žen ve společnosti, předložil vládě návrh "Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen". Opatření, navrhovaná v rámci programu "Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen" (dále jen „Priority“), ke splnění požadavků vyplývajících pro Českou republiku z Pekingské akční platformy a dalších mezinárodních úmluv³⁶ v oblasti ochrany žen před násilím do realizace tohoto dokumentu, předpokládala³⁷ nutnost:

- Vyhodnotit efektivnost stávajících právních předpisů ve vztahu k novým projevům násilí páchaného na ženách, mj. obchodu se ženami, domácímu násilí a sexuálnímu obtěžování. Pokud výsledky tohoto vyhodnocení prokážou nedostatečnost stávajících postihů, budou navržena opatření k jejich zefektivnění. V dané souvislosti navrhnout opatření na ochranu svědků - žen, které se staly oběťmi obchodu se ženami.

- Podporovat působení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální, právní a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů násilí na ženách. Naléhavost řešení problematiky násilí na ženách se od roku 1998 až do současnosti promítala do úkolů ukládaných v Prioritách. Výbor, který dne 8. srpna 2002 zhodnotil druhou pravidelnou zprávu

20.11.1989, č. 104/1991 Sb., ČR ratifikováno 22.2.1993)Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (z 10.12.1984, č.143/1998, ČR ratifikováno 1.1.1993)Deklarace OSN č. 40/34 z 29.11.1985 O základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti ; zneužitímoci.**B. Ochrana lidských práv na půdě Evropy**Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 (č. 209/1992 Sb.)Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů (č. 141/2000 Sb. MS). Závazky plynoucí z této úmluvy mimo jiné částečně naplněny přijetím zákona . č. 209/1997 Sb., o poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti.Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z 23.12.1992 (č. 9/1996 Sb.).Oba protokoly k Úmluvě ratifikované dne 7.9.1995 dosud nebyly vyhlášeny.Směrnice 2000/43/ES k diskriminaci na základě rasového nebo etnického původu a Směrnice 2000/78/ES, kterou se stanovíobecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání..

36 Rozhodnutí Rady Evropy o postavení oběti v trestním řízení z 15.3.2001.Doporučení Rady Evropy č. (85)11 o postavení oběti v rámci trestního práva a řízení.Doporučení Rady Evropy č. (87)21 o pomoci obětem a o prevenci viktimizace.Dokumenty o ochraně žen před násilímÚmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (č. 62/1987 Sb. – *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW*,18.12.1979, ČR ratifikováno 22.2.1993). Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen (č. 57/2001 Sb. MS přijatý dne 6.10.1999 v New Yorku) Deklarace o odstranění násilí na ženách (*Declaration on the Elimination of Violence against Women schválená generálním shromážděním OSN v prosinci 1993*) Vídeňská deklarace přijata na Světové konferenci o lidských právech v červnu 1993 ve Vídni.

České republiky o plnění Úmluvy za období od 1. ledna 1995 do 30. června 1999 vyjádřil znepokojení nad přetrvávajícím násilím na ženách a dívkách, včetně domácího násilí. Ve svých závěrečných doporučeních Výbor vyzývá Českou republiku zejména k zavedení komplexních opatření, ke stíhání a trestání takového násilí, k zajištění potřebné pomoci jeho obětem. Výbor žádá Českou republiku, aby přijala zákon o domácím násilí a doporučuje, přijmout konkrétní opatření, aby si státní úředníci, zejména příslušníci donucovacích orgánů, soudci, zdravotníci a sociální pracovníci byli plně vědomi všech forem násilí na ženách a požaduje zvýšení osvěty, aby se takové násilí stalo společensky a morálně nepřijatelným. Nedostačující plnění opatření uložených v Prioritách vyústilo v roce 2001 v aktualizaci úkolů

2.2 Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů - rok 2007

Úvod

Povinnost řešit problematiku domácího násilí vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních úmluv přijatých v rámci Organizace spojených národů, zvláště z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen³⁸(dále jen Úmluva). O plnění závazků vyplývajících z Úmluvy je Česká republika povinna podávat Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen (dále jen Výbor) každé čtyři roky zprávu o plnění doporučení a o pokroku, který byl dosažen.³⁹Problematika násilí na ženách je rovněž jednou z kritických oblastí Pekingské akční platformy. Její závěry, přijaté na V. světové konferenci o ženách v Pekingu v roce 1995, začala vláda České republiky systematicky naplňovat od roku 1998, kdy ministr práce a sociálních věcí, který byl na základě usnesení vlády č. 6/98 pověřen koordinací vnitrostátní agendy týkající se postavení žen ve společnosti, předložil vládě návrh "Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen". Součástí opatření, každoročně vládou schvalovaných v rámci programu "Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a

38 Česká republika (dále jen „ČR“) sukcedovala ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků Česká Slovenská federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva“), kterou bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 17. července 1980, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu federálního shromáždění Československé socialistické republiky ratifikací prezidentem uložena dne 16. února 1982. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako vyhláška ministrazahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 62/1987 Sb.

39 V souladu s čl. 18 odstavcem 1 Úmluvy předložila Česká republika Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen v roce 2004 třetí periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy. Výbor tuto zprávu posoudil na svém 751. a 752. zasedání dne 17. srpna 2006.

žen", byly postupy k řešení problematiky násilí na ženách, včetně domácího násilí. Výbor, který dne 17. srpna 2006 zhodnotil třetí pravidelnou zprávu České republiky o plnění Úmluvy za období 1999 - 2003 přivítal přijetí novely trestního zákona, která trestá⁴⁰ domácí násilí, a zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Současně Výbor požádal Českou republiku, aby zajistila úplnou implementaci a detailní kontrolu účinnosti výše uvedeného zákona.⁴¹

Situace na poli ochrany před domácím násilím a nápravy jeho následků v České republice v letech 2002 - 2007.

Vzhledem k absenci systémového přístupu k řešení otázky násilí na ženách v České republice, byla v souladu s opatřeními vyplývajícími z "Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen", pod vedením Ministerstva vnitra České republiky vytvořena v roce 2002 meziresortní pracovní skupina, do níž byli nominováni zástupci/kyně zainteresovaných resortů a tří nevládních neziskových organizací. Tato skupina realizovala v letech 2002 - 2004 "Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí" (dále jen "Projekt"). Projekt se stal prvním krokem ke zpracování koncepce a zavedení systému koordinované mezioborové spolupráce směřující k eliminaci násilí na ženách v České republice. V letech 2001 až 2007 realizoval Bílý kruh bezpečí o.s. rozsáhlý projekt zaměřený na změnu legislativy a praxe v oblasti ochrany před domácím násilím. V rámci Aliance proti domácímu násilí, jež vznikla na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, pracovala expertní skupina, která v roce 2004 připravila paragrafované znění zákona o ochraně před domácím násilím. Cestou poslanecké iniciativy byl zákon předložen a nabyt účinnosti 1. 1. 2007⁴². Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen zákon o ochraně před domácím násilím), vytváří ucelený právní rámec prevence domácího násilí, a to překažením nebezpečných útoků proti životu a zdraví prostřednictvím policejního vykázání (dočasné separace osoby násilné od osoby ohrožené). Dále upravuje podmínky

4 0 [Www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz)

41 Ve svých závěrečných doporučeních Výbor žádá Českou republiku zejména k zřízení a financování nových intervenčních center, jejichž vznik zákon č.135/2006 Sb. iniciuje a také k zabezpečení dalších podpůrných služeb pro oběti násilí provozovaných státními i nestátními organizacemi tak, aby všechny ženy - oběti násilí měly okamžitou možnost nápravy bezpráví a ochrany. Výbor dále doporučuje, aby Česká republika poskytovala průběžné školení pro ty, kteří pracují s oběťmi násilí, včetně policistů, soudců, státních zástupců, zdravotnického personálu a sociálních pracovníků.

42 Závěrečná zpráva k projektu „HRÁZ-Pomoc obětem domácího násilí a zvláště zranitelným obětem trestných činů“. Redakce : Petra Vítoušová. Vydal v rámci projektu HRÁZ Bílý kruh bezpečí, o.s. v Praze, 2007

poskytování bezprostřední psychologické a sociálně-právní pomoci osobám ohroženým domácím násilím v intervenčních centrech a interdisciplinární spolupráce mezi státními, komunálními a nestátními organizacemi, které se podílejí na prevenci domácího násilí a pomoci ohroženým osobám a jejich nezletilým dětem. Speciální pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím Intervenční centra, ⁴³působí v České republice od 1. ledna 2007. Pokud riziko dalšího násilí trvá, poskytuje osobám ohroženým domácím násilím soudní ochranu (personální i teritoriální) nové předběžné opatření, které bylo vloženo do občanského soudního řádu.

Neocenitelným přínosem pro aplikaci zákona o ochraně před domácím násilím do praxe bylo zpracování metodiky, dokumentace, instruktážních karet a vytvoření lektorského fondu, který je používán k proškolení sociálních pracovníků, policistů, strážníků, soudců, lékařů, pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí, přestupkových komisí, obecních úřadů a ostatních odborníků přicházejících do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím.

Vyhodnocení účinnosti zákona o ochraně před domácím násilím v roce 2007⁴⁴

V roce 2007 bylo v České republice prostřednictvím Intervenčních center (dále jen IC) celkem evidováno 862 rozhodnutí Policie České republiky o vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí. Policie v těchto případech přihlížela k předchozím incidentům a hodnotila rizikovost aktuální situace. Rozhodnutí o vykázání/zákazu vstupu mělo preventivní charakter a odvracelo aktuálně hrozící násilný útok. Opakované vykázání bylo zaznamenáno u 58 osob a u některých mohla Policie České republiky na základě vlastních zjištění zahájit i bez souhlasu poškozeného trestní stíhání násilné osoby pro trestný čin dle § 215a trestního zákona. V souvislosti s 862 případy vykázání/zákazu vstupu bylo domácím násilím bezprostředně ohroženo 892 dospělých osob, z toho 858 žen a 34 mužů. Ve sledovaném období Policie České republiky evidovala celkem 941 dětí přítomných policejnímu zásahu i násilnému incidentu, který zákroku předcházel. Ostatní děti v těchto domácnostech byly v době zákroku policie mimo domácnost a jejich počet není policií zjišťován. Podle informací získaných intervenčními centry je těchto dětí dvakrát více než zjišťuje Policie České republiky. Celkem tedy bylo ve sledovaném období přímo ohroženo

43 www.mvcr.cz

44 *Monitoring implementace zákona o domácím násilí do praxe. Podle statistik intervenčních center v České republice za rok 2007 zpracoval Bílý kruh bezpečí o.s. Autor: Petra Vitoušová, leden 2008.*

domácím násilím 1 833 osob (dospělé ohrožené osoby + děti přítomné násilnému incidentu a zákroku Policie České republiky), kterým institut vykázaní zajistil ochranu před dalším násilím. V případech domácího násilí bylo v roce 2007 ze společného obydlí vykázáno 854 mužů a 8 žen. Z hlediska vztahu mezi osobou násilnou a ohroženou převládá vztah manželský 467 případů (54 %), následuje vztah druh/družka 205 případů, mezigenerační násilí 134 případů a rozvedení manželé 55 případů. K malému počtu vykázaní došlo ve vztazích partnerských, sourozeneckých a jiných. Údaje za sledované období roku 2007 vykazují značný rozdíl mezi jednotlivými kraji. Roční průměr vykázaní na jeden kraj je 61,6 případů. Z hlediska⁴⁵ absolutního počtu vykázaní, došlo k největšímu počtu těchto případů v kraji Moravskoslezském 213 (téměř 25 %). Za ním následují kraje Jihomoravský (82), Ústecký (81), Středočeský (79). V těchto 4 krajích došlo v roce 2007 k více než polovině všech vykázaní v zemi (52,8%). Ke krajům s nejmenším počtem vykázaní podle absolutních čísel patří kraje Plzeňský (16 v roce) a Liberecký (30 v roce). V České republice působí 15 IC v každém kraji jedno, v Moravskoslezském dvě, která poskytují povinně pomoc všem osobám ohroženým domácím násilím, to znamená nejen těm, o kterých se dozví od Policie České republiky na základě vykázaní zákazu vstupu, ale také těm, kteří se na IC obrátí tzv. přímo z ulice. Statistické údaje umožňují porovnat veškeré kontakty s těmi, které se uskutečnily výhradně na základě předání informace od Policie České republiky.

V souvislosti s rozhodnutím o vykázaní se v roce 2007 uskutečnilo 3 942 evidovaných kontaktů s ohroženými osobami po vykázaní (z toho 2 880 telefonických, 587 osobních v IC, 153 osobních v rámci výjezdu do bydliště, 322 písemných). Nestejnoměrně využívána je služba IC ze strany dalších ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácího násilí. V průměru na jedno IC v roce 2007 připadá 620 veškerých kontaktů s uživateli služby. V průběhu roku 2007, tj. prvního roku aplikační praxe zákona na ochranu před domácím násilím, se začaly ohrožené osoby obracet s žádostí o vydání předběžného opatření na soudní ochranu přímo na civilní soudy, a to i v situacích, kterým nepředcházelo policejní desetidenní vykázaní. Z celkového počtu 862 případů policejních rozhodnutí o vykázaní/zákazu vstupu podaly ohrožené osoby v 337 případech žádost o vydání předběžného opatření soudu, kterým chtěly vykázaní prodloužit. V 73,5 % případech (tj. 190) soud.

Statistické údaje

Informace o případech domácího násilí, které se dostaly až do evidence orgánů činných v trestním řízení a které jsou předmětem monitoringu (skutečný počet případů je mnohonásobně vyšší), jsou vymezeny rozsahem statistických údajů, které jednotlivé orgány činné v trestním řízení sledují. Statistické ukazatele byly rozšířeny tak, aby byly dostupné informace nejen o průběhu trestního řízení, ale i o socio-demografických charakteristikách násilných a ohrožených osob a jejich vzájemném vztahu. Ze statistických listů soudů a státních zastupitelství, zpracovávaných dosud jen s ohledem na osobu pachatele, nikoli na osobu oběti, lze zjistit, kolik osob bylo stíháno, obžalováno, odsouzeno, jakého pohlaví byl pachatel, popř. zda se jednalo o osobu mladistvou. Navíc - pro statistické sledování trestného činu týrání osoby žijící⁴⁶ ve společném obydlí podle § 215a trestního zákona byl uveden v roce 2007 do praxe program umožňující sledovat - vedle trestněprávních aspektů - i vztah mezi obětí a pachatelem, tj. manželé, bývalí manželé, druh-družka, mezigenerační vztahy, popř. osoby vzájemně cizí, pouze obývající společné obydlí. Dalším zdrojem poznatků o výskytu domácího násilí v populaci České republiky jsou statistická data ze správního řízení ve věcech přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona o přestupcích. Získané informace nasvědčují tomu, že ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví, drobná újma na zdraví, hrubé jednání a schválnosti provázejí soužití v řadě domácností s nezletilými dětmi. Současná úprava přestupkového řízení znemožňuje takové domácí násilí mezi osobami blízkými účinně řešit a tím také výskytu efektivně předcházet.

Nestátní neziskové organizace.

V roce 2007 došlo k dalšímu rozvoji v činnosti nestátních neziskových organizací. Některé z nich významně přispěly k implementaci zákona o ochraně před domácím násilím do praxe, jiné se spíše soustředily na přímou, déle trvající pomoc osobám ohroženým domácím násilím, pořádaly semináře pro odbornou i laickou veřejnost se zaměřením na problematiku prevence domácího násilí a pomoci jeho obětem.

Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení pro pomoc obětem trestných činů v ČR

Pracuje od roku 1991, aktuálně má 11 míst pomoci v České republice, ve kterých

poskytuje odborné, bezplatné a diskrétní služby obětem, svědkům a pozůstalým po obětech trestných činů a osobám ohroženým domácím násilím. Z celkového počtu klientů tvoří 80 % ženy. 1. Údaje o poskytnuté pomoci Bílého kruhu bezpečí v roce 2007:

□ DONA linka v nonstop provozu eviduje 3 880 volání.

□ Intervenční centrum v Ostravě eviduje 531 kontaktů, z toho 70 se týkalo policejního vykázání.

□ Poradny a Centrála Bílého kruhu bezpečí evidují 5 870 kontaktů.

□ Celkem v roce 2007 eviduje Bílý kruh bezpečí 10 281 kontaktů s občany. V roce 2007 Bílý kruh bezpečí zejména:

- Monitoroval a metodicky usměrňoval aplikační praxi nového zákona na ochranu před domácím násilím a spolupracoval s 15 intervenčními centry ve všech krajích České republiky, s Policejním prezidiem České republiky a s monitorovací skupinou při Ministerstvu vnitra České republiky. Pravidelné měsíční analýzy zasílal mj. Policejnímu prezidiu České republiky. Zorganizoval celostátní poradnu krajských metodiků pro domácí násilí s vedoucími intervenčních center.

- Realizoval výcviky a školení pro policisty, soudce, sociální pracovníky. Počet proškolených osob přesáhl číslo 3000. Při těchto aktivitách spolupracoval s Vyšší odbornou školou Ministerstva vnitra Praha, Policejní akademií České republiky, Justiční akademií, odborem vzdělávání a správy policejního školství Ministerstva vnitra České republiky, školními policejními středisky Policie České republiky a Správou hlavního města Prahy Policie České republiky.

- Zpracoval a distribuoval instrukční karty, manuály a pomůcky pro policisty a pomáhající profesionály v kontaktu s případy domácího násilí.

- Spolupracoval s Ministerstvem vnitra a Ministerstvem spravedlnosti při návrzích na novely OSŘ a na přípravě zákona o Policii České republiky v částech týkajících se vykázání.

- Opakovaně podal podnět k zákonodárné iniciativě s návrhem na zavedení trestnosti „nebezpečného pronásledování“ (v zahraničí trestný čin stalking). Bílý kruh bezpečí adresoval svůj návrh ministru spravedlnosti v souvislosti s rekonstrukcí trestního zákona.

- Reprezentoval náš stát na Evropské konferenci v Lisabonu (prosinec 2007) s vítězným projektem v České republice zaměřeným na prevenci kriminality.

- Předával v rámci evropského projektu své poznatky policejnímu sboru v Gruzii a to ve spolupráci s Vyšší odbornou školou Ministerstva vnitra Praha.

- Podepsal Smlouvu o spolupráci s Vězeňskou službou České republiky, kterou bezprostředně po podpisu aktivně obě strany zahájily.

- Zrekonstruoval své webové stránky domacinasili.cz, které věnoval aplikační praxi nového zákona a prevenci před domácím násilím.

Koordona – Koalice organizací proti domácímu násilí

Koordona⁴⁹ sdružuje neziskové organizace, které se v rámci své činnosti zabývají problematikou domácího násilí, násilí na ženách a právy žen, a to buď formou přímé pomoci obětem, či realizací osvětových kampaní, publikační činností, vzděláváním odborné i laické veřejnosti a prosazováním systémových změn v této oblasti. Na pravidelných koordinačních schůzkách jsou diskutovány aktuální kauzy vztahující se k situaci osob ohrožených domácím násilím, formulovány tiskové zprávy reagující na tyto aktuální společenské události a v neposlední řadě jsou vytvářeny společné strategie směřující k zajištění komplexní pomoci osobám ohroženým domácím násilím. V roce 2007 např. vypracovala Koordona společné standardy pro práci s osobami ohroženými⁴⁷ domácím násilím. Členské organizace Koordony intenzivně spolupracují s místními státními i nestátními organizacemi. Např. v Praze se Acorus, o.s., proFem, o.p.s. a ROSA, o.s. pravidelně zúčastňují mezirezortně organizovaných schůzek v Intervenčním centru Praha. ROSA, o.s. uspořádala v březnu 2007 pro sociální pracovníce a pracovníky Intervenčních center školení o práci s oběťmi domácího násilí. Na lokální úrovni dále např. zorganizovala v květnu 2007 Persefona, o.s. konferenci s názvem „Bílá místa v péči pro oběti domácího násilí“ jako završení dvouletého projektu zaměřeného na monitoring péče o oběti domácího násilí. V červnu 2007 prezentovala Poradna Elpis Ostrava své služby společně s Intervenčním centrem Slezské diakonie na konferenci střední policejní školy v Brně „Na jedné lodi“. V říjnu 2007 uspořádala ROSA, o.s. školení pro 40 strážníků Městské policie hlavního města Prahy. V říjnu až prosinci 2007 bylo ve spolupráci proFem, o.p.s. a Acorus, o.s. realizováno v rámci projektu Join the Net 9 seminářů pro pracovníce a pracovníky pomáhajících profesí na téma „Násilí jako příčina vzniku posttraumatické stresové poruchy u žen a dívek“. V listopadu 2007 zorganizovala Persefona, o.s. v Brně panelovou diskusi „Rok od vykazání“, jíž se zúčastnili zástupci a zástupkyně neziskového sektoru, policejního sboru i intervenčního centra. Poradna Elpis Ostrava

47

Www.mvcr.cz

uspořádala přednášku o službách obětem domácího násilí ve Vzdělávacím středisku Ostrava, dále přednášku - služby obětem domácího násilí pro studenty oboru Ošetrovatelství Slezské univerzity v Opavě a přednášku na téma domácí násilí v Krnově. Na mezinárodní úrovni se Koordona angažuje prostřednictvím organizování vlastních konferencí a seminářů nebo se zástupci/kyně jejích členských organizací aktivně účastní konferencí a seminářů v zahraničí. V lednu 2007 zorganizovala např. proFem, o.p.s. mezinárodní kongres „Práve proti domácímu násilí“, jehož tématem 9 V roce 2007 mezi členské organizace patřily: v Praze Acorus, o.s., ROSA, o.s., proFem, o.p.s., Charita Česká republika - projekt Magdala (síťový projekt, který koordinuje pomoc obětem domácího násilí v charitních domovech pro matky s dětmi po celé ČR), Élektra - centrum pomoci ženám zneužitým v dětství, Persefona, o.s., Magdalenium, o.s., dále jsou členy Koordony Občanská poradna Nymburk, Most k životu, o.p.s. (Trutnov), Slezská diakonie (Poradny Elpis v Ostravě, Havířově a Třinci) a Amnesty International. byly aplikační metody a možnosti práva k problematice domácího násilí – násilí na ženách, srovnání v evropském kontextu. V dubnu 2007 navštívilo ROSA, o.s. 8 žen ze Srbska, aby si vyměnily s českými odbornicemi zkušenosti s vedením azylového domu. V říjnu 2007 proFem, o.p.s. ve spolupráci s Acorus, o.s. uspořádalo návštěvu ženských organizací z Azerbajdžánu, v jejímž rámci proběhla diskuze k domácímu násilí a plánování společných projektů. V listopadu 2007 proFem, o.p.s. zorganizovala návštěvu zástupkyň běloruských ženských neziskových organizací k násilí na ženách domácímu násilí, kde byla zahájena příprava společných aktivit a projektu. V listopadu 2007 se proFem, o.p.s. a ROSA, o.s. aktivně zúčastnily mezinárodní konference „Stop domácímu násilí na ženách 10 let rakouských zákonů proti násilí v mezinárodním kontextu“. ROSA, o.s. se dále aktivně zúčastnila mezinárodní konference euroregionu Nisa v Görlitzu. Projekt ROSA, o.s. „Partnerství“ reprezentoval Českou republiku na mezinárodní konferenci prevence kriminality ECPA v Lisabonu konané v prosinci 2007. Mezi nejvýznamnější akce Koordony v roce 2007 patřilo zorganizování konference k problematice domácího násilí s názvem „A co přijde poté? Když rozchodem partnerství domácí násilí nekončí... Tři instrumenty v rukou násilníků – koho chrání stát?“. Výsledky konference, která se konala 21. listopadu 2007 v prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, potvrdily nezbytnost věnovat se intenzivně jejím tématům a navrhnout radikální nápravu jak chybějící legislativy, tak změny přístupu všech aktérů v dané problematice zúčastněných. I přes viditelné zlepšení celospolečenské situace pro oběti domácího násilí zavedením dvou významných legislativních opatření v letech 2006 a 2007 a zřízením tzv. Intervenčních center v každém kraji ČR jsou nutná další opatření. Neboť odchodem násilných partnerů či rozvedením násilných svazků často násilí nekončí.

Česká republika zatím nemá pro další následky domácího násilí dostatečné legislativní a institucionální nástroje. Kromě vzdělávacích a osvětových aktivit se jednotlivé organizace angažují také v přímé pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Své klientele poskytují zejména psychologické, právní a sociální poradenství, azylové ubytování (popř. i s utajenou adresou), doprovázení na úřady a instituce a řadu dalších služeb. V roce 2007 členské organizace Koordony ubytovaly celkem 326 žen a 420 dětí ohrožených domácím násilím, poskytly téměř 10 000 osobních konzultací¹⁰ osobám ohroženým domácím násilím, zodpověděly téměř 4 000 telefonických dotazů a vyřídily téměř 600 e-mailových žádostí o pomoc.

2.3 Dílčí závěr

Povinnost řešit problematiku domácího násilí vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních úmluv, přijatých v rámci Organizace spojených národů. Z výše uvedeného vyplývá, že za nejvýznamnější přínos je třeba považovat přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s ochranou před domácím násilím, zavedení právních a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů.

3. Pomáhání obětem domácího násilí ve městě Brně, historie

Potřebu řešit problematiku domácího násilí na všech úrovních, včetně komunální politiky si uvědomilo i město Brno. Statutární město Brno se aktivně začalo problematice domácího násilí věnovat v roce 2004, zapojením do programu OPENING, iniciovaného městem Vídní a kofinancovaného Evropskou komisí. V rámci tohoto projektu, jehož cílem bylo zejména prohloubení spolupráce v regionu CENTROPE bylo realizováno celkem sedm tématických projektových modulů. Zkušenosti, získané v rámci projektu příhraniční spolupráce město Brno dále rozvíjelo a jeho iniciativa vyústila dne 24.3.2005, kdy Rada města Brna přijala prohlášení č. RM4/7609, jehož obsahem byl i bod 1., prohlášení k problematice domácího násilí:

„Město Brno chápe tzv. domácí násilí jako společenský problém, který je nutné řešit na všech úrovních, včetně úrovně komunální politiky. Odsuzuje všechny projevy domácího násilí a vyslovuje plnou politickou podporu všem aktivitám, které působí v oblasti prevence domácího násilí a pomoci obětem domácího násilí. Prostřednictvím odborných útvarů Magistrátu města Brna bude město napomáhat koordinaci činnosti státních, městských i nestátních organizací, které pracují v této oblasti. Cílem je vytvoření multidisciplinárních týmů, které budou účinně pracovat v oblasti pomoci obětem a prevence domácího násilí.“

Uvedené prohlášení dále doplňovaly i následující doby:

2., RMB pověřuje členku RMB, politickou garancí a veřejnou prezentací postoje města Brna k problematice domácího násilí.

3., RMB ukládá vedoucí Odboru zdravotnictví MMB koordinovat⁴⁸ vzájemnou spolupráci jednotlivých aktivit v oblasti boje proti domácímu násilí a pomoci obětem domácího násilí.

4., RMB ukládá ředitelům příspěvkových organizací města Brna v oblasti

48 Situační zpráva Magistrátu města Brna, Odboru zdravotnictví – Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně, 2006, 45s

zdravotnictví, ve spolupráci s odborem zdravotnictví zajistit seznámení zaměstnanců se základním přístupem k potencionálním obětem domácího násilí.

5., RMB ukládá ředitelům příspěvkových organizací města Brna v oblasti zdravotnictví vyčlenit alespoň jednoho odborně proškoleného pracovníka, jako kontaktní osobu pro poradenství a pomoc obětem domácího násilí.

6., RMB ukládá vedoucí Odboru zdravotnictví MMB jednat se zástupci Policie ČR a městské policie o vytvoření multidisciplinárních týmů v oblasti prevence domácího násilí.

Toto prohlášení se stalo východiskem pro další městské aktivity, realizované zejména prostřednictvím odborných odborů MMB. Zmocnění pro koordinaci postupů a aktivit v oblasti řešení problematiky DN a pomoci osobám, ohroženým DN, získal Odbor zdravotnictví, který začal iniciovat vznik interdisciplinárního týmu Brno, za účelem navázání koordinované spolupráce se zástupci příspěvkových organizací, občanských sdružení a státních orgánů, jež se podílí na pomoci obětem domácího násilí.

Potřebou řešit otázky, spojené s výskytem domácího násilí se v téže době zabývalo i Městské ředitelství Policie ČR Brno, které ze své iniciativy uspořádalo dne 11. Března 2005 v prostorách pavilonu A Brněnských výstav a veletrhů přednášku pro odbornou veřejnost a zajistilo účast předních odborníků na téma domácího násilí, např. prezidentky občanského sdružení Bílý kruh bezpečí.. Z řad široké veřejnosti se přednášky účastnili zejména policisté, zástupci úřadů městských částí, Magistrátu města Brna, Městského a Krajského státního zastupitelství v Brně, Městského a Krajského soudu v Brně, Probační a mediační služby, ale i zástupci příspěvkových a neziskových organizací, pomáhajících osobám, ohroženým domácím násilím.

Dalším krokem na cestě k účinnému postupu proti domácímu násilí se stalo rozhodnutí ředitele Městského ředitelství Policie ČR Brno zřídit ke dni 1.5.2005 specializovanou pracovní skupinu, zaměřenou výhradně na případy domácího násilí.

Tento aktivní přístup, nejen doposud neziskových organizací, vedl mezi státními a dalšími subjekty a institucemi k vzájemné shodě v tom, že je potřeba k problematice

domácího násilí přistupovat komplexně a koordinovaně, což potvrzují nejen české, ale i zahraniční zkušenosti. Holistický přístup k řešení problému je totiž modelem nejen vědecky ověřeným, ale i praxí osvědčeným modelem spolupráce, která by měla být zajištěna především interdisciplinárního týmu a v jeho rámci i spoluprací všech zúčastněných stran.

3.1 Vývoj situace v oblasti interdisciplinární spolupráce k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně

Na základě již zmíněné identifikované potřeby koordinovaného postupu a na základě zmocnění Rady města Brna se tedy začal ve městě Brně postupně profilovat tým zástupců městských, státních i neziskových organizací a dne 11.05.2005 začal fungovat tzv. Interdisciplinární tým Brno pro oblast domácího násilí. Jeho vznikem bylo vytvořeno kompaktní těleso, za účasti zmíněných zástupců organizací a institucí, podílejících se na řešení problematiky domácího násilí, které se začalo zabývat otázkami, spojenými s touto problematikou, s cílem odbourání bariér, ve spolupráci u případů domácího násilí a vytvoření prostředí, komplexně navazující pomoci osobám, ohroženým domácím násilím.

Jako základní cíle interdisciplinárního týmu, řešícího problematiku DN na úrovni města Brna, které reflektují současnou situaci v oblasti domácího násilí, byly vytvořeny zejména tyto body:

Vytvoření osobních vazeb mezi pracovníky všech institucí, což by následně pozitivně ovlivňovalo vzájemnou spolupráci, jejíž konečným cílem a smyslem je ochrana osob, ohrožených domácím násilím a účinný postup proti jeho pachatelům

Možnost vytvoření diskusního fóra, kde by bylo možno řešit případné problémy ve stávající komunikaci a předávat poznatky mezi jednotlivými členy týmu z jejich oborů činnosti. Jedná se též o možnosti zpětné vazby, ohledně účinnosti postupu jednotlivých složek a možnosti návrhů na zlepšení, z pohledu ostatních kooperujících subjektů⁴⁹.

-Zajištění lepší informovanosti o aktivitách ostatních institucí a o konkrétních možnostech, které mohou nabídnout při řešení problematiky, jednak ve vztahu k ohroženým

49 Situační zpráva Magistrátu města Brna, Odboru zdravotnictví – Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně, 2006, 45s

osobám a jednak k ostatním pomáhajícím organizacím

Vzájemné poznání přesné náplně činnosti a organizace ostatních participujících složek

Vytvoření provázaného systému péče o osoby, ohrožené domácím násilím a sestavení seznamu kontaktních osob z jednotlivých institucí, tvořících tento systém by pak odstraňoval dosavadní separované řešení případů jednotlivými zainteresovanými složkami a umožňoval pružnou komunikaci mezi nimi při jejich činnosti, v rámci problematiky domácího násilí, s ohledem na specifika konkrétní situace

Vytvoření informační prostupnosti závěrů a výsledků práce týmu i na osoby, které se přímo na práci týmu nepodílí, ale jejichž činnost spadá pod některou ze zúčastněných složek a umožnit těmto osobám, v případě zájmu, prostřednictvím zástupců jejich instituce, předkládat týmu takové informace, náměty a návrhy, jejichž projednání v rámci činnosti týmu může být přínosné pro vzájemnou spolupráci, nebo jiný z cílů týmu

Na základě vytyčených cílů byl naznačen i směr dalšího vývoje IDT a jeho spolupráce pro nejbližší období, tj. druhé pololetí roku 2005, který zahrnoval:

- Informace o domácím násilí jako takovém (co je domácí násilí, jak jej rozeznat, hlavní znaky)

- Informace o možném postupu pro osoby, ohrožené domácím násilím i pro osoby, které se s domácím násilím setkaly ve svém okolí

- Informace o všech institucích, které mohou při řešení domácího násilí pomoci, přiblížení kompetencí těchto institucí a kontakty na ně

- Odborné proškolení pomáhajících pracovníků k problematice domácího násilí

Krátce po zahájení činnosti IDT Brno byla navázána také spolupráce s městem Ostrava, které je možné, na základě projektu „Interdisciplinární přístup k řešení případů“⁵⁰

⁵⁰ Situační zpráva Magistrátu města Brna, Odboru zdravotnictví – Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně, 2006, 45s

domácího násilí na komunitní úrovni“, realizovaného občanským sdružením Bílý kruh bezpečí, označit za průkopníka tzv. modelu Interdisciplinární spolupráce při řešení případů domácích násilí. Ze strany zástupců IDT Brno byla iniciována schůzka s hlavními představiteli projektu, vedoucím ostravského Dona Centra, spoluautorkou ostravského modelu a viceprezidentkou BKB a náměstkem ředitele Městského ředitelství Policie ČR Ostrava, za účelem prezentace projektu členům IDT Brno a získání informací pro zvážení jeho možného přenosu do brněnských podmínek. Vzhledem k tomu, že prezentace projektu potvrdila jeho dobrou propracovanost, ale především ukázala i výborné výsledky interdisciplinární spolupráce, byla další iniciativa IDT Brno velmi cíleně směřována k zajištění přenosu ostravského modelu IDT, ověřeného již několikaletou realizací v ostravských podmínkách a nově i v podmínkách Ústí nad Labem, do města Brna. Výsledkem těchto aktivit byl vznik projektu „Interdisciplinární přístup k řešení případů domácích násilí ve statutárním městě Brně“, který byl podpořen a schválen Radou města Brna dne 19.1.2006, s dobou realizace od 1.1.2006 do 31.12.2006, s následným zajištěním jeho kontinuity v roce 2007 a dále.

Souhrnně lze tedy říci, že za období roku 2005 se podařilo statutárnímu městu Brnu, prostřednictvím práce IDT, dosáhnout těchto cílů:

- Vznik IDT Brno
- Tisk a distribuce informačních karet pro oběti domácích násilí v celkovém nákladu 62 tis.ks
- Zveřejnění informací k problematice DN v denním tisku (MF Dnes, Rovnost)
- izace odborného semináře k problematice DN pro členy IDT Brno a jeho kontaktní osoby
- Vytvoření projektu na rok 2006

Tabulka 2: Přehled účasti na školeních:

Profese	Počet zúčastněných osob
Pracovníci přestupkových odd. MMB a ÚMČ	38
Pedagogičtí pracovníci	17
Pracovníci OSPOD	64
Lékaři a ostatní nelékařské profese ve zdravotnictví	34
Městská policie Brno	211
Policie ČR	375
Celkem	739

Tisk a distribuce informačních materiálů

Dalším důležitým bodem projektu byla dostatečná informovanost laické veřejnosti o principech problematiky domácího násilí a metodická pomoc pomáhajícím pracovníkům. Za tímto účelem byla v rámci spolupráce s BKB využita široká paleta informačních materiálů, jejichž text byl upraven dle potřeb města Brna. Mezi materiály, které v rámci projektu byly připraveny a následně distribuovány prostřednictvím partnerských organizací patří informační materiály, poskytující informace o DONA Centru Brno, spektru nabízených a poskytovaných služeb v oblasti DN v rámci města Brna a o kompetencích subjektů, zainteresovaných do problematiky domácího násilí. Naopak materiály pro odbornou veřejnost slouží spíše jako metodické příručky pracovníkům, kteří se s touto problematikou ve své praxi setkávají a kromě obecné jednotné definice domácího násilí obsahují i stručné návody pro práci s osobou ohroženou DN. Tyto praktické návody se liší podle druhu profese, pro kterou jsou určeny:

Tabulka 3: Přehled vydaných informačních materiálů:

- Pro laickou veřejnost:

Název	Počet výtisků
mapa služeb	30 000 ks
informační materiál DONA Centrum Brno	25 000 ks
leták „Informace pro osoby ohrožené DN“	30 000 ks
bezpečnostní plán pro oběti DN	15 000 ks

Tabulka 4: Manuály pro odbornou veřejnost v rámci těchto profesí

Název	Počet výtisků
sociální pracovník a psycholog	240 ks
lékař	160 ks
pracovníci OSPOD a jiné pomáhající profese	90 ks
pracovníci přestupkových oddělení a členové přestupkových komisí	120 ks
příslušníci PČR	371 ks
zaměstnanci MP Brno	350 ks
sociální pracovníci ve zdravotnictví	160 ks
pracovníci lůžkových oddělení nemocnic	160 ks

3.2 Stav Interdisciplinárního týmu Brno k řešení případů domácího násilí v roce 2006

Interdisciplinární tým Brno se pro koordinované řešení problematiky domácího násilí vyvíjel a profiloval postupně. V roce 2006 však došlo nejen k ustálení jeho personálního složení, ale i k ustálení zaměření jeho činnosti.

V roce 2006 se hlavní činnost IDT Brno upínala k úspěšné realizaci schváleného projektu města Brna, jehož obsah tvořily tři základní pilíře:

1. Zřízení a provoz DONA Centra Brno, které od 1.9.2006 plnilo zejména funkci odborného poradenského pracoviště, zajišťujícího místo prvního kontaktu pro osoby ohrožené domácím násilím, poskytujícího a zprostředkovávajícího těmto osobám služby dle jejich individuálních potřeb.

2. Plošné odborné výcviky napříč širokým spektrem pomáhajících profesí, za účelem seznámení se s teoretickými základy specifika domácího násilí i doporučenými postupy při kontaktu s ním a s cílem zvýšení informovanosti, umožňující včasnou detenci domácího násilí a následně zvolení vhodného postupu v případě DN. V rámci projektu se jednalo zejména o profesní skupiny: strážníci Městské policie Brno, policisté Městského

ředitelství Brno Policie České republiky, školní metodici prevence, školní psychologové a výchovní poradci, pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dítěte jednotlivých úřadů městských částí a MMB, pracovníci přestupkových oddělení jednotlivých úřadů městských částí a MMB, pracovníci ve zdravotnictví (lékaři, sociální pracovníci, psychologové). Realizace těchto výcviků probíhalo do 23.6.2006.⁵⁶

3.Tisk informačních materiálů a pracovních manuálů pro laickou i odbornou veřejnost s cílem informovat širokou veřejnost o místech pomoci osobám, ohroženým domácím násilím na území města Brna a poskytnout pomáhajícím profesionálům návod kvalifikovaného postupu při kontaktu s DN. Distribuce materiálů byla zajištěna v průběhu měsíců června a července 2006.

Součástí projektu bylo rovněž vytvoření a spuštění webových stránek www.donacentrum.cz s problematikou domácího násilí, určených nejen odborné, ale i široké laické veřejnosti.

3.3 Dílčí závěr

V této kapitole své diplomové práce jsem se věnovala vývoji situace v oblasti interdisciplinární spolupráce k řešení případů domácího násilí ve městě Brně. Vznikem interdisciplinárního týmu, složeného ze zástupců městských, státních i neziskových organizací, došlo k výraznému posunu ke zlepšení pomoci ohroženým osobám.

⁵⁶ Situační zpráva Magistrátu města Brna, Odboru zdravotnictví – Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně, 2006, 45s

4. Instituce poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím ve statutárním městě Brně

V současné době lze ve statutárním městě Brně nalézt řadu institucí, které mohou dle konkrétní situace pomoci osobám, ohroženým domácím násilím při snaze zabránění dalšímu páčání násilí. Jedná se zejména o níže uvedené státní a nestátní orgány a organizace, jejichž profil a možnosti při boji s domácím násilím jsou zde stručně popsány a budou i východiskem ro vytvoření přehledu o službách, které jsou na území statutárního města Brna pro oběti DN bezprostředně dosažitelné.

ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DÍTĚTE

(při úřadech městských částí a MMB)

Kontakt: dle jednotlivých ÚMČ a MMB

Zaměření:

poskytování služeb sociální péče, sociálních dávek, ochrana práv a zájmů dětí, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo podezření ze spáchání takového činu.

Kompetence:

-vyhledávání dětí, jejichž rodiče nevykonávají řádně povinnosti, plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, dětí, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, důstojnost, mravní vývoj či jmění

-preventivní poradenská činnost při výchově

- zajišťuje neodkladnou péči dětem, které se ocitly bez péče přiměřené věku

- zprostředkovává osvojení a pěstounskou péči

- zprostředkovává umístění dítěte v azylovém zařízení

- zajišťuje umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy a sleduje její průběh

Oprávnění:

-vydat některé z výchovných opatření (§ 43 zákona č. 94/1963 Sb.) – napomenutí, stanovení a výkon dohledu nad nezletilým, uložení omezení k zabránění škodlivým vlivům na výchovu

-sledování dodržování vydaných opatření

-podání návrhu soudu na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti (či pozastavení výkonu) nebo nařízení, prodloužení či zrušení ústavní výchovy

-podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření dle § 76a občanského soudního řádu,

-sledování dítěte v jeho rodinném prostředí a rozhovory s dětmi bez přítomnosti rodičů

-návštěvy dítěte a rodiny v obydlí a zjišťování v místě bydliště dítěte, ve škole, zdravotnickém zařízení a zaměstnání, jak osoby odpovědné za výchovu o dítě pečují, v jakých podmínkách dítě žije a jak se chová

-pořízení obrazových a zvukových záznamů dítěte a prostředí, v němž se zdržuje

- zajišťování údajů, potřebných k poskytování sociálně-právní ochrany

Spolupráce s jinými institucemi:

Zejména MMB odbor sociální péče oddělení péče o rodinu a děti, školská zařízení, přestupkové komise ÚMČ, Policie ČR -Skupina Domácí násilí, Městská policie Brno, Probační a mediační služba, Spondeo o.p.s. Brno, Magdalenium o.s., Fond ohrožených dětí o.s., Persefona o.s., Bílý kruh bezpečí o.s.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

Kontakt: tísňová linka 158 – nonstop

Obvodní oddělení – 6:00 až 18:00 hod.

Pracoviště Centrum – 18:00 až 6:00 hod. + víkendy a svátky

SKUPINA DOMÁCÍ NÁSILÍ Služby kriminální policie a vyšetřování Městského ředitelství Brno Policie České republiky

Kontakt: Cejl 4/6, Brno

Tel.: 974 625 528, 974 625 529, 974 625 530

Mobil: 724 273 015,

Provozní doba: linka 158 – nonstop

Skupina Domácí násilí – všední dny 6:00 až 22:00 hod.

22:00 až 6:00 hod. + víkendy a svátky dosah na mobilním telefonu

Město Brno je jediným městem v České republice, kde funguje speciální skupina, vyškolených policistů, kteří se zabývají přímo problematikou domácího násilí. Jsou to policisté zařazení na Službě kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV) na Městském ředitelství Policie české republiky v Brně.

Tito pracovníci byli vybráni z řad zkušených policistů na obvodních pracovištích policie v Brně. Všichni splňují požadavek vysokoškolského vzdělání. Na proškolení v problematice domácího násilí se podílel velkou mírou Bílý kruh bezpečí. Policejní specialisté jsou průběžně stále proškolení a sami také proškolují policisty ze služby pořádkové.

Důvodem zřízení specializované skupiny byla potřeba řešit problematiku domácího násilí specifickým přístupem, který tento psychopatologický jev vyžaduje, a s ohledem na to byli zvoleni i pracovníci, kteří v rámci Skupiny působí. Kromě standardních činností policejního orgánu se činnost Skupiny domácího násilí (dále jen SDmN) dále zaměřuje na tyto oblasti:

- snaha o kvalitní zvládnutí prvního kontaktu s obětí
- mapování domácího násilí na území celého Brna
- přehled o vývoji násilí v jednotlivých vztazích – řešení případů bez ohledu na intenzitu (poznatek, přestupek, trestný čin) umožňuje komplexní pohled
- navázání vztahů s ostatními institucemi
- metodické vedení policistů služby pořádkové policie

Zřízení SDmN se projevilo jako značná výhoda, která má možnost být využita zejména ve větších městech s hustou aglomerací. V průběhu času byla navázána výborná spolupráce se státními i nestátními organizacemi, policisté se zapracovali do problematiky a postupně se zlepšuje jak spolupráce s teritoriálními organizačními články v oblasti trestního řízení, tak i s policisty služby pořádkové policie. Zlepšení přístupu k obětem domácího násilí ze strany PČR MŘ Brno v důsledku zřízení SDmN lze zaznamenat i prostřednictvím zpětné

vazby, která je získávána od specializovaných nestátních neziskových organizací.

Nejtypičtější znaky případů domácího násilí u případů řešených brněnskou policií:

- alkohol - 80 % pachatelů
- oběti - převážná většina ženy
- sociálně slabší skupiny obyvatelstva - případy se relativně dobře dostávají na veřejnost, nižší „odbornost“ pachatelů, ztížené podmínky nastartování nového života - nemožnost samostatného bydlení, získání zaměstnání apod.
- pachatelé s vyšším vzděláním („elita“) - vysoká latence
- nárůst případů týrání seniorů svými potomky

Největším problémem na teritoriu města Brna a jeho okolí je alkohol jako příčina vzniku domácího násilí, protože řada agresorů mu podléhá a pod jeho vlivem ubližují blízkým, a to někdy velmi tvrdě. Dalším důležitým aspektem je sociálně slabá rodina, která řeší nejen alkohol, drogy, mizivé vzdělání, ale i nedostatek peněz .

Nejčastěji se v Brně dostávají ženy do kontaktu se skupinou Domácího násilí PČR MŘ Brno v rámci zavolání na linku 158, protože jim právě teď hrozí nebezpečí, a to jak fyzické tak i psychické, děsí je strach o děti nebo jejich týrání a v neposlední řadě strach, že útočník rozbije zařízení bytu aj.

V 15% případů jdou ženy na skupinu Domácího násilí podat trestní oznámení po konzultaci u nestátních organizací, kdy jsou pak velice rozčarované a překvapené, že policie se zajímá nejen o ně, ale i o druhou stranu, že policisté chtějí hovořit s jejím manželem, či policie požaduje třeba tel. kontakt na tchýni, se kterou chce posléze také hovořit. Zde nastává obrovský problém, protože z těchto 15% žen 10% okamžitě stahuje trestní oznámení ze strachu z manžela, reakce okolí, rodiny a strachu z nejistoty, co bude dál. V tomto případě se ženám nabídne spolupráce s poliklinikou Brno 2, jmenovitě s PhDr. Rýdlovou, kde je ženám nabídnuta psychická pomoc a možnost komunikace i s pachateli, v tomto případě s manželi či druhy, bez strachu z přítomnosti policie.

Rozdíl mezi postupy policie a nestátních organizací je, že policie je zabývá i druhou stranou, kdežto nestátní organizace se zajímá jenom o oběti násilí a jejich děti⁵².

SKUPINA DOMÁCIHO NÁSILÍ - ČINNOST

Tabulka č. 5

Rok	Počet		
	Trestné činy	Přestupky	Vykázání
2005	47	117	0
2006	71	258	0
2007	76	228	40
2008	71	222	38

Poznámka: Skupina domácího násilí provede ročně cca 200 poradenských konzultací s oběťmi, které nechtějí hlásit žádný trestný čin ani přestupek, pouze se chtějí vypovídat.⁵³

Zaměření:

- trestné činy a přestupky páchané v souvislosti s domácím násilím

Kompetence:

- odhalování trestných činů a přestupků, páchaných v souvislosti s domácím násilím na celém území města Brna a jejich šetření
- preventivní působení proti možnému ohrožení obětí domácího násilí ze strany jeho pachatele
- poskytnutí okamžité pomoci: přerušování fyzického násilí, ohrožování dětí, ničení majetku apod.
- při splnění zákonných předpokladů může krátkodobě omezit (v některých případech i dlouhodobě) osobní svobodu násilné osoby
- při splnění zákonných předpokladů má oprávnění rozhodnout o vykázání násilné osoby ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj po dobu 10 dnů) od 1.1.2007 § 21a a násl.

zák. č. 283/1991 Sb.)

5 2 Interní materiály Policie ČR MŘ Brno Skupiny domácí násilí. Toto je odkaz
5 3 Interní materiály Policie ČR MŘ Brno Skupiny domácí násilí.

- přijme trestní oznámení na pachatele: to může podat kdokoliv (ohrožená osoba, svědek apod.) a to ústně nebo písemně. Policisté jsou vždy povinni přijmout oznámení případu a provést další služební úkony. Protiprávní jednání však není vždy trestným činem - může se jednat o přešupek, který pak policie předává k rozhodnutí přestupkové komisi

- poskytne informace o místech pomoci osobám, ohroženým DN a doporučení k ochraně osob a majetku

Spolupráce s jinými institucemi, zejména: Městské státní zastupitelství, přestupkové komise, OSPOD, Městská policie Brno, Bílý kruh bezpečí o.s., Persefona o.s., Magdalenium o.s., Spondea o.s., Sdružení zdravotnických zařízení II Brno

Činnost skupiny

*Jednou ze stěžejních myšlenek při vytváření skupiny byl záměr, aby její pracovníci zpracovávali **veškerou policejní agendu spojenou s domácím násilím**, což v praxi znamená velice širokou škálu činností. Hlavní objem práce tvoří šetření veškerých jednání naplňujících znaky domácího násilí, ať již v rovině přestupkové či trestněprávní kvalifikace, ale skupina má též řadu dalších úkolů. Pro zvolení tohoto modelu hovořilo hned několik důvodů. Jedním z nich je vytvoření podmínek pro to, aby ohrožená osoba přicházející na policii komunikovala s jedním pracovníkem od počátku do konce řízení. V rámci jednotlivých úkonů spojených s trestním řízením totiž obvykle občan přichází do kontaktu s několika policisty (při příchodu na obvodní oddělení sdělí dozorčí službě s jakým problémem přichází, následně věc přebírá pracovník skupiny dokumentace či operativec (kriminalista), která věc předá vyšetřovateli (procesualistovi). Uvedený proces vede k tomu, že ohrožená osoba se setkává s řadou policistů a musí často svůj příběh několikrát opakovat, což samo o sobě je pro ni dosti stresující a může při nevhodném vedení výslechu zablokovat spolupráci. Vytvoření skupiny umožnilo, aby se jeden policista zabýval případem od počátečního oznámení přes stádium prověřování až po případné trestní stíhání, což umožní vytvořit mezi ohroženou osobou a policistou v případě jeho vhodného přístupu osobní vazbu. Pokud jde o další úkoly, jimiž byla skupina pověřena vedle zpracovávání nápadu přestupků a trestných činů se jedná zejména o:*

- *odhalování domácího násilí na územní města Brna vlastní činností;*

- *vyvíjení zvýšené snahy o zajištění bezpečnosti osob ohrožených domácím násilím a poskytování součinnosti při jejich snaze o zamezení dalšího pokračování domácího násilí;*
- *evidence jednotlivých incidentů v rámci domácího násilí zjištěných vlastní činností i na základě poznatků jiných organizačních článků (zejména od policistů služby pořádkové policie)*
- *provádění opakovaných kontrol u případů, kde bylo zjištěno možné páchání domácího násilí, a zjišťování od možných obětí i svědků, zda k takovému jednání nedochází;*
- *poskytování metodického vedení policistům zařazeným na základních útvech, kteří se setkají s případem domácího násilí;*
- *úzkou spoluprací se všemi státními i nestátními institucemi při ochraně obětí domácího násilí a zákonném postupu proti pachateli domácího násilí;*
- *v případě výskytu dítěte v rodině, kde je pácháno domácí násilí, úzce spolupracovat s policisty specializovanými na problematiku trestné činnosti páchané na dětech a s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte.*

Odkaz:::::Interní materiál Policie ČR Skupiny domácí násilí Brno.

Dne 19.07.2009 jsem navštívila v rámci lepšího pochopní činnosti policistů, kteří se zabývají ve městě Brně domácím násilím přímo již výše zmiňovanou Skupinu domácí násilí, kde se mne ujala policistka nrap., která mi pomohla se přímo na jejím pracovišti, ale i v terénu deznámit s její prací, s obětí domácího násilí a osobou násilnou. Byla to pro mne neocenitelná zkušenost, protože jsem se přesvědčila o kvalitním a profesionálním přístupu jak k oběti domácího násilí, tak k přístupu k osobě násilné. Pracovníci Skupiny domácího násilí nejen, že vyšetřují a řeší případy domácího násilí v rámci trestných či přestupkových činů, ale poskytují obětem i tzv., konzultace, které spočívají v tom, že oběť domácího násilí, která ještě není rozhodnutá násilí na její osobě oznámit policii, ale chce se spíše informovat, co by její oznámení způsobilo, v jakém bude postavení, zda policie bude její oznámení někam hlásit, či co se stane s jejím manželem, coby násilnou osobou a chce se také informovat o následcích případného vykazání. Těchto konzultací mají pracovníci cca 200 za rok, což je údaj, který

mne velmi překvapil, protože jsem se domnívala, že policie řeší domácí násilí, již v konkrétní podobě a jsem tedy velmi ráda, že i represivní orgán jako je Policie ČR a přímo Skupina domácí násilí má pochopení pro oběti domácího násilí, aniž by zavedla do svého informačního systému číslo jednacích, že tedy pracovníci této skupiny se obětem domácího násilí věnují i formou poradenství a to na velmi profesionální úrovni. Jsem velmi ráda, že jsem se této jednodenní stáží mohla zúčastnit, protože i tato zkušenost mne přesvědčila, že město Brno je opravdu jako člen Interdisciplinárního týmu ve všech svých složkách dobře připraveno pomáhat obětem domácího násilí.

MĚSTSKÁ POLICIE BRNO

Kontakt: tísňová linka 156 – nonstop

Provozní doba – nonstop

Zaměření:

Řešení místních záležitostí veřejného pořádku.

Kompetence:

- ochrana bezpečnosti osob a majetku (okamžitá intervence bezprostředního ohrožení oběti)
- dohled nad dodržováním pravidel občanského soužití
- odhalování přestupků
- aktivizace dalších institucí v případě potřeby

Oprávnění:

- požadovat vysvětlení
- zadržet osobu
- odebrat zbraň
- otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor
- použít donucovací prostředky

Spolupráce s jinými institucemi, zejména: Policie ČR, přestupkové komise, OSPOD, Spondeo o.p.s. Brno

PŘESTUPKOVÉ KOMISE A PŘESTUPKOVÁ ODDĚLENÍ MMB A ÚMČ

BRNO

(při úřadech městských částí a MMB)

Kontakt: dle místa sídla ÚMČ

Zaměření:

v případech domácího násilí se jedná zejména o přestupky proti občanskému soužití (vulgární nadávky, schválnosti, fyzické napadení aj.) nebo o přestupky proti majetku

Kompetence: řízení o přestupku

Oprávnění:

- požadovat vysvětlení
- provádění šetření přestupku
- projednání přestupku
- uložení sankce (napomenutí, pokuta, zákaz činnosti, propadnutí věci) nebo ochranného opatření (omezující opatření či zabránění věci)

Spolupráce s jinými institucemi: zejména Policie ČR, Městská policie Brno,

OSPOD

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA

Odbor zdravotnictví

Kontakt: Dominikánské nám. 3, 601 67 Brno

Tel.: 542 172 430

Zaměření: z pohledu problematiky domácího násilí se jedná o koordinaci vzájemné spolupráce jednotlivých aktivit v oblasti boje proti domácímu násilí a pomoci osobám ohroženým DN

Kompetence:

- zpracování a vyhodnocení situace v oblasti DN ve všech skupinách obyvatel a návrh směrů dalšího postupu na úrovni města Brna
- koordinace IDT Brno, který zajišťuje komplexní pomoc osobám

ohroženým DN – zajišťování informovanosti veřejnosti o problematice DN včetně garance obsahu, formy informačních materiálů a jejich distribuce

- vyhledávání zahraničních dotačních titulů za účelem zajišťování financování aktivit v oblasti domácího násilí
- příprava, na podkladě zhodnocení a znalosti situace na území města Brna, podkladů pro samosprávné orgány města Brna v oblasti DN

Spolupráce s jinými institucemi: Členové IDT a subjekty jimi zastoupené.

4.1 Specifická témata poradenství

Dostupnost poradenství (odstup/distanc od poradenských služeb)

Dostupnost poradenství pro oběť domácího násilí neznamena v tomto případě objektivní možnost přístupu k sociálním službám, tj. zda oběť objektivně vzato může či nemůže vyhledat a čerpat pomoc. Hrají zde roli subjektivní postoje a očekávání, která má oběť vůči nabízené a poskytované pomoci.⁵⁴

- Osoby, které prošly domácím násilím, charakterizované vzorcem 1 (rychlý konec, odchod z násilného vztahu) a osoby, spadající pod vzorec 2 (nová šance) se obvykle necítí jako traumatizované a od image oběti domácího násilí se distancují. Necítí proto ani potřebu poradit se. Naopak se domnívají, že poradenské či terapeutické služby by měl čerpat násilný, problémový partner. Přejí si, aby ho k tomu přiměla policie nebo jiná instituce. Při eventuálním vykázání je tomu třeba přizpůsobit aktivity poradců v intervenčním centru.
- Osoby, které zažily násilí typické pro vzorec pokročilé odlučování, chtějí zapomenout na minulost, upínají se k budoucnosti. Nemají primárně zájem o psychologickou intervenci, jejich pozornost se spíše upíná k právním konzultacím a k praktické pomoci. Vnímají, že budou nadále a po dlouhé době poprvé odkázány samy na sebe. Obávají se, zda novou situaci zvládnou. Sociální pracovníci by v první řadě měli

reagovat na jejich aktuální potřeby.

- Oběti, které žijí v domácím násilí typu ambivalentní vztah, je těžké doslova i v přeneseném slova smyslu odhalit. Spontánně pomoc poradenských míst nevyhledávají. I v případech vykázání, kdy následuje nabídka pomoci ze strany intervenčních center automaticky, je těžké s nimi navázat kontakt a vybudovat jejich důvěru. Převažuje názor, že právě u těchto případů domácího násilí má zásadní význam první kontakt s profesionální záchytnou sítí, ať už jsou poprvé kontaktovány lékařem, policií nebo orgány sociálně právní ochrany dítěte.

Specifická témata poradenství jsou u jednotlivých variant domácího násilí odlišná a týkají se momentálně problémů, které oběti řeší:

- 1) Vzorec: **rychlý odchod** – z pohledu oběti jsou jádrem této varianty náhlé a obvykle neočekávané radikální životní změny. I poradenské aktivity by se proto měly zaměřit na řešení konkrétních otázek, které vnímá oběť jako urgentní. Poradci by měli pomoci hledat a nalézat realistické postupy řešení. Důležité je rovněž zmenšovat tlak času. Hlavní strategií je poznat, v čem potřebuje ohrožená osoba pomoci a podpořit ji tak, aby se sama dovedla rozhodnout. Přitom je vhodné držet otevřené obě hlavní možnosti řešení situace: ukončení vztahu/rozvod i usmíření. Poradcův tlak na jednu z těchto alternativ, byť dobře míněný, může být kontraproduktivní a vyvolat obranné mechanismy v podobě reaktivního chování.
- 2) Vzorec: **nová šance** – u této varianty má velký smysl možnost vykázání, neboť poskytuje oběti čas na rozhodování. Hlavním úkolem intervenenta je posoudit, zda ohrožená osoba uvažuje ve svých plánech a záměrech realisticky. Není-li tomu tak, měl by jí k realistickým představám a postojům zaměřeným na budoucnost pomoci. I v těchto případech domácího je třeba dát pozor na úvahy o variantě „konec vztahu“. Oběti jsou na to citlivé, na tlak reagují agresí a odmítáním. Důležité téma představuje pomoc pro partnera v roli násilné osoby. Ačkoliv se dříve soudilo, že párové poradenství je u domácího násilí principiálně nevhodné, neplatí tento princip absolutně. Právě u domácího násilí typu nová šance lze individuální poradenství doplnit o poradenství párové.

- 3) Vzorec: **pokročilé odlučování** – společné, párové poradenství je v těchto případech zásadně odmítáno, protože ohrožená osoba již nevidí prostor pro společnou budoucnost. Partnera obvykle považuje za neschopného se změnit. Poradce pak slyší výroky: „To je k ničemu“. Na alternativu o usmíření reaguje tudíž tato oběť podrážděně a negativně. Od poradce očekává spíše utvrzení v záměru odejít. Praktické, organizační rady ocení.
- 4) Vzorec: **ambivalentní vztah** – kontakt s oběťmi domácího násilí, které nese charakteristiky ambivalentního vztahu, reprezentuje vůbec nejtěžší poradenskou situaci. Proto vyžaduje kompetentní profesionály, kteří disponují znalostmi o patologické vazbě na tyrana, o psychotraumatizaci a syndromu týraného partnera. Prostorové oddělení od partnera (například formou vykázaní či odchodu do azylového domu) je sice důležité, ale nestačí. V těchto případech není vhodné „tlačit“ na odloučení od partnera, protože to může vyvolat solidarizační efekt. Ohrožená osoba vykazuje příznaky naučené bezmoci, její akceschopnost a víra ve vlastní možnosti konat jsou málo efektivní. V daném okamžiku se nedokáže odloučit. Proto se doporučuje „dosáhnout“ na násilného partnera. Právě u ambivalentního vztahu je důležité pracovat také s násilnou osobou, a to už kvůli tomu, že týraná osoba by neměla mít pocit, že to, zda zůstane či odejde, je pouze její problém. Zodpovědnost musí (i v očích ohrožované osoby) nést i násilník. Tvrdý postup vůči němu může být však i kontraproduktivní, jestliže vyvolá solidarizaci. Poradce musí vědět, že vystoupení z ambivalentního vztahu je proces. Měl by tudíž odhadnout, v jaké jeho fázi se konkrétní oběť nachází, a podpořit další možné kroky. Existuje totiž riziko, že policie nebo poradny (intervenční centra) by mohly být vtaženy do dynamiky a eskalace domácího násilí. V extrémním případě by aktivity policie a intervenčních center mohly další násilí přímo vyprovokovat. V těchto situacích je tedy nezbytné při volbě vhodného postupu vycházet i z poznatků o násilné osobě. V kontaktu s obětí tvoří hlavní téma poradenského procesu otázky osamostatnění se a osvobození z ambivalentního vztahu.

4.2 Pomoc obětem domácího násilí – občanská sdružení

Persefona, o.s.

Organizace Persefona o. s. vznikla odloučením programu proti domácímu násilí Ligy lidských práv, který poskytoval pomoc obětem domácího násilí již od roku 1999. Persefona o. s. svými službami klientům/klientkám působí zejména ve městě Brně a regionu Jihomoravského kraje. Celorepublikový dopad činnosti má Persefona ve vzdělávacích a expertních aktivitách, kdy se soustředí na školení širší odborné veřejnosti a upozorňuje na bílá místa v péči o oběti domácího násilí.

V roce 2006 jednala organizace ještě pod hlavičkou Ligy lidských práv s 236 klientkami a klienty, kteří poradnu kontaktovali prostřednictvím telefonické linky pomoci, internetu, jiných neziskových organizací a státních institucí a organizací. V průběhu roku 2006 na telefonickou help-linku zavolalo 608 klientů, převážně žen a bylo zodpovězeno 68 e-mailových dotazů a poskytnuto 8 asistencí na úřadech a u soudů.

Persefona o. s. se podílí na vzdělávacích aktivitách zaměřených na odbornou veřejnost (např. personál zdravotnických zařízení ve městě Brně, terénní romské sociální pracovníky, policisty, pracovníky azylových domů, sociální pracovníky) i na širší veřejnost. Součástí osvěty jsou i informační kampaně, které se váží vždy ke konkrétní události či výročí. Příkladem může být akce k 25. listopadu, který byl Valným shromážděním OSN vyhlášen Mezinárodním dnem boje proti násilí na ženách. K příležitosti tohoto data bylo v roce 2006 vydáno benefiční CD – Pro Helenu.⁵⁵

Persefona nepůsobí pouze na poli praxe a poskytování služeb, naším cílem je i usilovat o otevřenou a multidisciplinární diskusi o tématech souvisejících s domácím násilím, o tématech, která jsou opomínána či upozadována a je naší snahou na ně nejen upozorňovat, ale rovněž hledat cesty k jejich řešení. Jedná se o problematiku specifických skupin obyvatel ohrožených domácím násilím jakými jsou senioři, zdravotně postižení, ale i oběti domácího násilí ve vesnických lokalitách či sociálně vyloučených komunitách. Je naším posláním upozorňovat na bílá místa v legislativě související s domácím násilím a podílet se na jejich zaplnění a změnu právní praxe. Upozorňujeme na nedostatky systému sociálních služeb, který

opomíná některé cílové skupiny primárně či druhotně postižené domácím násilím kam počítáme děti jako svědky domácího násilí a v neposlední řadě i násilníky, kterým jsou ve světě věnovány terapeutické programy.

Persefona o. s. je členskou organizací volného sdružení KOORDONA , koalice českých organizací zabývajících se právy žen, domácím násilím a násilím na ženách. Zástupkyně Persefony se podílely na tvorbě komunitního plánu sociálních služeb ve městě Brně a jsou členkami interdisciplinárního týmu pro řešení problematiky domácího násilí ve městě Brně.

Služby, které občanské sdružení Persefona poskytuje:

Poskytuje **komplexní přímou pomoc obětem domácího násilí** a doplňkově právní a psychologickou pomoc obětem znásilnění a sexuálního zneužívání. Její služby jsou určené všem ženám a mužům, kterých se bolestně dotýká problém domácího násilí.

Poskytuje:

- přijetí bez předsudků
- bezpečný prostor pro příběh, pocity a potřeby klienta
- informace
- pomoc při hledání řešení Vašeho problému
- podporu pro realizaci nalezeného řešení
- osobní konzultace (jednorázové nebo opakované)
- telefonické konzultace (od 8.30 do 22.00 hod., v pracovní dny, během víkendu a všech dnů pracovního volna)
- internetové konzultace na domacinasili@persefona.cz
- krizovou intervenci
- psychologické poradenství
- psychoterapie pro dospělé
- svépomocnou skupinu pro oběti domácího násilí
- právní poradenství, např. sepsání právních podání
- sociální poradenství
- zprostředkování kontaktu na další odborníky (psychiatry, psychology, terapeuty,

sociální pracovnice)

- pomoc při hledání azylového ubytování
- doprovod na jednání s úřady

Magdalenium,

Občanské sdružení Magdalenium je provozovatelem zařízení Helena, poskytujícího ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem azylové ubytování s následným psychologickým, sociálním a právním poradenstvím.

Azylový dům je jediný v Brně s **utajenou adresou**. Možnost neveřejné adresy umožňuje klientkám a jejich dětem získat pocit bezpečí.

Kontaktovat nás můžete na **krizové telefonní lince (776 718 459)**, která je v provozu 24 hodin denně. Kromě telefonní linky Magdalenium poskytuje kontaktní práce v terénu, krizová a přechodného lůžka a následné právní, sociální a psychologické poradenství (pro ubytované klientky).

Od února 2006 jsme rozšířili naše služby o skupinovou psychoterapii pro externí klientky. Jako doplňkovou činnost o.s. Magdalenium pořádá různé mediální akce, přednášky a semináře apod.

zařízení **Helena**

Kontakt:

MAGDALENIUM⁵⁶

mobil: 776 718 459 (non stop)

email: magdalenium2@volny.cz

www.magdalenium.cz

Cílová skupina

- ☐ Oběti domácího násilí – ženy bezdětné i s dětmi
- ☐ Oběti obchodování se ženami

Pobytový program

Je vhodný pro uživatele, kteří prošli umístěním na krizovém lůžku a u nichž byly vyloučeny kontraindikace k pobytovému programu. Pobytový program je uživateli zprostředkován na základě smlouvy o poskytnutí přechodného lůžka. To je k dispozici standardně po dobu 6 měsíců, s možností prodloužení pobytu dle spolupráce ze strany uživatele o dalších 6 měsíců.

Základní pravidla pobytu se řídí vnitřními směrnicemi o.s.Magdalenium, provozním a domácím řádem zařízení Helena.

V rámci pobytového programu jsou uživateli využívány tyto služby:

- **Právní poradenství**

Uživatelům služeb zařízení Helena jsou poskytovány bezplatné konzultace z důvodu jejich finanční tísně. Jedná se o konzultace zaměřené na trestní řád, správní řád, rodinné právo apod. Právník seznámí uživatele s jeho právy a způsoby řešení vzniklé situace. Sepíše TO, návrhy k soudu, jsou ošetřovány práva k dítěti ...

Právní poradenství je také poskytováno cílové skupině externí formou v rozsahu limitovaném finančními prostředky pro příslušné období. Externí klientelou rozumíme uživatele, kteří již ukončili pobytový program v zařízení Helena, ale jejichž situace vzhledem k obtížnosti případu, ještě nebyla dořešena. Navíc se jedná i o nové klienty získané např. díky telefonní krizové pomoci.

- **Psychologické poradenství**

probíhá v zařízení Helena 1x týdně se zaměřením na vyrovnávání se žen s traumatickými prožitky, posílení sebedůvěry, samostatnosti, práce s pocity viny aj..

Psychologické poradenství je také poskytováno cílové skupině externí formou v rozsahu limitovaném finančními prostředky pro příslušné období v Poradně pro děti, mládež a rodinu, Brno.

- **Skupinová psychoterapie**

probíhá formou otevřených sezení ve dvou skupinách 1x týdně po dobu 12 měsíců.

Výhodou je společné sdílení zážitků stejnorodé terapeutické skupiny tj.obětí domácího násilí, čímž se zvyšuje efektivnost práce. Příklad probíraných témat ve skupině:

domácí násilí – formy násilí, sebedůvěry versus DN, propracování náhledu na DN ve spojitosti se zážitky z dětství a vztahu k rodičům, dopad DN na sebehodnocení a sebejistotu uživatelů aj.

- **Volnočasové aktivity**

Jsou poskytovány především dětem klientek v době, kdy se matky účastní skupinové psychoterapie tj. každou středu či v době, kdy uživatelé mají možnost využít vzniklý volný čas k vyřízení svých náležitostí na příslušných organizacích v doprovodu sociální pracovníce. Výkon volnočasových aktivit je zajištěn formou DPP pracovníky v sociálních službách §116 b) za účelem výchovné a aktivizační činnosti.

● **Videotrénink interakcí „VTI“**

je zaměřen na přímou práci s uživateli služby formou videonahrávek běžných situací, se zaměřením na komunikační vzorce ve vztahu matka – dítě. Tato metoda velmi účinně napomáhá v diagnostice problémových či zátěžových situací, které se aktivují z důvodu Telefonickou krizovou pomoc poskytují v zařízení Helena sociální pracovníce v rámci svých běžných pracovních aktivit. Odborné zaštitění služby je zajištěno absolvováním výcvikového akreditovaného kurzu v rozsahu 120 hodin (šest pracovníků má ukončený výcvik v TKI, jedna nastoupí do výcviku v 2. pol. roku 2007).

Cílem služby je pomoci volajícím zorientovat se v jejich obtížné životní situaci a poskytnout jim pomoc, která umožní krizovou situaci stabilizovat.

Krizová pomoc

Tato služba je poskytována v zařízení Helena po dobu pěti dnů.

Při prvotním vstupním rozhovoru (stabilizační techniky, krizová intervence) je uživatel seznámen s podmínkami krizové pomoci a je sepsána smlouva o poskytnutí krizového lůžka.

V rámci této pomoci je uživateli k dispozici:

- vstupní psychologický pohovor
- sociální poradenství a dle situace doprovody k lékaři, OSPOD, odbory sociální péče apod. záleží na konkrétní kazuistice a zakázce způsobu řešení uživatelem
- vstupní právní poradenství

Součástí krizové pomoci je i tzv. kontaktní práce v terénu, která obnáší došetření situace uživatele formou přímého kontaktu se sociální pracovnící zařízení Helena v terénu.

Domov sv. Markéty pro matky s dětmi v tísní

Staňkova 47, 612 00 Brno

tel.: 549 122 962, 549 122 965, fax: 541 240 088, mobil: 736 529 335, email:

dsm.brno@caritas.cz

Zřizovatelem Domova sv. Markéty pro matky s dětmi v tísní je Diecézní Charita Brno – Oblastní charita Brno. Budova, ve které jsou nabízené služby poskytovány je v pronájmu od Magistrátu města Brna.

Zařízení bylo založeno v roce 1993 a klientky byly postupně přijímány během roku 1994. V této době bylo k dispozici 18 bytů. Součástí objektu je dvůr a zahrada. Se zvelebením zarostlého prostoru zahrady poradila zahradní architektka. Došlo k úměrnému rozmístění zeleně, vybudování pískoviště a později byl zbytek volného prostoru obohacen dětskou herní soustavou se skluzavkou a houpačkami. Zahrada slouží k relaxaci a odpočinku maminek a vyžití jejich dětí.

V roce 1995 byla zahájena přístavba čtvrtého patra a výtahu, což poskytlo klientkám více pohodlí při pohybu v domě a zároveň tak rozšířili kapacitu na 27 bytových jednotek. V následujícím roce proběhla rekonstrukce sklepních prostor, ze kterých byla vybudována tělocvična. Tyto prostory jsou celoročně využívány ke sportovním aktivitám dětí a jejich matek. Tělocvična slouží i k setkávání všech obyvatel Domova při nejrůznějších příležitostech během roku.

Během roku 2005 a 2006 se pokračovalo za provozu v generálních opravách části budovy. Na jaře roku 2007 byly na zahradě umístěny nové prolézačky s houpačkami. Během letních měsíců byl přistavěn altán. Do budoucna plánují výměnu oken a dokončení oprav ve sklepních prostorech, čímž by rádi rozšířili prostory a služby.

Doba pobytu matek s dětmi v zařízení je pro většinu klientek spojena s velmi složitým a náročným obdobím jejich rodinného života. Snahou Domova je podpora na jejich cestě znovuzачlenění do přirozené sociální sítě.

Pro obohacení pobytu klientek v Domově sv. Markéty⁵⁷ i v rámci prezentace zařízení široké a odborné veřejnosti se osvědčilo pořádání následujících akcí: Svátek matek, oslava Dne dětí, sportovní turnaje, dětské karnevaly, poznávací výlety, módní přehlídky, benefiční koncerty, Mikulášské a vánoční besídky a jiné aktivity.

Poslání

Posláním Domova sv. Markéty (dále jen DSM) pro matky s dětmi v tísní v Brně je poskytnutí dočasného ubytování a sociálních služeb matkám s nezletilými dětmi, těhotným a týraným ženám, které se ocitly v krizové životní situaci a nedokážou bez pomoci tuto situaci řešit. Snahou je pomoci matce k samostatnému způsobu života a zodpovědné péči o své děti, začlenit ji plně do společnosti.

Ubytování je přednostně umožněno klientkám z města Brna a Jihomoravského kraje.

Cílová skupina

Matky s nezletilými dětmi, těhotné ženy, ženy, které se ocitly ve velmi tíživé životní situaci. Jedná se o ženy zneužívané, ohrožované na životě, ale i o klientky s nevyřešenou bytovou otázkou.

Zařízení není určeno pro klientky s psychickou nemocí, pro klientky, které projevují nezáměr svoji situaci řešit, pro klientky pod vlivem drog a jiných omamných látek a pro klientky, které nerespektují Domovní řád.

Cíle služby

- poskytnout 27 klientkám následující služby
- ubytování klientek na dobu nezbytně nutnou k vyřešení jejich životní krizové situace
- získání pocitu bezpečí před agresivním partnerem či před nepřijatelnými sociálními podmínkami
- příprava klientky na přechod do svého budoucího vlastního bydlení
- rozpoznávání priorit ve vedení domácnosti a hospodaření s vlastními finančními prostředky
- posílení vazby mezi matkou a dítětem v případech, kdy z důvodu nepříznivých

podmínek byla tato vazba narušena

- hlubší sebepoznání sebe sama a tím zlepšení a prohloubení vztahu matka – dítě i zlepšení kvality výchovného působení
- informovanost klientek ke zlepšení jejich orientace v problematice sociální, právní i v běžném životě
- vedení klientek k uvědomění si vlastních práv a povinností
- motivace klientek k sebevzdělávání a hledání zaměstnání

Principy služby

- dodržování práv klientek služeb
- respektování práv a soukromí klientek služeb
- individualizace podpory
- prevence sociálního vyloučení
- přizpůsobování potřebám klientek služeb
- posilování samostatnosti a individuální vůle klientek
- uplatňování křesťanských přístupů k potřebám klientek

Kapacita zařízení: 28 bytových jednotek (100 lůžek)

Počet uživatelů, kterým v roce 2008 byla poskytnuta pomoc: matky 121, děti 199

Poradenství a informovanost: 1197 kontaktů

Kontakt

Domov sv. Markéty

pro matky s dětmi v tísní

Staňkova 47, 612 00 Brno

tel.: 549 122 962, 549 122 965, fax: 541 240 088

mobil: 736 529 335

e-mail: dsm.brno@caritas.cz

Spondea, o.s. - intervenční centrum

SPONDEA, o. p. s je obecně prospěšná společnost, která se zaměřuje hlavně na pomoc dětem a mládeži v jejich těžkých životních situacích a dále na pomoc obětem domácího násilí. Z poskytovaných služeb nabízí Spondea, ostatně jako většina dalších obdobných organizací pomoc sociální, psychologickou a právní, a to jak na místě, tak telefonicky či on-line a dále nabízí sociálně-aktivizační službu pro rodiny s dětmi, mediaci či doprovod na úřady. SPONDEA je také orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Činnost SPONDEI je podporována Magistrátem města Brna, Jihomoravským krajem, Nadací O₂ a dalšími soukromými subjekty.

Od vzniku tohoto Intervenčního centra se stala spolupráce mezi policisty zařazenými ve Skupině domácí násilí a pracovníky SPONDEI součástí každodenní práce na konkrétních případech vykazání, a domnívám se, že funguje ke vzájemné spokojenosti, a proto velice ráda na tomto místě ocituji vedoucí Skupiny domácí násilí npor. Mgr et Bc. Alenu Sedláčkovou:⁵⁸ *„Velice si cením práce aktivity SPONDEI v oblasti zavádění interdisciplinární spolupráce Jihomoravském kraji. Jsem si vědoma toho, že tato práce není vůbec snadná a záleží na tom, kdo a jak se jí chopí. Věřím, že síly vložené do promazávání koleček spolupráce u případů domácího násilí přináší a bude přinášet své plody. Jelikož se SPONDEOU spolupracuji prakticky od jejího vzniku, mohu otevřeně říci, že jde o organizaci, která se neustále rozvíjí, což je patrné nejen v oblasti dalšího vzdělávání vlastních pracovníků, ale i v rozšiřování nabídky poskytovaných služeb.*

Za velice dobrý nápad považuji využití internetu pro oslovování potencionálních klientů jako média, které ke komunikaci používají v současné době stále více dětí. I tento krok SPONDEI mne jen dále utvrzuje názoru, že se jedná o organizaci, která je schopna

⁵⁸ Npor. Mgr. Bc. Alena Sedláčková vede od roku 2005 do současné doby Skupinu domácí násilí SKPV Městské ředitelství Brno Policie ČR, která je doposud jedinou specializovanou policejní složkou na tuto problematiku v celé České republice.

flexibilně se přizpůsobovat potřebám těch, kterým jsou její služby určeny. Vedle toho oceňuji po celou dobu existence o.p.s. SPONDEA nezdolnou výdrž jejich pracovníků dělat dobře svoji práci – tedy pomáhat dětem v nouzi a osobám ohroženým domácím násilím – spolupracovat s těmi, kteří sledují stejný cíl.

Chtěla bych proto na tomto místě vyjádřit svůj obdiv všem pracovníkům SPONDEA, o. p. s. a především paní ředitelce.

INTERVENČNÍ CENTRA NA POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Intervenční centra (dále jen IC) byly zřízeny současně se zákonem o ochraně před domácím násilím zákon č. 135/2006 Sb., nabyt dnem 01.01.2007 účinnosti též zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách za účelem poskytování pomoci osobám ohroženým domácím násilím, který vymezuje novou koncepci sociálních služeb v české republice. V každém kraji je alespoň jedno intervenční centrum, které by mělo poskytovat bezprostřední individuální psychologickou a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy a zprostředkovat poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. V České republice se nachází celkem 16 intervenčních center.

Nejbližšími spolupracovníky IC jsou policejní orgány, jak vyplývá ze zákona o ochraně před domácím násilím. Ten upravuje na jedné straně povinnost policisty informovat v souvislosti s vykázáním ohroženou osobu o místech pomoci a na straně informovat příslušné IC o provedeném vykázání a o úkonech, které byly v souvislosti s ním provedeny. To umožňuje pracovníkům IC získat náhled na historii vztahu, vzhledem k tomu, že důvodem vykázání jsou zejména předchozí incidenty.

Pokud Policie ČR vykáže pachatele domácího násilí ze společného bytu, intervenční centrum je povinno kontaktovat oběť do 48 od chvíle, kdy se od Policie ČR dozví o vykázání.

Na intervenční centra se mohou obracet osoby ohrožené domácím násilím i v případě, že k vykázání nedošlo.

Intervenční centrum je poradenské zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím, v jejichž případě byl proti osobě násilně uplatněn institut vykázání. V rámci intervenčního centra se poskytuje těmto osobám právní, psychologické a sociální poradenství, které má za cíl nastítnit klientům všechny možné způsoby řešení jejich situace.

Služby Intervenčního centra jsou poskytovány **všem obětem domácího násilí bez rozdílu věku a pohlaví**, tedy ženám, mužům, seniorům, dětem, zdravotně postiženým osobám, a to i v **případě, že v jejich situaci nebyl uplatněn výše uvedený institut vykázání**. Respektují se zde požadavky anonymity, zaručuje se diskrétnos a bezpečné prostředí. Poradenské služby jsou bezplatné, není potřeba žádné doporučení jiné instituce.

Standardně poskytované služby:

- psychologická pomoc
- sociálně terapeutická činnost
- pobyty na krizovém lůžku
- poradenství v oblasti trestně-právní, sociálně-právní a organizační
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm

Možné služby:

- doprovod na úřady, na policii, k lékaři, k přestupkové komisi
- sjednání policejního výslechu v prostorách našeho zařízení

Cílovou skupinou intervenčního centra nejsou násilné osoby

Intervenční centrum je od 1.1. 2007 nástupnickým pracovištěm DONA Centra Brno.

Intervenční centrum je poradenské zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím, v jejichž případě byl proti osobě násilně uplatněn institut vykázání. V rámci intervenčního centra se poskytuje těmto osobám právní, psychologické a sociální poradenství, které má za cíl nastítnit klientům všechny možné způsoby řešení jejich situace.

Služby Intervenčního centra jsou poskytovány **všem obětem domácího násilí bez rozdílu věku a pohlaví**, tedy ženám, mužům, seniorům, dětem, zdravotně postiženým osobám, a to i **v případě, že v jejich situaci nebyl uplatněn výše uvedený institut vykazání**. Respektují požadavek anonymity, zaručují diskrétnost a bezpečné prostředí. Poradenské služby jsou bezplatné, není potřeba žádné doporučení jiné instituce. Více informací lze nalézt např. na internetových stránkách.

Standardně poskytované služby

- psychologická pomoc
- sociálně terapeutická činnost
- pobyty na krizovém lůžku
- poradenství v oblasti trestně-právní, sociálně-právní a organizační
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm

Možné služby:

- doprovod na úřady, na policii, k lékaři, k přestupkové komisi
- sjednání policejního výslechu v prostorách našeho zařízení

Cílovou skupinou intervenčního centra nejsou násilné osoby.

Pomoc rodičům s dětmi v tísni

Rodičům s dětmi, kteří se stali **obětí domácího násilí**, rozhodli se svoji situaci řešit odchodem/útekem ze společné domácnosti s agresorem a **nemají se svými dětmi kam jít**, nabízí:

- možnost nezávazně si o jejich situaci promluvit
- pomoc při sestavení "krizového plánu" ⁵⁹
- psychickou podporu, klidné a přátelské prostředí
- pomoc při hledání různých řešení, sociálně-právní poradenství
- pobyt na krizovém lůžku
- psychologickou a psychiatrickou pomoc pro děti

Tato sociální služba je financována z ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

Posláním sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Krizového centra Spondea je podpora rodin s dětmi, které nejsou schopny vlivem nepříznivé sociální situace zajistit optimální výchovu a péči dětem. Cílem je podpořit zdárný vývoj dítěte a fungování rodiny, a to formou ambulantní a terénní.

Posláním Intervenčního centra Spondea je poskytování odborné pomoci a podpory ambulantní, terénní i pobytovou formou osobám bez rozdílu věku a pohlaví, které se pod vlivem domácího násilí dostaly do sociálně nepříznivé situace, s cílem nabytí dovednosti tuto situaci řešit vlastními silami. Intervenční centrum Spondea dále organizuje spolupráci institucí a odborníků řešících problematiku domácího násilí v Jihomoravském kraji a zajišťuje informovanost mezi jednotlivými intervenčními centry ostatních krajů.

Cíle

- zklidnění klienta v pro něj nepříznivé situaci
- směřování klienta k zajištění vlastního bezpečí
- zmobilizování vlastní aktivity klienta tak, aby byl schopen vlastními silami realizovat další kroky vedoucí k životu bez násilí
- zajištění spolupráce mezi poskytovateli jiných sociálních služeb v rámci řešení problematiky domácího násilí

Komu poskytují službu

Službu nabízí všem osobám bez rozdílu věku a pohlaví. Jedná se o osoby, které se dostaly do nepříznivé sociální situace vlivem domácího násilí. Jsou to osoby ohrožené, nebo již vystavené psychickému, fyzickému, sexuálnímu či ekonomickému domácímu násilí ve všech stádiích, dále osoby jim blízké, nebo svědci domácího násilí. Cílovou skupinou nejsou násilné osoby.

Formy poskytované služby

- psychologická pomoc
- sociálně terapeutické činnosti
- pobyty na krizovém lůžku
- poradenství v oblasti trestněprávní, sociálně-právní a organizační
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm

Služba je poskytována bezplatně.

Službu poskytují psychologové, sociální pracovníci, právník

Kontakty

nonstop linka: 739 078 078

tel.: 544 501 121

fax: 544 526 561

Statistika:

Krizové centrum

Za rok 2007 vyhledalo pomoc Krizového centra celkem 697 nových klientů. Celkem poskytlo těmto klientům 3594 krizových intervencí a konzultací, z toho bylo 1328 formou krizové telefonické pomoci, 1373 formou osobní intervence, 149 formou SMS, 386 formou emailové korespondence a 358 formou chatového poradenství. Na krizových lůžkách bylo ubytováno celkem 26 dětí.

Intervenční centrum

Za rok 2007 poskytlo Intervenční centrum služby celkem 372 klientům, a to prostřednictvím 1199 kontaktů. Pobyt na krizovém lůžku využilo 24 dospělých osob a 38 dětí jako obětí domácího násilí. Celkem se problematika domácího násilí týkala 256ti dětí.

Kontakty v rámci jednotlivých sociálních služeb a v rámci výkonu sociálně-právní ochrany dětí:

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi -1339 kontaktů

Intervenční centrum – 1199 kontaktů

Telefonická krizová pomoc – 933 kontaktů

Krizová pomoc – 910 kontaktů

Sociálně právní ochrana dětí – 412 kontaktů

Okruhy řešených problémů u klientů Krizového centra nově evidovaných v roce 2007:

- rodinné problémy 29% (rozvodové situace v rodině, vztahové

problémy, útoky z domova, ztráta rodičů.)

- osobní problémy 22 % (pokusy o sebevraždu, neurózy, deprese, závislosti, poruchy příjmu potravy, fobie)
- žádost o azyl 14%
- vztahové problémy 7 % (intimní nebo s vrstevníky)
- testovací hovory, žádost o jiný typ služeb 7%
- problematika syndromu CAN 6 % (týrané, zneužívané a zanedbávané děti)
- sociálně – právní poradenství, poskytnutí informací, o zprostředkování kontaktu s jiným zařízením 6%
- poruchy chování 5%
- školní problémy 4% (šikana, neprospěch)

Nejčastějšími příčinami vzniku syndromu týraného dítěte bylo pohlavní zneužívání dítěte rodinným příslušníkem.

Největší poptávka po službách v roce 2007 byla v měsících lednu, květnu a říjnu. Nejčastěji zastoupenou věkovou skupinou byly děti a mládež nad 15 let.

4.2 Dílčí závěr

V této části své diplomové práce uvádím přehled institucí a občanských sdružení, poskytujících pomoc obětem domácího násilí v Brně. Uvádím kontakt, činnost, kterou se zabývají nebo služby, které poskytují, popř. organizace, s nimiž spolupracují, cílové skupiny, pro které jsou služby určeny a cíle činnosti. Využila jsem prezentace zařízení na internetu a domnívám se, že jsou přehledné, z popisu činnosti institucí vyplývá, že pokud někdo osloví s žádostí o pomoc policistu, lékaře, sociálního pracovníka, pomoc najde. Vytištěna byla i spousta informačních materiálů, letáků, které jsou umístěny na frekventovaných místech ve městě, na úřadech, v čekárnách lékařů.

5. Empirická část

5.1 Definice průzkumného problému diplomové práce a použité metody

V úvodu této metodické kapitoly vymezím cíl aplikační části a popíši zvolený způsob výzkumu. Vzhledem k charakteru práce se domnívám, že nejvhodnější formou je kvantitativně orientovaný výzkum, provedený metodou empirického zkoumání. Zvolenou technikou byl dotazník.

Dotazník lze zařadit do kategorie dotazování, tedy písemný způsob kladení otázek a získávání odpovědí v písemné formě. Dotazník je určen pro získávání dat od velkého počtu odpovídajících, což je také největší výhodou dotazníkové formy získávání dat. Tento způsob výzkumu je považován za ekonomický, výhodou je především shromáždění velkého množství odpovědí od značného množství respondentů. Respondentem je nazývána osoba, vyplňující dotazník.

Jako nevýhoda dotazníkového sběru je uváděno zkreslování odpovědí samotnými respondenty, přičemž důvodů pro zkreslování nebo uvádění nepravdivých údajů je několik. Ze strany administrátora dotazníku se může jednat o nejednoznačně položené otázky, nepřesné formulace nebo nejasnost pojmů. U respondenta o snahu ukázat se lepším, nepochopení otázky nebo snahu bojkotovat výzkum.

Pro úspěšnost prováděného dotazníkového šetření musí být splněny určité podmínky:

1. Validita – schopnost výzkumného nástroje zjišťovat to, co se zjišťovat má. Jedna z nejdůležitějších vlastností výzkumného nástroje.
2. Reliabilita – přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje, schopnost dotazníku zachytit zkoumané jevy spolehlivě a přesně.
3. Praktičnost – dotazník musí být realizovatelný v praxi.

K problematice domácího násilí a dostupnosti sociálních služeb pro oběti domácího násilí lze formulovat velké množství otázek. Pro svoji práci jsem zvolila jiný úhel pohledu, orientovala jsem se na informovanost respondentek. Výzkumný problém, který řeší tato práce, se dá definovat takto – je veřejnost obeznámena s pojmem domácí násilí, a jak vyplývá z názvu práce, ví veřejnost, jaké sociální služby pro oběti domácího násilí ve městě Brně fungují a jsou tyto sociální služby dostupné? Pro získání odpovědí, jsem vyhotovila dotazník s devíti otázkami a zformulovala tři hypotézy:

Hypotéza č. 1: cílová skupina respondentek je dostatečně informována o problematice domácího násilí.

Hypotéza č. 2: Systém pomoci obětem domácího násilí je ve městě Brně na dobré úrovni a dostupný.

Hypotéza č. 3: Prevence domácího násilí je dle názoru respondentek dostatečná.

5.2 Průzkumný soubor

Pro potřeby prováděného průzkumu jsem si zvolila budovu Magistrátu města Brna, odboru sociální péče. Chtěla jsem zjistit, jak se v problému orientují sociální pracovníce, které se zabývají výplatou dávek hmotné nouze, příspěvku na péči, dávek starým a zdravotně postiženým občanům a mohou se setkat s ohroženými osobami. Zajímalo mně, zda jsou informované i o problematice, která není přímou součástí jejich pracovních náplní. Pro dosažení požadovaného počtu respondentek jsem požádala o pomoc a spolupráci tyto kolegyně a zaslala jsem dotazníky jejich prostřednictvím i jejich příbuzným a známým ženám. S ohledem na fakt, že ohroženými osobami jsou většinou ženy, oslovila jsem se svým výzkumem je, snahou bylo získat data od sta žen. Pro upřesnění údajů o výzkumném vzorku jsem respondentkám v první části dotazníku zadala několik otázek (1-3), kde jsem zjišťovala demografické údaje a věk. Dotazník jsem rozdělila do tří částí:

1.část – osobnostní

zjišťuje základní demografická data respondentek, věk, rodinný stav, stupeň nejvyššího dosaženého vzdělání

2. část – vědomostní

ověřuje orientaci dotazovaných v problematice domácí násilí

3.část – obecná

zjišťuje obecné postoje žen k míře informovanosti, na osobní zkušenosti s domácím násilím , informovanosti o systému sociálních služeb

Informovanost společnosti o problematice domácího násilí se neustále zvyšuje. Domnívám se, že základem boje s domácím násilím je důkladná informovanost veřejnosti. Z výzkumu vyplynulo, že mnoho lidí má s domácím násilím svoji osobní zkušenost.

5.3 Organizace průzkumu

Průzkum byl realizován v období června – srpna 2009. Referentky byly po předchozí telefonické domluvě kontaktovány na svých pracovištích a obdržely dotazník, popř. dotazníky, pro své příbuzné a známé. Mým cílem bylo takto oslovit na jednom místě maximální počet respondentek . Po předchozí domluvě se všechny vyplněné dotazníky vrátily do konce měsíce července 2009, v měsíci srpnu proběhlo vyhodnocení.

Vyplněných dotazníků bylo 100, proto dále uvádím vyhodnocení pouze v procentuálním vyjádření.

Otázka č. 1

Uvedení věku dotazovaných žen:

34% dotazovaných žen je věku 20 až 30 let, 54% je ve věku 30-40 let, 12% ve věku na 40 let

Otázka č. 2

Rodinný stav dotazovaných žen :

Většina dotazovaných žen – 51% je vdaná, 26% je rozvedených, 23% je svobodných.

Otázka č. 3

Vzdělání respondentek:

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že 2% žen jsou vyučené, 38% žen má střední vzdělání s maturitou, 27% vyšší odborné vzdělání, 33% vysokoškolské vzdělání.

Otázka č. 4:

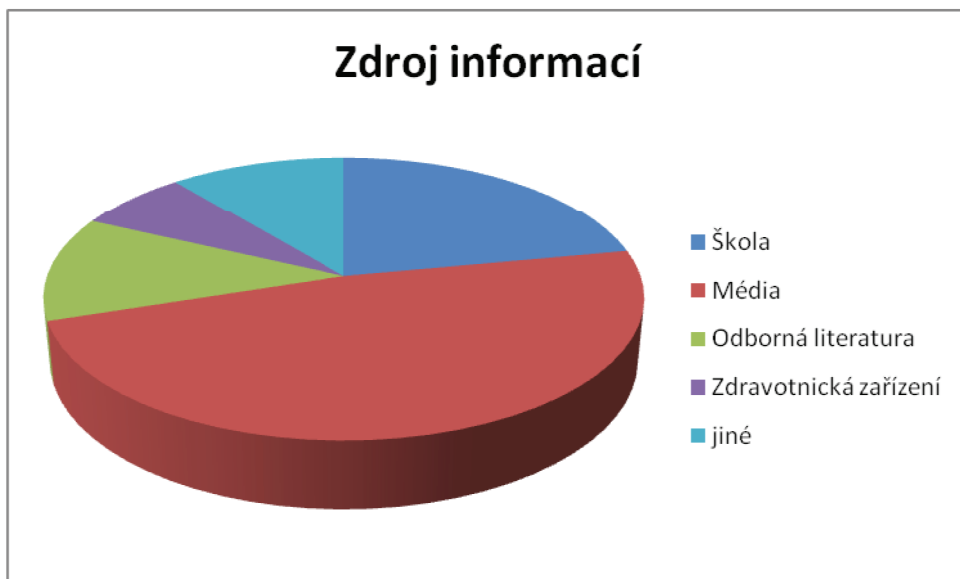
Víte, co znamená pojem domácí násilí?

Z dotazovaných žen se všechny, tj. 100% s pojmem domácí násilí setkala.

Otázka č. 5:

Odkud jste získala informace o domácím násilí?

Nejvíce žen, t.j. 48% dotazovaných, získalo informace z médií, 22% ve škole, 12% z odborné literatury a 11% z jiných zdrojů.

Otázka č.6:

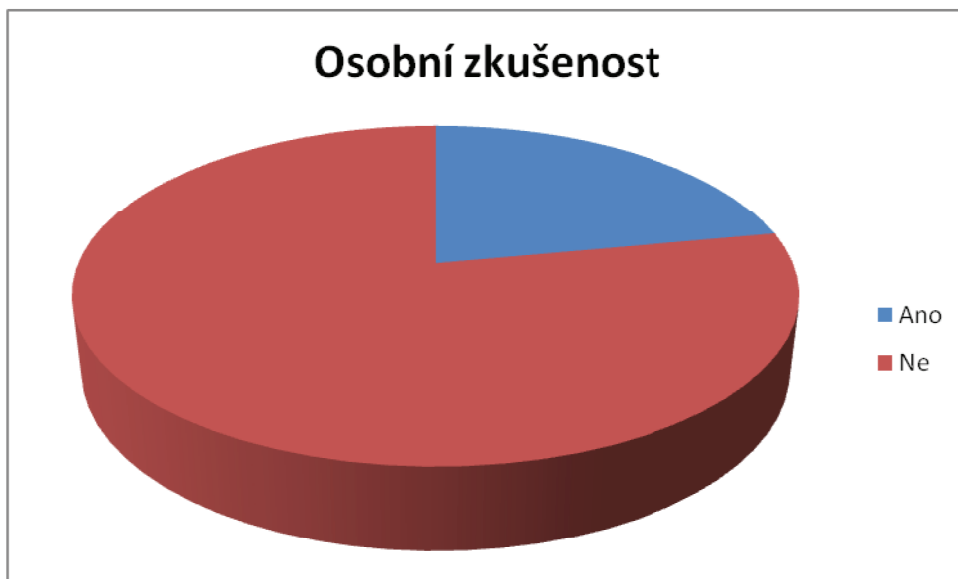
Zajímá Vás problematika domácího násilí?

98% dotazovaných žen problematika domácího násilí zajímá, jen 2% odpověděla záporně.

Otázka č. 7.a):

Máte s domácím násilím osobní zkušenost?

78% dotazovaných žen osobní zkušenost nemá, 22% ano.

Otázka č. 7b):

Pokud byste se s domácím násilím osobně setkala potřebovala pomoci, koho byste o pomoc požádala?

35% dotazovaných by požádalo o pomoc policii, 27% by se v případě potřeby obrátilo na organizaci, zajišťující pomoc obětem domácího násilí, 12% by vyhledalo pomoc u lékaře, 11% u přítelkyně a 15% u rodičů.

Otázka č.8:

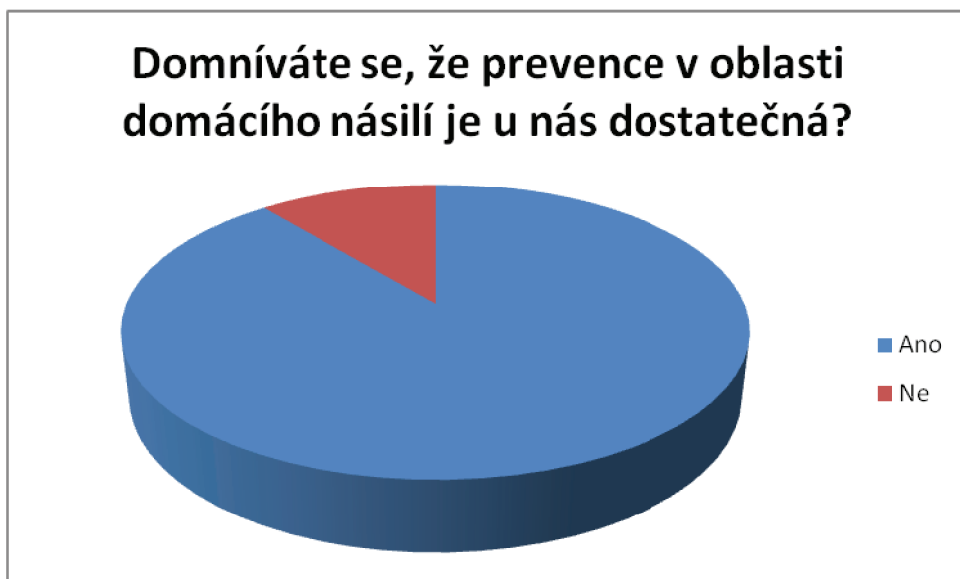
Znáte nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem domácího násilí?

87% respondentek jmenovalo některou z organizací, zabývajících se pomocí obětem domácího násilí, 13% nevedlo žádnou. Jmenována byla např. Spondea, BKB, Domov sv. Markéty, Magdalenium.

Otázka č. 9:

Je dle Vašeho názoru prevence dostatečná?

89% považuje prevenci za dostatečnou, 11% se vyjádřilo záporně.

5.4 Výsledky výzkumu

Hypotéza č. 1

Více jak 75% žen je dostatečně informováno o problematice domácího násilí.

Hypotéza se ověřila.

Hypotéza se potvrdila. Všechny dotazované znají termín domácí násilí.

Hypotéza č. 2

Systém pomoci obětem domácího násilí hodnotí více jak 75% jako dobrý a dostupný.

Hypotéza se ověřila.

Vzhledem k tomu, že v případě potřeby pomoci by se 74% dotazovaných by se s žádostí o pomoc obrátilo na policii, pomáhající organizace nebo lékaře, svědčí o důvěře respondentek k těmto institucím.

Hypotéza č. 3

Prevenci domácího násilí hodnotí dostatečně 50% žen.

S ohledem na skutečnost, že všechny dotazované svými odpověďmi prokázaly informovanost v problému domácího násilí, orientaci v poskytovaných službách, téměř tři čtvrtiny dotázaných se vyjádřily, že považují prevenci v naší zemi jako dostatečnou.

ZÁVĚR

Tématem pro mou diplomovou práci teoreticko-aplikačního charakteru se mi staly sociální služby pro oběti domácího násilí v mém regionu a jejich dostupnost. V úvodu své práce jsem si rovněž kladla otázku, jak funguje systém sociálních služeb v mém regionu, ve městě Brně, zda jsou sociální služby pro ohrožené osoby dostupné. Z provedeného výzkumu i z průběhu práce na diplomové práci jednoznačně vyplynulo, že systém sociálních služeb i interdisciplinární tým ve městě Brně fungují na vysoké úrovni. Zjistila jsem, že lidský rozměr, přístup profesionálů k ohroženým osobám, se nestává rutiním. Porozumění pomáhajících odborníků může pomoci zajistit obětem potřebnou podporu. Oběti bývají zstrašované fyzickou, duševní nebo slovní agresí. Následky takového jednání mohou být např. strach, extrémní stres a trauma, deprese a úzkost, osamění a závislost, zničená sebeúcta, sebeobviňování a pochybování, zhoršená schopnost rozhodování, pocity beznaděje a bezmocnosti. Je důležité porozumět tomu, že oběti násilí a týrání vyžadují jak praktickou, tak i duševní podporu, která je posílí. Prvky takového podpůrného zásahu zahrnují pomoc materiální, jako je bezpečné bydlení, péči o dítě a přístup k veřejným službám. Kromě materiální pomoci je nutné poskytnout duševní podporu, rady, vedení k rozhodnosti, kurzy o výchově dětí, schůzky, podporující sebedůvěru. Právní pomoc by se měla týkat úpravy práv a povinností k dětem, majetkové vyrovnání, finanční a sociální podpory.

Pomáhající pracovníci by měli mít na paměti, že oběť žádající o pomoc se cítí velmi často zahanbená, ponížená, vystrašená nebo odpovědná za dané násilí. Tyto ženy potřebují podporu zaměřenou na vybudování jejich vnitřní síly. Potřebují být znovu ujištěny, že nejsou samy, že mnoho jiných žen prodělalo podobné zážitky a že to, co se stalo, na ně nevrhá špatné světlo. Nakonec je jim třeba hlavně zdůraznit, že zneužití nebyla jejich chyba, nejsou odpovědné za násilí páchané jejich muži. Ženy potřebují přístup ke střediskům, řešícím krizové situace. Služby takových středisek zahrnují krizové zásahové týmy, krizové telefonní linky, možnost ubytování v krizové situaci, dopravní spojení a zákony dovolující přemístění oběti nebo pachatele z jejich domova.

Zaměstnanci krizových zásahových týmů se mohou skládat z dobrovolníků, musí však být speciálně vyškoleni, jak reagovat na domácí násilí. Efektivní zásah v krizové situaci spočívá v zajištění bezpečnosti oběti, vyslechnutí příběhu a projevení důvěry, pro posílení

oběti je důležité, aby ji pracovníci věřili, zajištění odpovídající pomoci a podpory oběti. Krizové telefonní linky mohou zajistit okamžitou pomoc a kontaktují klienty se středisky nabízejícími další pomoc. Linky pro zneužívané ženy existují na mnoha místech, např. v Belgii, Fijii, ve Francii, Kostarice, Malajsii, Norsku, Rakousku. Tam, kde krizové telefonní linky nejsou, musí se oběti spoléhat na neformální společenskou pomoc.

V naléhavé situaci potřebují ženy a jejich děti bezpečný příbytek. V některých zemích jsou státem vedená nebo podporovaná krizová střediska, která zajistí ubytování ženám a jejich dětem v krizové situaci.

I když azylové domy poskytují ženám v naléhavé situaci bezpečné místo, vede se spor o správnosti fungující strategie, která vyžaduje, aby žena opustila svůj domov. Díky stěhování a možnému nesouhlasu rodiny, může žena prožít trauma. Přesun pachatele z domova se také může dostat do sporu s místním právem. Vláda musí zabezpečit, aby zákonná opatření řešící domácí násilí zajišťovala vhodnou rovnováhu mezi potřebou ochrany oběti a základními právy pachatele. Například kanadská vláda vyhlásila, že uzákoňuje násilný přesun pachatele z domova. V Rakousku se také pachatel vyhošťuje z domova. Ženy, které se rozhodnou opustit domov od trýznitele, mohou potřebovat bydlení v krizové situaci (úkryt, útočiště), centra pro podporu žen, péči o dítě, bydlení, finanční podporu, lékařské ošetření, léčebné terapie, sociální a duševní podporu, najít zaměstnání, zákonnou pomoc a příležitost ke vzdělání. Nesmíme zapomínat na to, že v rodinách, kde jsou ženy zneužívány svými manžely, se stávají druhotnými oběťmi také děti, které se staly svědky domácího násilí. V závěru této práce uvádím, že vidím také nedostatek v právní problematice domácího násilí v oblasti občanského a rodinného práva, kdy tomuto není dosud v právní literatuře věnována patřičná pozornost a proto ani mezi odbornou veřejností nejsou dostatečně využívány možnosti, které by mohly osobám, ohroženým domácím násilím, v jejich situaci pomoci.

Je však nezbytné, aby osoby ohrožené domácím násilím mohly ve všech řízeních využít kvalifikovanou právní pomoc, která by jim měla být poskytována bezplatně. Ve všech řízeních by měla být odpovědnost za toto nežádoucí jednání přenesena na násilnou osobu, a to zejména při rozvodu manželství, úpravě poměrů k nezletilým dětem a stanovení vyživovací povinnosti.

Na děti, které jsou svědky domácího násilí, by mělo být nahlíženo jako na oběti takového jednání, se všemi procesními důsledky. V případech domácího násilí nejsou splněny předpoklady pro svěřením dítěte do střídavé či společné výchovy rodičů. Tato skutečnost by naopak měla být respektována v případném zásahu do rodičovské zodpovědnosti násilného rodiče.

Při vypořádání společného jmění manželů a při zrušení společného nájmu bytu či úpravě užívacího práva k bytu je nutné páchané domácí násilí mít na zřeteli ve prospěch oběti nebo dětí a soudy by měly odeprít ochranu výkonu práva, který je v rozporu s dobrými mravy.

Veškerá přijatá opatření by měla směřovat k ochraně osoby ohrožené domácím násilím a k určení zodpovědnosti násilné osoby za vzniklou situaci.

V zájmu zvýšení ochrany nezletilých dětí by bylo na místě metodickou formou sjednotit výkon orgánů sociálně právní ochrany dětí, stanovit závazné znaky pro sledování dětí z rodin, deformovaných domácím násilím, abychom se přiblížili jejich reálnému počtu a mohli z toho vyvodit příslušná preventivní opatření. Vždyť včasné vyrozumění o páchaném násilí, jeho přerušování, zabránění opakování, usměrnění chování pachatele, podpora a pomoc oběti a ochrana dětí před domácím násilím v rodině, představující kombinaci prevence, psychosociální pomoci a trestněprávních přístupů předejde mnohemu společenskému, fyzickému a emocionálnímu neštěstí.

Na závěr pouze podotknu, že domácí násilí se ve společnosti vždy vyskytovalo a vyskytovat bude. Bylo by naivní a nereálné usilovat o odstranění tohoto fenoménu, který se odehrává za zdmi domova. Ale i přesto je nutné proti domácímu násilí bojovat. Musí být zaváděna patřičná opatření ke snížení výskytu případů domácího násilí, a to nejen formou legislativních úprav, ale také poskytováním potřebné pomoci obětem, svědkům a případně i pachatelům. Velmi důležité je také zvýšit povědomí veřejnosti o tom, že domácí násilí není záležitostí soukromou, ale oběti se ve většině případů neobejdou bez zásahu zvenčí, bez naší pomoci.

Resumé

Ve své diplomové práci se věnuji sociálním službám pro oběti domácího násilí v mém regionu a jejich dostupnosti. V úvodu jsem se zaměřila na domácí násilí, jeho specifika, podstatu a obsah tohoto pojmu. Stanovila jsem si výzkumnou otázku. Ve druhé části se věnuji modelovému mezioborovému projektu k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí, který se stal prvním krokem ke zpracování koncepce a zavedení systému koordinované mezioborové spolupráce, směřující k eliminaci násilí na ženách v České republice. Třetí teoretická část mé práce je věnována vývoji situace v oblasti interdisciplinární spolupráce k řešení případů domácího násilí ve městě Brně. Čtvrtá část je věnována institucím a občanským sdružením, poskytujícím ve městě Brně sociální služby obětem domácího násilí. Pátá aplikační část má čistě praktický rámec a zahrnuje průzkum z oblasti problematiky domácího násilí. Průzkum je zaměřen na dotazníkové šetření a zjištění, že veřejnost je o dané problematice dostatečně informována a sociální služby jsou dostupné...

Anotace

Tato diplomová práce, jak vyplývá z názvu, se zabývá sociálními službami pro oběti domácího násilí a jejich dostupnosti v mém regionu, ve městě Brně. Zabývá se termínem domácí násilí, mapuje vývoj od vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí. Popisuje krizové centrum a některá zařízení azylového ubytování, v aplikační části pomocí dotazníku vyhodnocuje úroveň informovanosti o problematice domácího násilí a informovanosti o sociálních službách obětem tohoto patologického jevu.

Klíčová slova

Domácí násilí, interdisciplinární tým, sociální služby, ohrožená osoba, krizové centrum, OSPOD, policie, azylové zařízení.

Annotation

The following diploma thesis essay, as it figures from its name, subjects on social services for victims of the home abuse and the accessibility of the social services in my region, in the city Brno. It considers the term “Home Abuse“, maps the development since the legal scope creating and methodical advances for the introducing interdisciplinary teams in the city of Brno. It describes the crisis centre and facilities of the asylum housing, in the application part by means of casuistries, analyses the accessibility of social services and the sense of the co-ordinated aid to victims of the home abuse.

Keywords

Home abuse, interdisciplinary team, social services, person in danger, crisis centre, Convention on the Rights of the Child, police, asylum facility.

Seznam Literatury:

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozd. Předpisů.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozd. Předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozd. Předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozd. Předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozd. Předpisů

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozd. Předpisů

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR
Zákon č. 209/97 Sb., o peněžité pomoci obětem trestných činů

BAXA, J., KRÁL, V., Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. Trestněprávní revue č. 10 Praha: C.H.Beck, 2002. 5 s ISSN 1210-5391.

CONWAYOVÁ, H. L.: Domácí násilí. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČERVENÝ, Z., ŠLAUF V.: Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. Praha: Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2006, 481 s. ISBN 80-7201-596-6.

ČÍRTKOVÁ, L., Moderní psychologie pro právníky. Praha Grada 2008, 160s, ISBN 978-80-247-8.

Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích - Studie. Bílý kruh bezpečí, o. s., 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0.

GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J.: Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad, spol. s r. o., 2000, 101 s. ISBN 80-7021-416-3.

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ J.: Zlo na každý den – Život s deprivanty I. Praha 5: Galén, 2001, 390 s. ISBN 80-7262-088-6.

AMARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B., POKORNÁ D., TOUFAROVÁ M.: Partnerské násilí. (Oběti partnerského násilí. Násilí mezi rodiči očima dětí. Pachatelé

partnerského násilí.) Praha 3, LINDE nakladatelství s.r.o., 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů. Brno: Nesehnutí, 2008, 50 s. ISBN 978-80-87217-01-6.

ŘEHOŘ, A., Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce, Institut mezioborových studií Brno, 2008, 47 s.

Vaše právo – první pomoc ženám, obětem domácího násilí. Praha 2: Projekt AdvoCats for Women, proFem o.p.s., 2002, 67 s. ISBN 80-239-3478-3.

Situační zpráva Magistrátu města Brna, Odboru zdravotnictví, - interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně, 2006, 45s .

Sborník k desátému výročí založení organizace Spondea .

BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ ,K., PROKEŠOVÁ, H.: Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, ISBN 80-86878-50-3.

BUSKOTTE, A., Z pekla ven 1.vyd. Brno: Computer Press,a.s., 2008, ISBN 978-80-251-1786-6.

ČÍRTKOVÁ L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M., Domácí násilí - - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích, Vydal BKB o.s., květen 2002, Tisk&Pand M, ISBN: 80-86284-19-0 .

FRANKOVÁ, Z., VITOUŠOVÁ, P. Postavení obětí domácího násilí v nejširších právních a procesních souvislostech. Praha: MV ČR, příloha časopisu Policista č.11/2001.

KRAUS, B., Základy sociální pedagogiky, 1. vyd.. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LOVOŠOVÁ L., HANUŠOVÁ J., HELLEBRANDOVÁ K., Děti a jejich a problémy, vyd. Praha: Sdružení Linka Bezpečí, 2005, ISBN 80-239-4482 .

MATOUŠEK,O., Rodina jako instituce a vztahová síť, Vyd. Praha: SLON, 1997, ISBN 80-901424-7-8 .

PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) , Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině, 1. vyd. Praha Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004 , ISBN 80-7330-054-0.

Říčan, P., Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995, ISBN 60-7178-049-9.

VOŇKOVÁ, J.,SPOUSTOVÁ ,I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen 2. vyd., Praha: proFem o.p.s., 2008, ISBN 978-80-903626-7-3.

VOŇKOVÁ, J., Vaše právo! První právní pomoc ženám, obětem domácího násilí. 5.vyd. Praha: proFem,2002, ISBN: 978-80-903626-4-2.

HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ J., Domácí násilí v ČR z pohledu práva, Justiční akademie ČR, 2004 svazek 2.

Reprezentativní výzkum k povědomí české veřejnosti o domácím násilí, pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s., STEM, 2001.

Reprezentativní výzkum k povědomí české veřejnosti o domácím násilí, pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s., STEM, 2006.

www.domacinasili.cz: ČÍRTKOVÁ, L.: Zatím víme víc o ohrožených osobách. Zpravodaj BKB 1/2003.

www.stopnasili.cz

www.donalinka.cz

www.rosa-os.cz: Tisková zpráva: Dětská svědectví násilí

<http://web.mvcr.cz/archiv2008>

www.who.cz

www.koordona.cz

www.bkb.cz

www.domacinasili.cz

www.rosa-os.cz

www.acorus.cz

www.dkc.cz

www.nasedite.cz

www.csspraha.cz

http://www.casopisgenerace.cz/informacni_a_poradenske_centrum.aspx

www.profem.cz

www.centrumelektra.cz

www.strada.cz

www.znojmo.caritas.cz

www.mvcr.cz

www.ipravnik.cz

www.idnes.cz

www.magdalenium.cz

www.persefona.cz

www.spondea.cz

Seznam příloh

1. Příloha č.1: Tabulka institucí na pomoc proti domácímu násilí ve městě Brně
2. Příloha č.2: Srovnání počtu případů vykázaní za rok 2007 a 2008 v Jihomoravském kraji
3. Příloha č. 3: Dotazník

Příloha č. 1:

Zastupovaná instituce	Poštovní adresa	Telefonické spojení
Městská policie Brno, Odbor prevence	Zelný trh 13, 602 00 Brno	548 210 035
FN Brno, Psychiatrická klinika, Bílý kruh bezpečí	FN Brno, Jihlavská 20, 625 00 Brno	532 232 317, 721 336 721
ÚMČ Brno-střed, přestupkové oddělení	Dominikánská 2, 601 69 Brno	542 526 254
Magdalenium, o.s., zařízení Helena	P.O. Box 113, 657 13 Brno	776 718 459, 776 320 459
MMB, Odbor školství mládeže a tělovýchovy	Dominikánské nám. 3, 601 67 Brno	542 172 181
Městské státní zastupitelství	Koblišná 22, 601 61 Brno	542 123 011
MMB, Odbor zdravotnictví	Dominikánské nám. 3, 601 67 Brno	542 172 433
ÚMČ Brno-sever, Oddělení přestupků	Bratislavská 70, 601 47 Brno	545 542 113
Liga lidských práv – Program proti DN	Bratislavská 31, 602 00 Brno	545 245 996
Manželská a rodinná poradna při CSS,	Buzkova 43B - Židenice	548 538 338
Fond ohrožených dětí, pobočka Brno	Francouzská 58, 602 00 Brno	545 215 105
MMB, Odbor vnitřních věcí – právní oddělení	Malinovského nám. 3, 601 67 Brno	542 173 081
MMB, Odbor soc. péče	Koliště 19, 601 67 Brno	542 173 135
Probační a mediační služba ČR	Kozí 8, 602 00 Brno	542 213 314
ÚMČ Brno – sever, Odbor soc. Věcí a zdravotnictví	Bratislavská 70, 601 47 Brno	545 542 115
MMB, Odbor zdravotnictví	Dominikánské nám. 3, 601 67 Brno	542 172 430
ÚMČ Brno-Bystrc, Odbor sociální	Nám. 28. dubna 60, 635 00 Brno	541 552 473
Sdružení zdravotnických zařízení II Brno, p.o.	Zahradníková 2/8, 611 41 Brno	541 552 473
PČR, MŘ Brno, Skupina Domácí násilí	Cejl 4/6, 602 00 Brno	974 624 001
Městská policie Brno, Odbor prevence	Zelný trh 13, 602 00 Brno	548 210 035
ÚMČ Brno-Bystrc, Odbor vnitřních	Nám. 28. dubna 60, 635 00 Brno	546 125 181

věcí, agenda přestupků		
ÚMČ Brno – Židenice, Odbor soc. Péče, školství a kultury	Gajdošova 7, 615 00 Brno	548 426 132
SPONDEA Brno	Sýpka 25, 613 Brno	541 213 732
Policie ČR Brno, Kancelář ředitele	Cejl 4/6, 602 00 Brno	974 625 836
Policie ČR Brno, Kancelář ředitele	Cejl 4/6, 602 00 Brno	

Srovnání počtu případů vykázání za rok 2007 a 2008 v Jihomoravském kraji

počet vykázání v okresech		počet vykázání v okresech	
2007 (83)		2008 (10 měsíců 54)	
•Brno-město	42	Brno-město	30
•Blansko	6	Blansko	1
•Brno-venkov	14	Brno – venkov	7
•Břeclav	9	Břeclav	3
•Hodonín	4	Hodonín	8
•Vyškov	4	Vyškov	2
•Znojmo	4	Znojmo	3

•Počet nízko-prahových klientů:

•2007	2008
•238 klientů	269 klientů (10 měsíců)

Zdroj : Setkání pracovníků IC a Policie ČR nad problematikou domácího násilí.

Podhradí nad Dyjí, 12. a 13. listopadu 2008

Příloha č. 3: Dotazník

Jmenuji se Jitka Svatošová, jsem studentkou druhého ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Ukončení studia je podmíněno vypracováním diplomové práce, jejíž součástí je výzkum, prováděný formou dotazníku. Dotazník je anonymní, získaná data budou použita pouze ke zpracování diplomové práce.

Děkuji Vám za spolupráci.

Bc. Jitka Svatošová

1. Uveďte věk: _____ let.

2. Stav: a) svobodná

b) vdaná

c) rozvedená

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

a) Základní

b) Vyučení bez maturity

c) Střední s maturitou

d) Vyšší odborné

e) Vysokoškolské

4. Víte, co znamená pojem domácího násilí:

a) Ano

b) Ne

5. Odkud jste získala informace o domácím násilí.

a) Škola

b) Média

c) Odborná literatura

d) Zdravotnická zařízení

e) Jiné:_____.

6. Zajímá vás problematika domácího násilí?

a) Ano b) Ne

7.a .Máte sama přímé zkušenosti?

a) Ano b) Ne

7.b Pokud ano, koho byste požádala o pomoc?

a) Policie

b) Pomáhající organizace

c) Lékař

d) Přítelkyně

e) Rodina

8. Znáte nějakou organizaci, která se zabývá pomocí obětem domácího násilí?

a) Ano b) Ne

8.b Pokud ano, vyjmenujte některou:_____.

8.c Kde jste získala o organizaci informace:_____.

9. Domníváte se, že prevence v oblasti domácího násilí je u nás dostatečná?

a) Ano b) Ne